

SIJOITUSTOIMINTA MUSEOIDEN KOKOELMATYÖSSÄ

Annamari Karttunen
Maisterintutkielma
Museologia
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Annamari Karttunen	
Työn nimi Sijoitustoiminta museoiden kokoelmatyössä	
Oppiaine Museologia	Työn laji Maisterintutkielma
Aika syksy 2024	Sivumäärä 53 + Liite
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maisterintutkielmassa käsitellään sijoitustoimintaa ja kaupungin kokoelmia osana taidemuseoiden kokoelmia ja kokoelmatyötä. Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä perustietoa sijoitustoiminnasta ja selvittää, miten museot määrittelevät sijoitustoiminnan ja kaupungin kokoelmat, ja miten ne kytkeytyvät museoiden kokoelmahallintaan ja kokoelmatyöhön. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, millaisia riskejä ja haasteita sijoitustoimintaan liittyy, ja miten toimintaa voitaisiin kehittää ja mikä sen arvo on. Tavoitteena on, että tutkimus palvelisi käytännön museotyötä.</p> <p>Tutkimusaineisto muodostuu kyselystä, joka osoitettiin alueellisille taidemuseoille. Kyselyn pohjana toimivat tutkimuksen viitekehyksen ohella havainnot sijoitustoiminnan ja kokoelmatyön arjesta. Aineiston esikäsittelyssä on hyödynnetty luokittelua, taulukoita ja kaavioita. Laadullisen tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti tutkittavaa ilmiötä on pyritty ymmärtämään kokonaisvaltaisesti yleistysten sijaan, poikkeustapaukset huomioiden.</p> <p>Sijoitustoiminta ulottuu kokoelmahallinnan eri vaiheisiin, hankinnasta teoksen mahdolliseen poistoon. Sijoitusprosessissa keskeistä on yhteistyö kohteen kanssa ja teosturvallisuus. Museot voivat rajata kokoelmasta teoksia sijoitustoiminnan ulkopuolelle, mutta aina selkeää jakoa <i>sijoitettaviin teoksiin</i> ei ole tehty. Teosten kunto, arvo ja <i>sijoitettavuus</i> voi muuttua ajan myötä, ja museoiden pitäisi pystyä seuraamaan näitä muutoksia aktiivisemmin. Aineistosta esiin nousevat riskit ovat <i>fysikaaliset tekijät, välinpitämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys, teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys, mekaaniset vauriot</i> sekä <i>museoiden sijoitustoimintaan osoittamat resurssit</i>. Sijoitustoiminnan merkitys nähdään toimintaan liittyviä riskejä suurempana.</p> <p>Toimintaa kehittämällä voidaan vaikuttaa positiivisesti kokoelmatyön arkeen ja ennaltaehkäistä riskejä. Tutkimuksessa keskeisiksi keinoiksi nousevat yhteydenpidon lisääminen ja tiedonjaon parantaminen sijoituskohteisiin. Museoiden tulisi tarkastella myös muita kokoelmahallintaan liittyviä prosesseja ja huomioida sijoitustoiminnan tarpeet. Kokoelmapolitiikan lisäksi museoiden tiedonhallintaa tulisi kehittää, jotta resurssit voitaisiin ohjata paremmin.</p>	
Asiasanat sijoitustoiminta, kokoelmatyö, kokoelmahallinta, hankinta, säilyttäminen, kokoelmapoistot, taidemuseot	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	1
1.2	Aiempi tutkimus	2
1.3	Tutkimuksen teoreettinen asemointi ja keskeiset käsitteet.....	4
1.4	Tutkimuksen tarkoitus, menetelmät ja aineisto	7
2	SIJOITUSTOIMINTA JA KAUPUNGIN KOKOELMAT.....	11
2.1	Taidemuseot ja kaupungin kokoelmat	11
2.2	Sijoitustoiminnan määrittely	13
2.3	Kokoelmien esilläpito ja taiteen sijoittaminen	14
2.4	Sijoitusprosessi	15
2.5	Sijoitettavat teokset	16
3	KOKOELMATYÖN NÄKÖKULMA.....	18
3.1	Kokoelmatyö.....	18
3.2	Kokoelmahallinnallinen jaottelu ja luokittelu.....	19
3.3	Hankinnat ja niiden haasteet.....	20
3.4	Teosten elinkaari ja elinkaariajattelu.....	23
3.5	Poisto.....	25
3.5.1	Poistojen perustelut.....	28
3.5.2	Poistoihin liittyvät haasteet.....	29
3.6	Kokoelmien hoito ja säilyttäminen.....	30
3.6.1	Säilyttäminen ja sijoittaminen	31
3.6.2	Kokoelmien hoidon ja säilyttämisen haasteet	33
4	SIJOITUSTOIMINTAAN LIITTYVÄT RISKIT JA HAASTEET	35
4.1	Sijoitustoimintaan liittyvät riskit	35
4.2	Viisi suurinta riskiä ja niiden ennaltaehkäisy	38
4.2.1	Teosturvallisuus ja teosvalinnat.....	38
4.2.2	Kehystys ja suojaus	39
4.2.3	Teoksiin liittyvän informaation säilyminen	40
4.2.4	Tiedonjako ja yhteydenpito	42
4.2.5	Sijoitustoimintaan ohjatut resurssit	44
4.3	Muut sijoitustoimintaan liittyvät haasteet.....	45
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	50
	LÄHTEET.....	54

LITTEET

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Monet suomalaiset taidemuseot hallinnoivat omien taidekokoelmien ohella tyypillisesti myös kaupungin taidekokoelmia, joista taidetta sijoitetaan ympäri kaupunkia, julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin, osaksi kaupunkilaisten arkea. Tässä tutkielmassa tarkastelen sijoitustoimintaa ja kaupunkien kokoelmia osana taidemuseoiden kokoelmia ja kokoelmatyötä. Tutkimuksen taustalla ovat omat havaintoni sijoitustoiminnan arjesta sekä kokoelmien säilymiseen ja poistoon liittyvät kysymykset. Tutkimusaiheen valintaan ovat vaikuttaneet myös kiinnostukseni museoiden kokoelmatyöhön ja sen käytäntöihin. Toiveena onkin, että tutkimus palvelisi käytännön museotyötä.

Aihe on minulle läheinen, sillä työskentelen Tampereen taidemuseossa museomestarina, ja työhöni kuuluvat Tampereen kaupungin kokoelman hoitoon ja sijoittamiseen liittyvät tehtävät. Sijoitustoiminta on yksi niistä kokonaisuuksista, jota Tampereen taidemuseon kokoelmatiimin henkilökunta työssään hoitaa. Koska tutkimus kytkeytyy läheisesti omaan työhöni, olen pystynyt hyödyntämään omaa tietämystäni ja kokemustani aiheen käsittelyssä. Samanaikaisesti omakohtaisuus voi häiritä aiheen objektiivista tarkastelua. Olen pyrkinyt tiedostamaan oman asemani tutkittavaa aihetta kohtaan tutkimusprosessin aikana.

Museoiden sijoitustoiminta, eli taiteen sijoittaminen julkisiin tiloihin, haastaa kokoelmien säilymiseen kuuluvat periaatteet ja käytännöt, jotka perinteisesti ohjaavat museoiden kokoelmatyötä. Museolain asettama museotoiminnan päämäärä kulttuuriperinnön sekä taiteen esittäjänä ja elämysten tarjoajana toteutuu, kun taide tuodaan osaksi kaupunkilaisten arkea. Samalla museolain asettamaa tavoitetta taiteen säilymisestä ei voida taata, sillä teokset altistetaan erilaisille riskeille.¹ Tämä asetelma

¹ Museolaki 314/2019.

luo omat käytännön haasteensa kokoelmien hoidolle ja teosten säilymiselle, tarjoten samalla mielenkiintoisen lähtökohdan tutkimukselle.

1.2 Aiempi tutkimus

Museoiden hoitamaa sijoitustoimintaa itsessään on tutkittu melko vähän, mutta se kytkeytyy monella tapaa esimerkiksi julkista taidetta käsitteleviin tutkimuksiin. Johanna Ruohonen on tutkinut julkisia maalauksia sotien jälkeisessä Suomessa väitöskirjassaan *Imagining a New Society: Public Painting as Politics in Postwar Finland*.² Osa näistä julkisiin tiloihin hankituista julkisista maalauksista, kuten seinämaalauksista ja monumentaalimaalauksista, kuuluu museoiden hallinnoimiin kaupungin kokoelmiin ja sitä kautta museoiden kokoelmatyön ja sijoitustoiminnan piiriin. Ruohosen mukaan julkiset maalaukset ovat muuttuneet näkymättömiksi niin tilojen käyttäjille kuin suomalaisille taidehistorioitsijoille. Tämä tulee esiin muun muassa julkisiin maalauksiin kohdistuvana arvostuksen puutteena ja välinpitämättömyytenä.³ Seuraukset heijastuvat myös sijoitustoimintaan ja voivat äärimmillään johtaa ilkivaltaan, teosten vaurioitumiseen, katoamiseen tai jopa tuhoutumiseen. Kun suurikokoiset maalaukset palautuvat sijoituksesta museoille, voi niiden säilyttämiseen ja uudelleen sijoittamiseen liittyä haasteita. Tarkastelen aiheita, eli teosten säilyttämiseen ja sijoittamiseen liittyviä riskejä ja haasteita, luvuissa 3 ja 4.

Myllyntaus, Karttunen, Ruokonen ja Ruismäki ovat tutkineet nuorten kokemuksia julkisesta taiteesta lukion arjessa. Vaikka koulut ovat päiväkotien ohella kuntien yksi suosituimmista taiteen sijoituskohteista, on oppimisympäristöihin sijoitetun taiteen vaikutuksia tutkittu vielä melko vähän.⁴ Heidän mukaansa nuoret eivät kokeneet kouluun sijoitettua ja integroitua taidetta leimallisesti taiteena vaan enemmänkin esteettisen kokemuksen lähteenä.⁵ Olen rajannut tämän tutkimuksen ulkopuolelle tilojen käyttäjien kokemukset. Keskityn teosten sijoittamiseen ja käsittelen aiheita kokoelmatyön näkökulmasta. Käsittelen tutkimuksessa kuitenkin myös sitä, millaisia merkityksiä museot liittävät toimintaan.

Innimari Hyvärinen on tutkinut maisterintutkielmassaan julkisten veistosten siirtoja ja poistoja Suomessa. Hän käsittelee yhtenä esimerkkitapauksena Tampereen kaupungin kokoelmaan kuuluvaa Radoslaw Grytan teosta *Kivikirjasto*, jonka yksi teososa jouduttiin poistamaan paikoiltaan vuonna 2015.⁶ Hyvärinen pohtii päätän-

² Ruohonen, "Imagining a New Society".

³ Ruohonen, "Imagining a New Society", 9–11.

⁴ Myllyntaus ym., "Julkinen taide osana opiskeluympäristöä", 55–56.

⁵ Myllyntaus ym., "Julkinen taide osana opiskeluympäristöä", 74.

⁶ Hyvärinen, "Kompastuskiviä ja rapisevia maamerkkejä".

nössään, mitä paikaltaan poistetuille veistoksille lopulta tapahtuu, poistetaanko niitä kokoelmista. Hyvärinen kysyy myös, kuinka suuri osa poistetuista teoksista asetetaan julkiseen tilaan poiston jälkeen.⁷ Nämä kysymykset ovat toimineet yhtenä inspiraation lähteenä omaan tutkimukseeni. Radoslaw Grytan *Kivikirjaston* teososa on säilytyksessä Tampereen museoiden kokoelmakeskuksessa, eikä sitä ole poistettu kokoelmasta.⁸ Grytan Kivikirjaston teososalta on ehdotettu uutta sijoituspaikkaa, mutta ainakaan vielä sitä ei ole sijoitettu uudelleen.⁹ Kaikille paikkasidonnaisille teoksille ei välttämättä löydy uutta sijoituspaikkaa. Museo voi tällöin keskustella teoksen mahdollisesta poistosta. Tarkastelen paikkasidonnaisuutta ja poistoja luvussa 3.

Kuntien ohella myös valtio hankkii taideteoksia sijoitettavaksi valtion virastoihin ja laitoksiin. Mika Järvinen on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan valtion taide-teostoimikunnan taidehankintoja ja niihin vaikuttaneita muutoksia 2010-luvulla.¹⁰ Järvisen mukaan tilat taiteen sijoittamiseen ovat toimitiloissa vähentyneet. Muutoksiin ovat vaikuttaneet toimitilojen uudet tilaratkaisut.¹¹ Sijoituskohteissa tapahtuneet muutokset heijastuvat myös kaupungin kokoelmien sijoittamiseen. Käsittelen sijoittamiseen liittyviä haasteita luvussa 4.

Annika Niemelä on tarkastellut taiteen sijoittamiseen liittyviä riskejä ja teosten säilymistä opinnäytetyössään *Maalaus I : Maalaustaiteen sijoittaminen julkiseen tilaan konservoinnin näkökulmasta*. Sen lisäksi, että opinnäytetyön aihe on varsin keskeinen oman tutkimukseni kannalta, on sen tutkimuksen kohteena oleva Aarre Vatasen maalaus *Maalaus I* osa Tampereen kaupungin kokoelmaa.¹² Käsittelen sijoitustoimintaan liittyviä riskejä ja sitä, miten museot pyrkivät suojautumaan niiltä, tarkemmin luvussa 4.

Poistoista löytyy monipuolisesti aikaisempaa tutkimusta. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimmät ovat Nina Robbinsin väitöskirja *Poistot museokokoelmasta: Museologinen arvokeskustelu kokoelmanhallinnan määrittäjänä* sekä Maria Pietilän pro gradu -tutkielma *Harkinta, päätös ja poisto: poiston toteuttaminen museokokoelmasta*.¹³ Robbins on tutkinut laajasti suomalaisten taidemuseoiden poistoja, kartoittaen muun muassa taidemuseoiden poistoihin liittyviä käytänteitä, asenteita ja teoriataustaa, laajan poistokyselyn avulla. Tutkimuksen tavoitteena on ollut käynnistää museologinen arvokeskustelu, yhtenäistää poistoon liittyviä käytänteitä ja tuoda poistotoimenpide

⁷ Hyvärinen, "Kompastuskiviä ja rapisevia maamerkkejä", 49.

⁸ Muusa-haku 21.9.2024. Muusa on Tampereen taidemuseon käyttämä sähköinen kokoelmahallintajärjestelmä.

⁹ JORY pöytäkirja 3.9.2018; JORY pöytäkirja 28.1.2021.

¹⁰ Järvinen, "Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla".

¹¹ Järvinen, "Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla", 3, 73.

¹² Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I"; Vatanen, Aarre: *Maalaus I*, 1974, öljy kankaalle.

¹³ Robbins, "Poisto museokokoelmasta"; Pietilä, "Harkinta, päätös ja poisto".

näkyväksi osaksi kokoelmahallintaa.¹⁴ Maria Pietilä käsittelee tutkielmassaan museoiden poistoprosessia. Vaikka Pietilä keskittyy tutkimuksessaan erityisesti kulttuurihistoriallisten museoiden poistoprosesseihin, antaa se arvokasta tietoa museoiden poistoista käytännön tasolla.¹⁵ Käsittelen kaupungin kokoelmista tehtyjä poistoja ja sijoitustoimintaa luvussa 3.

Siukku Nurminen on tutkinut taideteosten elinkaarta erityisesti nykytaiteen näkökulmasta opinnäytetyössään *Taideteoksen elinkaari nykytaiteessa*. Nurminen tuo esiin teosten elinkaareen vaikuttavia tekijöitä ja haasteita ja käsittelee niitä Kiasman kokoelmista löytyvien esimerkkiteosten avulla.¹⁶ Aiheeseen liittyy myös Johanna Jauhon pro gradu -tutkielma *Haihtuvaa taidetta – Orgaaninen erityisherkkiä taide museo-kokoelmissa*. Jauho on tutkinut museoiden toimintaperiaatteita erityisherkkiä orgaanisia elementtejä sisältävien teosten hankintaan ja säilyttämiseen liittyen ja siihen, millaisia haasteita niihin liittyy.¹⁷ Tarkastelen teosten elinkaarta sijoitustoiminnan näkökulmasta luvussa 3.

1.3 Tutkimuksen teoreettinen asemointi ja keskeiset käsitteet

Museologinen tutkimukseni asemoituu eri tieteenalojen ja museotyön kentälle. Sitä ohjaavat tutkimuskysymykset ovat nousseet käytännön museotyöstä. Tutkimus on aineistolähtöinen ja käytännön museotyötä palveleva. Se asemoituu museologian alalla käytännön museologiaan, eli museografiaan. Tutkimus linkittyy myös taidehistoriaan ja konservointiin.

Museologian juuret ulottuvat pitkälle keräilyyn, kokoelmien hoidon ja museoiden historiaan. Vanha museologia, käytännön museologia tai museografia etsii vastausta kysymykseen, *miten* museotyötä tehdään.¹⁸ Museologian kehittymisen myötä on luovuttu tieteen museokeskisyydestä ja siirrytty uuteen ”museottomaan” museologiaan, joka pyrkii selvittämään sitä, *miksi* keräämme tai perustamme museota.¹⁹ Käytäntöihin viittaava museografia on säilynyt osana museologiaa. Nina Robbinsin mukaan: ”Museologia toimii siltana teorian ja käytännön välillä.” Samassa yhteydessä hän viittaa Janne Vilkunaan, jonka mukaan museologia tarjoaa tuen niihin käytännön valintoihin, joita museoarki tuo tullessaan.²⁰ Museologia auttaa meitä

¹⁴ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 11–12, 230. Laaja 50 kysymystä sisältävä poistokysely tehtiin vuonna 2012 ja se lähetettiin 56 suomalaiselle taidemuseolle.

¹⁵ Pietilä, ”Harkinta, päätös ja poisto”.

¹⁶ Nurminen, ”Taideteosten elinkaari nykytaiteessa”.

¹⁷ Jauho, ”Haihtuvaa taidetta”.

¹⁸ Vilkuna, ”Museologian vaiheita”, 44–46.

¹⁹ Vilkuna, ”Museologian vaiheita”, 51–52; Vilkuna, ”The Genesis of Finnish Museology”, 111.

²⁰ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 27; Vilkuna, ”Täytetyn tiikerin äärellä”, 5–10.

myös tarkastelemaan museota sen laajemmassa merkityksessä, ”työvälineenä johonkin”, ja näkemään museon ”läpi”.²¹ Jyväskylän yliopiston museologian määritelmä on seuraavanlainen:

Museologia (heritologia) on tiede, joka tarkastelee sitä, kuinka yksilö ja yhteisö hahmottaa ja hallitsee ajallista ja alueellista ympäristöään (1.) ottamalla haltuunsa (2.) menneisyyden ja nykyisyyden todistuskappaleita.

1. Käsittää sekä aineellisen että aineettoman eli henkisen ympäristön.
2. Valikoiden ja rajaten osia todellisuudesta ja ottamalla ne haltuunsa kulttuuriseksi todellisuudeksi.²²

Vilkunan mukaan museologinen tutkimus operoi yleensä neljän peruskäsitteen avulla, joita ovat (1) *objektit* oheistietoineen eli konteksteineen, (2) *funktiot*, joita nämä laitokset kohdistavat objekteihin ja niiden konteksteihin sekä (3) *laitokset*, jotka (4) *yhteiskunta* on perustanut ja joita se ylläpitää. Näitä neljää peruskäsitettä ympäröi aika ja kulttuuri.²³ Tutkielmani näkökulma ohjaa tutkimusta funktioihin, eli niihin tehtäviin, joita museot kohdistavat objekteihin, ja siinä kohtaavat teoria ja käytäntö. Keskityn erityisesti taiteen sijoittamiseen, unohtamatta kuitenkin sen vaikutuksia kokoelmahallinnan eri vaiheisiin. Vaikka tutkimuksen näkökulma painottuu funktioihin, kuten teosten sijoittamiseen ja kokoelmien hoitoon, tulee tutkimus operoimaan kaikkien museologian perusparametrien ympärillä.

Seuraavaksi määrittelen tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet. Keskeisimpien käsitteiden, eli *sijoitustoiminnan* ja *kaupungin kokoelmien* määrittely on osa tutkimustehtävääni, joten käsittelen niitä luvussa 2.

Museokokoelmat. Museo on arkiston ja kirjaston ohella yksi muistiorganisaatioista, joka toimii kulttuuriperinnön tallentajana, säilyttäjänä ja välittäjänä.²⁴ Museo-toiminnan voidaan katsoa perustuvan kokoelmiin, niiden kartuttamiseen ja säilyttämiseen.²⁵ Museoviraston julkaisussa *Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0* kokoelma on määritelty seuraavalla tavalla: ”Kokoelma on yhteen koottu ja järjestetty joukko objekteja ja niihin liittyvää tietoa tai muuten dokumentoitua aineistoa, jonka säilyttämisestä ja tutkimisesta museo vastaa.”²⁶ Kokoelmiin valitut objektit eivät ole vain fyysisiä kappaleita, vaan ne ilmentävät museokontekstissa tiedon, merkitysten ja aineettoman tai aineellisen kulttuurin kokonaisuutta.²⁷ Tässä tutki-

²¹ Vilkuna, ”Museologian vaiheita”, 51.

²² Vilkuna, ”Museologian vaiheita”, 51.

²³ Vilkuna, ”Museologian vaiheita”, 51.

²⁴ Museolaki (314/2019).

²⁵ Kostet, ”Kokoelmien muodostuminen”, 136; Kinanen, ”Museologiset objektit”, 168.

²⁶ Savia, *Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0*, 116.

²⁷ Häyhä ym., *Merkitysanalyysimenetelmä*, 8.

muksessa museokokoelmilla viitataan taidemuseoiden hallinnoimiin kokoelmiin ja objekteilla *taideteoksiin*, joista käytän myös muotoa *teos*.

Kokoelmahallinta. Kokoelmahallinnalla viitataan museoiden toimintaperiaatteisiin, jotka sisältävät kokoelmien hallinnan ja tallennuksen lisäksi myös kokoelmien hoidon ja käytön.²⁸ Kokoelmahallinta käsittää museo-objektien, eli tässä tutkimuksessa taideteosten, fyysisen ja sisällöllisen hallinnan.²⁹ Museoiden kokoelmahallintaa ohjaa lainsäädännön ja erilaisten sopimusten ohella museoiden *kokoelmapolitiikka*, jossa museot linjaavat muun muassa sen, miten kokoelmahallintaan liittyviä prosesseja hoidetaan ja mitkä ovat vastuunjaot.³⁰ Kokoelmapolitiikkaan kirjataan esimerkiksi hankintoja ohjaavat kriteerit, säilyttämiseen ja hoitoon liittyvät periaatteet ja sen miten museo suhtautuu teosten mahdolliseen poistoon.³¹ Kokoelmahallinta sanasta käytetään myös muotoa *kokoelmanhallinta*³², mutta tässä tutkimuksessa käytän siitä muotoa *kokoelmahallinta*.

Kokoelmatyö. Kokoelmatyöllä viitataan laajasti museon kokoelmien parissa tehtävään työhön. Museon kokoelmapoliittiseen ohjelmaan kirjataan ne periaatteet, resurssit ja toimintatavat, jolla kokoelmatyötä tehdään. Viivi Hiekkasen mukaan: ”Kokoelmatyö on museoiden perustehtävä, joka ulottuu useisiin museotyön prosesseihin.”³³ Kokoelmatyö pitää sisällään erilaisia kokoelmien kartuntaan, hoitoon ja säilyttämiseen sekä kokoelmien käyttöön ja esilläpitoon liittyviä prosesseja, kuten lainaus-, näyttely- ja sijoitustoiminnan. Tässä tutkimuksessa kokoelmatyöllä viitataan käytännön työhön, jota museotyön ammattilaiset – kuten amanuenssit, konservaattorit ja museomestarit – hoitavat kokoelma- ja sijoitustyön arjessa.

Ennaltaehkäisevä konservointi. Kokoelmatyötä ja sen toimintatapoja ohjaavat ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteet. Ennaltaehkäisevän konservoinnin kautta on mahdollisuus vaikuttaa yksittäisen objektin sijaan koko kokoelmaan. Toimenpiteet voivat olla suoria tai epäsuoria ja ne pitävät sisällään laajan skaalan käytäntöön liittyviä toimenpiteitä, objektien käsittelystä aina pelastussuunnitelman tekkoon. Pitkällä aikavälillä ennaltaehkäisevän konservoinnin voidaan katsoa olevan jopa konservoinnin tehokkain muoto.³⁴ István Kecskemétin mukaan ennaltaehkäisevällä konservoinnilla, eli *säilyttävällä konservoinnilla*, viitataan niihin toimiin, joilla

²⁸ Ekosaari ym., *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*, 16.

²⁹ Pulkkinen, ”Poistot museoiden kokoelmanhallinnassa”, 26.

³⁰ Esim. Simmons, *Things Great and Small*, 3–4; Ekosaari ym., *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*, 2; Savia, *Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0*, 11.

³¹ Esim. Tampereen taidemuseon kokoelmapolitiinen ohjelma 2.0, 14, 16.

³² Esim. Robbins ”Poisto museokokoelmasta”, 11.

³³ Hiekkänen, ”Vapaateksteistä standardeihin”, 21.

³⁴ Getty Conservation Institute, ”Preventive conservation”, 83.

esineen säilyminen pyritään turvaamaan. Näitä ovat esimerkiksi säilytysolosuhteisiin vaikuttaminen, huolellinen käsittely ja turvallisten suojamateriaalien valinta.³⁵

Julkinen taide. Julkisella taiteella tarkoitetaan vapaasti saavutettavissa olevaa taidetta, joka sijaitsee sisä- tai ulkotiloissa, jonka tilaamisen tai hankinnan rahoitukseen tai myötävaikutukseen on vaikuttanut joko julkisyhteisö, kuten valtio tai kunta, tai yksityinen taho.³⁶ Perinteisesti julkisella taiteella on viitattu julkisiin veistoksiin. Johanna Ruohonen nostaa veistosten ohelle *julkisen maalauksen*, joka pitää sisällään seinämaalaukset ja monumentaalimaalaukset.³⁷ Julkinen taideteos voi edustaa laajasti eri kuvataiteen muotoja ja sen toteutuksessa on voitu soveltaa niin sanottua prosenttiperiaatetta, jossa osa rakennushankkeen määrärahasta käytetään taiteeseen. Julkinen taideteos voi olla paikkasidonnainen. Silloin tarkoitetaan teosta, joka on luotu ja toteutettu nimensä mukaisesti tiettyyn paikkaan. Teos huomioi paikan ja tilan erityispiirteet, kuten sen historian ja käyttötarkoituksen.³⁸

1.4 Tutkimuksen tarkoitus, menetelmät ja aineisto

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kerätä perustietoa sijoitustoiminnasta ja vastata neljään tutkimuskysymykseen:

1. Miten museot määrittelevät sijoitustoiminnan ja kaupungin kokoelman?
2. Miten sijoitustoiminta ja kaupungin kokoelmat kytkeytyvät museoiden kokoelmahallintaan ja kokoelmatyöhön?
3. Millaisia riskejä ja haasteita sijoitustoimintaan liittyy?
4. Miten sijoitustoimintaa voisi kehittää ja mikä sen arvo on?

Tutkimusta ohjaavat tutkimuskysymykset ovat nousseet käytännön museotyöstä. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla paikannan tutkimuksen aiheen. Toisen ja

³⁵ Kecskeméti, "Papyruksesta megabitteihin", 40–41; Kecskeméti, "Papyruksesta megabitteihin", 37, 40–41. Kecskeméti määrittelee konservoinnin kulttuuriperintöä tutkivaksi ja säilyttäväksi poikkitieteelliseksi tieteenalaksi, joka kuuluu museologian ja heritologian ohella uusiin tieteenaloihin. Hänen mukaansa konservointi-termillä viitataan monesti tekniseen konservointiin. *Tekninen konservointi* ja *ennaltaehkäisevä konservointi* ovat sille kuitenkin alisteisia termejä. Teknisellä konservoinnilla tarkoitetaan kaikkia niitä teknisiä toimenpiteitä, joita tarvitaan esineen säilymisen turvaamiseksi.

³⁶ HAM Helsingin taidemuseo, Kokoelmapolitiikka, 26; Julkinen taide, "Julkisen taiteen sanasto"; Tampereen taidemuseo, "Julkinen taide ja prosenttiperiaate".

³⁷ Ruohonen, "Maalaustaiteesta graffitiin", 73–75; Ruohonen, "Maalaustaiteesta graffitiin", 76. Voidaan puhua myös *virallisesta julkisesta maalauksesta* ja *populääristä julkisesta maalauksesta*, josta jälkimmäiseen ryhmään kuuluvat myös graffitit ja poliittiset seinämaalaukset. Nämä jälkimmäiset eivät ole virallisen tuottajatahon tilaamia.

³⁸ Julkinen taide, "Julkisen taiteen sanasto".

kolmannen tutkimuskysymyksen kautta käsittelen tutkimuksen keskeisiä näkökulmia. Neljännen tutkimuskysymyksen avulla voin esittää kehitysehdotuksia ja nostaa esille sijoitustoiminnan arvoa.

Tutkimuksen kannalta keskeisin aineisto muodostuu keräämästäni kyselyaineistosta. Kyselyn pohjana toimivat tutkimuksen viitekehyksen lisäksi huomioni Tampereen kaupungin kokoelmaan ja sijoitustoimintaan liittyen. Kokoelmatyön arjessa olen huomannut, miten kokoelmahallinnan eri vaiheet heijastuvat sijoitustoimintaan ja millaisia haasteita niihin liittyy. Tarkastelin Tampereen kaupungin kokoelmaa kokoelmatyön ja sijoitustoiminnan näkökulmasta huomioiden erityisesti käytännön haasteet. Kokoelman tarkastelussa käytin apunani Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittista ohjelmaa³⁹ ja sähköistä kokoelmahallintajärjestelmää, eli Muusaa. Tein myös pistokokeita teosten hankintoihin, konservointiin ja poistoihin liittyviin dokumentteihin. Tarkastelun myötä esiin nousivat erityisesti *hankintoihin*, *säilyttämiseen* ja *poistoihin* liittyvät haasteet sekä eroavaisuudet kaupungin kokoelman ja muiden museokokoelmien välillä.

Etsin tietoa sijoitustoiminnasta ja kaupungin kokoelmista suomalaisten taidemuseoiden verkkosivuilta. Tämän selvitystyön kautta päädyin lähestymään museota, jotka hoitavat alueellista taidemuseotehtävää Tampereen taidemuseon lailla. Rajaamalla tutkittavat alueellisiin vastuumuseoihin, pyrin huomioimaan aineiston keruuseen ja analysointiin käytettävän ajan sekä maisterintutkielman laajuuden.⁴⁰ Tämä seitsemäntoista museon joukko edustaa eri kokoisia taidemuseoita eri puolilla Suomea, ja niitä yhdistää alueellinen taidemuseotehtävä.⁴¹ Tämän tehtävän myötä museot ovat samanlaisessa asemassa museokentällä ja samalla vertailukelpoisia. Tutkimusjoukko on tutkimuksen kysymyksenasettelun ja laajuuden kannalta riittävä.

Lähestyin taidemuseoita sähköpostilla kerätäkseni alustavia tietoja sijoitustoiminnasta. Toivoin henkilökohtaisen yhteydenoton vaikuttavan vastausprosenttiin positiivisesti.⁴² Kysyin, hoitavatko museot sijoitustoimintaa ja tekevätkö he sijoitustyötä kaupungin kokoelmista. Halusin myös löytää ne henkilöt, jotka museoissa hoitavat sijoitustoimintaa, eli käytännössä ne, joilla on tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tietoa.⁴³ Vain yksi museo jätti vastaamatta alustavaan kyselyyn, joten vastausprosentti museoiden osalta oli varsin hyvä. Kaikki vastaajat kertoivat osallistuvansa myös laajempaan kyselyyn, ja osa suositteli osoittamaan kyselyn myös muille sijoitustoiminnan parissa työskenteleville, kuten konservaattoreille ja museomestareille. Toiveeni olikin kerätä tietoa moniammatillisesti.

³⁹ Lähteenä käyttämäni *Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0.* on osin vanhentunut ja sitä ollaan uusimassa.

⁴⁰ Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka, "Aineiston määrä ja tutkittavat".

⁴¹ Museovirasto, "Alueellinen taidemuseotehtävä".

⁴² Valli ja Perkkilä, "Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa", 111.

⁴³ Tuomi ja Sarajärvi, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 85.

Toteutin laajemman kyselytutkimuksen verkkokyselynä käyttäen Webropol-kyselyohjelmistoa. Hyödynsin kyselylomakkeen suunnittelussa ja toteuttamisessa Kimmo Vehkalahtien *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät* -oppikirjaa.⁴⁴ Keskustelin kyselyyn liittyvistä aiheista myös sijoitustoimintaa koordinoivan amanuenssin ja kahden museomestarin kanssa, jotka kuuluvat Tampereen taidemuseon sijoitustiimiin. Testasin kyselyä sijoitustiimiläisillä ennen sen lähettämistä ja sain heiltä hyviä vinkkejä ja näkökulmia kysymysten ja vastausvaihtoehtojen asetteluun.⁴⁵

Kyselylomake muodostui monivalintakysymyksistä, väittämistä sekä avoimista kysymyksistä.⁴⁶ Siinä yhdistyivät strukturoitu ja puolistrukturoitu kysely sähköisen lomakkeen muodossa. Kysely eteni tiettyjen ennalta valittujen teemojen mukaisesti, eli kysymykset kytkeytyivät vahvasti tutkittavaan ilmiöön.⁴⁷ Avointen kysymysten kautta vastaajat saivat omin sanoin kertoa jokaisesta aiheesta lisää tai perustella valitsemiaan vastausvaihtoehtoja. Suurimpaan osaan monivalintakysymyksistä annoin vastaajille mahdollisuuden valita myös vaihtoehdon ”Jokin muu, mikä?”. Monivalintakysymysten ja väittämien kautta halusin varmistaa, etteivät mitkään keskeiset teemat jääneet käsittelemättä. Samalla pyrin nopeuttamaan arvioitua vastausaikaa, joka ylitti kyselyille suositellun maksimiajan, eli 15–20 minuuttia. Otin kuitenkin riskin ja toteutin kyselyn laajana, vaikka se saattoi vaikuttaa vastaajien vastaushalukkuuteen.⁴⁸

Kyselylomakkeen väittämissä käytin Likertin asteikkoa 1–6, jossa 3 oli neutraalivastaus ”Ei samaa eikä eri mieltä”. Lisäsin asteikon kuudenneksi ”Ei tietoa”, jonka sävy ei ole neutraali ja joka ei vastauksena kerro vastaajan asenteesta tai mielipiteestä. Sen asettaminen asteikon keskelle olisi rikkonut mittauksen jatkumoa ja vaikeuttanut analyysivaihetta.⁴⁹ Koska kyselylomake oli kaikille ammattiryhmille sama, huomioin ”Ei tietoa” -vaihtoehdolla myös sen, etteivät kaikki vastaajat välttämättä pysty vastaamaan kysymyksiin, jotka eivät suoranaisesti kuulu heidän omalle vastuulle tai osaamisalueelleen. Käytännössä toive moniammatillisesta osallistumisesta ei kuitenkaan toteutunut, sillä tutkimukseen osallistui lopulta vain yksi vastaaja per museo. Poikkeuksena kaksi museota, josta toinen vastasi kyselyyn moniammatillisena ryhmänä sekä toinen, josta kyselyyn osallistui myös museomestari. ”Ei tietoa” vastaukset osoittautuivat tästä huolimatta tutkimuksen kannalta keskeisiksi, sillä ne toivat esiin muita tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia huomioita.

Analysoin aineiston laadullisesti ja tuin analyysiä määrällisin menetelmin. Vaikka nämä kaksi luokitellaan monesti hyvin erillisiksi menetelmiksi, voidaan niitä

⁴⁴ Vehkalahti, *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*.

⁴⁵ Vehkalahti, *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*, 48.

⁴⁶ Liite 1.

⁴⁷ Tuomi ja Sarajärvi, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 74–75.

⁴⁸ ”Kyselylomakkeen laatiminen”, *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*.

⁴⁹ Vehkalahti, *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*, 35–36.

myös soveltaa samassa tutkimuksessa, saman aineiston analyysissä.⁵⁰ Pertti Alasuutarin mukaan laadullinen analyysi jakautuu kahteen vaiheeseen; *havaintojen pelkistämiseen* ja *arvoituksen ratkaisemiseen*. Havaintojen pelkistäminen voidaan jakaa kahteen osaan siten, että ensimmäisessä vaiheessa tutkittavaa aineistoa tarkastellaan aina tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen sekä tutkimuksen kannalta keskeisen kysymyksenasettelun näkökulmasta. Toisena pelkistämisen vaiheena on aineiston havaintojen karsiminen ja havaintojen *yhdistäminen*, kuten etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä. Toinen laadullisen analyysin vaihe on *arvoituksen ratkaiseminen*, jossa tutkimuksessa tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä.⁵¹ Alasuutarin mukaan käytettävissä olevat johtolangat voivat olla myös kvantitatiivisen analyysin tuloksia.⁵² Itse havainnot eivät vielä kerro tutkimuksen ”tuloksista”, vaan vasta tulkinnan avulla päästään havaintojen ”taakse”.⁵³

Aineiston esikäsittelyssä ja vastausten tarkastelussa hyödynsin taulukoita ja kaavioita. Avointen vastausten esikäsittelyssä luokittelin vastauksia ja tarkastelin niitä määrällisesti, unohtamatta poikkeustapauksia. Tutkimuskohteena olevien museoiden hoitama sijoitustoiminta ja kaupungin kokoelmat ovat hyvin moninainen joukko, jolloin pelkkien tilastollisten menetelmien käyttö analyysivaiheessa voisi jättää aineiston *poikkeustapaukset* liian vähälle huomiolle. Nämä niin sanotut poikkeustapaukset ovat Alasuutarin mukaan olennaisia juuri laadulliselle analyysille.⁵⁴ Laadullisen tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti pyrin ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti, en löytämään yleistyksiä.⁵⁵

⁵⁰ Esim. Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0.*, 32; Seppänen, *Visuaalinen kulttuuri*, 146; Vuori, ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan”.

⁵¹ Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0.*, 39–44.

⁵² Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0.*, 53.

⁵³ Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0.*, 78.

⁵⁴ Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0.*, 52.

⁵⁵ Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka, ”Aineiston määrä ja tutkittavat.”; Tuomi ja Sarajärvi, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, 85.

2 SIOITUSTOIMINTA JA KAUPUNGIN KOKOELMAT

2.1 Taidemuseot ja kaupungin kokoelmat

Tutkimuskohteiksi valikoituivat alueellista taidemuseotehtävää hoitavat museot, eli käytännössä 17 taidemuseota ympäri Suomea.⁵⁶ Vain yksi museo jätti osallistumatta kyselyyn, joten keräämäni aineisto koskee 16 museota. Monet taidemuseot, Tampereen taidemuseon lailla, hoitavat taiteen sijoitustoimintaa. Niin myös kaikki tutkimukseen osallistuneet museot. Taidetta sijoitetaan tyypillisesti juuri kaupungin kokoelmista, joita taidemuseot hoitavat.⁵⁷ Erään vastaajan mukaan: ”Kaupungin kokoelma on niin sanottu sijoituskokoelma, eli teokset pyritään sijoittamaan kaupungin yksiköihin ja julkisiin tiloihin.”⁵⁸ Keräämässäni aineistossa kävi ilmi, että osa museoista sijoittaa teoksia myös muista museoiden hallinnoimista kokoelmista, osa satunnaisesti ja osa aktiivisesti. Tämä tutkimus käsittelee kuitenkin vain kaupungin kokoelmia.

1900-luvun aikana monet kaupungit alkoivat kerätä omia taidekokoelmiaan ja perustaa taidemuseoita. Taidemuseoita on perustettu muun muassa kaupungin kokoelmien, kaupungin vastaanottamien yksityisten lahjoituskokoelmien sekä yksittäisten taiteilijoiden ympärille.⁵⁹ Tutkimusaineiston mukaan kaupungin kokoelma voi olla oma erillinen kaupungin mukaan nimetty kokoelma muiden museokokoel-

⁵⁶ Museovirasto, ”Alueellinen taidemuseotehtävä”.

⁵⁷ Esim. Myllyntaus ym., ”Julkinen taide osana opiskeluympäristöä”, 58; Rajakari, *Taidemuseoiden kokoelmapolitiikka ja resurssit*, 42.

⁵⁸ M14.

⁵⁹ Pettersson, ”Taidemuseot 1900-luvulla”, 191; Rajakari, *Taidemuseoiden kokoelmapolitiikka ja resurssit*, 42–43.

mien rinnalla. Kaupungin kokoelma voi olla myös nimitys kaikille museon kokoelmille, ja se voi jakaantua pienempiin kokoelmiin, josta vain tiettyä osaa sijoitetaan.

Tampereen taidemuseo hallinnoi taidekokoelmaa, joka koostuu useista eri osakokoelmista. Yksi näistä osakokoelmista on Tampereen kaupungin kokoelma. Tampereen kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia sijoitetaan kaupungin julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin. Kaupungin kokoelmaan kuuluvat myös julkiset veistokset ja muistomerkit.⁶⁰ Tampereen kaupungin kokoelma alkoi karttua 1930-luvulla, kun ensimmäiset hankinnat tehtiin paikallisilta taiteilijoilta.⁶¹ Kaupungin tekemien hankintojen määrän kasvaessa päätettiin 1950-luvulla perustaa kuvaamataidetoimikunta-niminen elin, jonka tehtävänä oli avustaa kaupunkia kaikissa kuvataiteeseen liittyvissä asioissa. Toimikunnan piirissä heräsi ajatus nykytaiteen kokoelman saamisesta Tampereelle. Aloite Nykytaiteen museon perustamisesta tehtiin vuonna 1964, ja jo vuonna 1966 se aloitti toimintansa. Museo sai hoitaakseen myös kaupungin taidekokoelman.⁶² Kokoelma siirtyi Tampereen taidemuseon hallinnon alle, kun kaupungin kokoelmaa hoitanut Tampereen nykytaiteen museo liitettiin hallinnollisesti osaksi Tampereen taidemuseota vuonna 2005.⁶³ Tällä hetkellä kokoelmaan kuuluu yli 6 000 teosta, joista enemmän kuin puolet on sijoitettuna ympäri kaupunkia, esimerkiksi virastoihin, päiväkoteihin ja kouluihin.⁶⁴ Taiteen sijoittamista voidaankin pitää Tampereen taidemuseon tapauksessa määrällisesti merkittävimpänä kokoelmien esilläpitomuotona.⁶⁵

Kyselyaineiston mukaan kaupungin kokoelmat pitävät sisällään laajan skaalan eri tekniikoin toteutettua taidetta eri ajoilta; keskiaikaisista puuveistoksista aina nykytaiteen eri tekniikoihin. Aineistosta nousivat esiin erityisesti maalaukset, grafiikat ja veistokset sekä piirustukset ja tekstiiliteokset. Osa kaupungin kokoelmista pitää sisällään myös julkisia veistoksia, muistomerkkejä sekä prosenttitaidetta.

Kyselyaineiston mukaan kaupungin kokoelmat ovat karttuneet erityisesti ostojen, lahjoitusten, tilausten ja testamenttilahjoitusten kautta. Teoksia on myös liitetty kokoelmiin. Aineiston mukaan kaupungin kokoelmia kartutetaan edelleen aktiivisesti. Poikkeuksena kaksi museota, joista toisessa kokoelmaa ei enää kartuteta ja toisessa kokoelma karttuu tällä hetkellä lähinnä inventaarioiden yhteydessä.⁶⁶

Kokoelmien paikallisuus oli yksi keskeisimmistä painotuksista, joka aineistosta nousi esiin. Paikallisuus on jotain, joka voidaan tulkita hyvin monella tapaa, niin taitelijan kuin teoksen aiheen kautta. Paikallisuuden rinnalla myös kokoelmien val-

⁶⁰ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 5.

⁶¹ Paldanius, "Seuraelämää Tampereella", 22.

⁶² Suominen, "Tampereen kaupungin kokoelmat", 18–19.

⁶³ Suominen, "Tampereen kaupungin kokoelmat", 36.

⁶⁴ Muusa-haku 26.4.2024.

⁶⁵ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 24.

⁶⁶ M11; M7.

takunnallisuus nousi keskeiseksi. Osa kaupungin kokoelmista pitää sisällään myös kansainvälistä taidetta. Kyselyaineiston mukaan muita tärkeitä tekijöitä ovat teosten kiinnostavuus, ajankohtaisuus ja se, että tekijät ovat ammattitaiteilijoita. Eräs vastaajista toi esiin myös kokoelmateosten aihepiirien sovinnaisuuden, joka kytkeytyy teosten sijoittamiseen.⁶⁷ Kokoelmien kartoitusta ei aina kuitenkaan ohjaa alueellinen, ajallinen tai sisällöllinen painotus, vaan ainoana pysyvänä hankintakriteerinä voidaan pitää teosten korkeaa taiteellista tasoa.⁶⁸ Käsittelen hankintoja tarkemmin luvussa 3.

2.2 Sijoitustoiminnan määrittely

Museot käyttävät taiteen sijoittamisesta ja sijoitustoiminnasta hieman eri nimityksiä. Kyselyyn vastanneista museoista suurin osa käyttää termiä sijoitustoiminta, mutta tämän lisäksi käytössä on myös muita nimityksiä, kuten *pitkäaikaislaina*, *talletustoiminta*, *sisäinen laina*, *teosten lainaus* sekä *sijoituspalvelu*, joilla kaikilla viitataan samaan toimintaan. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista museoista kutsuu kohteita *sijoituspaikoiksi*, mutta käytössä on myös muita nimityksiä, kuten *hallintokunta*, *sijoituskohde*, *kaupungin yksikkö* tai *talletuspaikka*, riippuen kaupungista tai itse kohteesta. Teoksia sijoitetaan pääasiassa juuri kaupungin toimipisteisiin, mutta joissain tapauksissa myös muihin, kuten hyvinvointialueiden toimipisteisiin. Tässä tutkimuksessa käytän toiminnasta nimitystä *sijoitustoiminta* ja kohteista nimitystä *sijoituskohde*. Sijoitustoiminnan myötä taideteoksia sijoitetaan niin julkisiin kuin puolijulkisiin tiloihin. Julkisella tilalla tarkoitetaan kaikille avointa tilaa, kuten kaupunkitilaa, katuja ja toreja. Puolijulkisella tilalla viitataan tilaan, jonka käytössä on rajoitteita, kuten virastot, koulut, sairaalat ja kerrostalojen piha-alueet.⁶⁹

Kun puhutaan taiteen sijoittamisesta tai sijoitustoiminnasta, viitataan yleensä palveluun, jossa kaupungin taidekokoelmista teoksia sijoitetaan pitkäaikaisesti tai pysyvästi kaupungin julkisiin tiloihin, kuten virastoihin, kouluihin ja päiväkotihin.⁷⁰ Tämä määritelmä nousi esiin myös keräämästäni kyselyaineistosta. Tässä tutkimuksessa sijoitustoimintaa tarkastellaan sen laajemmassa merkityksessä. Sijoitustoiminta käsittää monenlaisia prosesseja, joista uuden teoksen sijoittaminen julkiseen tilaan on yleisölle näkyvin osa työtä. Kuten kyselyaineistossa kävi ilmi, museot muun muassa pitävät yhteyttä sijoituspaikkoihin, tekevät inventointeja, tarjoavat lisätietoa teoksista, noutavat teoksia pois muuttojen ja remonttien tieltä, päivittävät

⁶⁷ M12.

⁶⁸ M4.

⁶⁹ Julkinen taide, ”Julkisen taiteen sanasto”.

⁷⁰ Esim. Rajakari, *Taidemuseoiden kokoelmapolitiikka ja resurssit*, 42.

sijaintitietoja ja ylläpitävät toimintaan liittyvää kirjanpitoa ja arkistoa. Museot myös dokumentoivat, seuraavat teosten kuntoa, huoltavat ja konservoivat sijoituspaikoista pois noudettuja teoksia sekä tekevät teoshankintoja ja poistoja. Kun tarkastelemme sijoitustoimintaa kokonaisvaltaisesti, ymmärrämme paremmin toiminnan laajuuden ja sen, miten moniammatillisesta toiminnasta on kyse, ja miten moniin eri kokoelmatyön prosesseihin ja kokoelmahallinnan vaiheisiin sijoitustoiminta ulottuu.

Taidemuseot kaupungin kokoelmineen eivät ole ainoat toimijat sijoitustoiminnan kentällä. Myös valtio – eli tarkemmin sanottuna valtion taideteostoimikunta, joka toimii kansallisgallerian yhteydessä – hankkii ja sijoittaa teoksia valtion virastoihin ja laitoksiin.⁷¹ Valtion lisäksi myös seurakunnat ja yksityiset tahot, kuten pankit, sijoittavat kokoelmiaan yleisötiloihin.⁷² Tämä tutkimus keskittyy kuitenkin taidemuseoiden hoitamaan sijoitustoimintaan ja kaupungin kokoelmiin.

2.3 Kokoelmien esilläpito ja taiteen sijoittaminen

Suurelle yleisölle museo tarkoittaa monesti itse museorakennusta ja sen näyttelyitä. Kokoelmat ja kokoelmatyö nähdään taas passiivisena toimintana. Mielikuva on kuitenkin varsin kaukana siitä todellisuudesta, joka museoiden kokoelmayksiköissä vallitsee, joissa kokoelmia hoidetaan, säilytetään ja pyritään aktiivisesti tuomaan esille esimerkiksi sijoitustoiminnan kautta. ICOMin uusi museomääritelmä sisältää ne perinteiset elementit, jotka on kirjattu myös museolakiin (314/2019), eli museo on yhteiskuntaa palveleva laitos, joka tallentaa, säilyttää, tutkii ja tuo esille kokoelmiin.⁷³

”Museo on yleishyödyllinen, pysyvä ja yhteiskuntaa palveleva instituutio. Se tutkii, kerää, säilyttää, tulkitsee ja asettaa näytteille aineellista ja aineetonta perintöä. Museot ovat yleisölle avoimia, saavutettavia ja inklusiivisia. Museot edistävät monimuotoisuutta ja kestävä kehitystä. Ne toimivat ja viestivät eettisesti ja ammattimaisesti, yhdessä yhteisöjensä kanssa. Museot tarjoavat monipuolisia oppimisen, ilon, pohdinnan ja tiedon jakamisen kokemuksia.”⁷⁴

Näyttelytoiminnan ohella sijoitustoiminta on yksi kokoelmien esilläpitomuodoista. Suomalaisten taidemuseoiden näyttelytoiminnan kautta kokoelmia on esillä arviolta reilu kolme prosenttia. Arvio perustuu 2000-luvun alun tilastoihin, eikä se pidä sisällään kaupunkien julkisiin tiloihin sijoitettuja teoksia.⁷⁵ Tutkimusaineiston

⁷¹ Valtion taideteostoimikunta, ”Keitä me olemme”.

⁷² Ruohonen, ”Kansallistaiteesta graffitiin”, 76.

⁷³ Museolaki (314/2019).

⁷⁴ ICOM, ”ICOMin uusi museomääritelmä käännetty suomeksi.”

⁷⁵ Rajakari, *Taidemuseoiden kokoelmapolitiikka ja resurssit*, 22.

perusteella sijoitustoimintaa voidaan pitää määrällisesti merkittävänä kokoelmien esilläpitomuotona. Esimerkiksi Tampereen kaupungin kokoelman reilusta 6 000 teoksesta yli 3 000 teosta on sijoitettuna.⁷⁶ Kyselyn mukaan pienimmätkin arviot kaupungin kokoelmien esilläpitoasteesta ovat 10–20 %:n luokkaa. Kyselyaineisto ei kuitenkaan anna täysin tarkkaa vastausta sijoitettujen teosten lukumäärästä, sillä vastaajat saivat arvioida lukumäärän 250 teoksen tarkkuudella. Tämä tarkkuus osoittautui liian epätarkaksi pienimpien kokoelmien kohdalla. Osalla vastaajista oli myös vaikeuksia saada haettua sijoitettujen teosten tarkkoja lukumääriä sähköisestä kokoomahallintajärjestelmästä. Tämän lisäksi tutkimusaineistosta kävi ilmi, että taidemuseot sijoittavat myös muita kuin kaupungin kokoelmia, osa aktiivisesti, osa satunnaisesti. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan kerännyt tietoa muista kuin kaupungin kokoelmista tehdyistä sijoituksista.

Sen lisäksi, että museot haluavat sijoitustoiminnan kautta tuoda kokoelmiaan esille, nähdään toiminta myös merkittävänä palveluna, jossa teosvalinnat tehdään teosturvallisuus edellä, yhteistyössä kohteiden kanssa, käyttäjien toiveet huomioiden. Kyselyyn osallistuneista museoista reilu puolet ottaa palvelusta maksua. Loput, eli noin 40 % museoista, tarjoavat palvelun täysin maksutta.

Tutkimusaineiston mukaan museot pyrkivät sijoitustoiminnan kautta vaikuttamaan erityisesti taiteen saavutettavuuteen ja samalla lisäämään taiteen kokemisen yhdenvertaisuutta. Samalla kun taide tuodaan osaksi ihmisten arkea, pyritään vaikuttamaan ihmisten viihtyvyyteen ja tarjoamaan heille elämyksiä. Taide voi samalla toimia myös keskustelun avaajana tai ajatusten herättäjänä. Teoksilla on myös oma taidekasvatuksellinen tehtävänsä. Sijoitustoiminnan merkitys nähdään toimintaan liittyviä riskejä suurempana. ”On totta, että sijoitustoiminta altistaa teokset suuremmille riskeille kuin museossa säilytys. Siitä huolimatta pidän toimintaa kannattavana, sillä sen avulla taide tulee osaksi ihmisten arkipäivää.”⁷⁷

2.4 Sijoitusprosessi

Tutkimusaineiston mukaan kaikkien kyselyyn osallistuneiden museoiden sijoitusprosessit sisältävät hyvin pitkälti samat vaiheet. Yleensä prosessi alkaa siten, että museo saa kohteesta sijoituspyynnön. Museo vierailee kohteessa ja tekee teosvalinnat yhteistyössä kohteen kanssa. Jossain tilanteissa museo voi tehdä kohteeseen myös uushankintoja. Valitut teokset keräillään museon säilytystiloista. Teosten kunto voidaan arvioida joko konservaattorin tai jonkun muun museon työntekijän toi-

⁷⁶ Muusa-haku 26.4.2024.

⁷⁷ M11.

mesta. Tämän jälkeen teokset tarpeen mukaan konservoidaan, jos museolla on konservaattori, tai huolletaan, kuten kehystetään ja suojataan. Kun teokset ovat valmiina ripustettaviksi, kuljetetaan ne kohteeseen. Kohteessa museo tekee ripustussuunnitelman ja ripustaa teokset.

Prosessiin kuuluu olennaisesti myös yhteyshenkilön valinta ja sopimuksen teko, jossa määritellään ehdot taideteosten sijoittamiseen ja esilläpitoon. Osa museoista tekee tai teettää kohteeseen asianmukaiset teoslaput ja tarjoaa kohteille lisätietoa teoksista esimerkiksi koulujen opetustarkoitukseen. Sijoitustoiminnan kannalta keskeisiä vaiheita ovat myös teosten dokumentointi, teoksia koskevien tietojen päivitys sähköiseen kokoelmahallintajärjestelmään sekä sijoitustoimintaan liittyvien asiakirjojen teko ja arkistointi.

Sijoitusprosessi ei aina etene näin suoraviivaisesti, kuten edellä on esitetty. Erästä vastaajaa lainaten: ”Sijoituspaikat ja -prosessit ovat hyvin erilaisia.”⁷⁸ Toimiva prosessi vaatii museolta resursseja sekä museon henkilökunnalta asiantuntemusta, moniammatillista osaamista, priorisointia sekä yhteistyötä niin museon sisällä kuin kohteiden välillä.

2.5 Sijoitettavat teokset

Sijoitettavalla teoksella voidaan viitata mihin tahansa taideteokseen, joka sijoitetaan tiettyyn kohteeseen. Osalle museoista sijoitettava teos merkitsee teosta, joka kuuluu juuri kaupungin kokoelmaan. Merkittävä osa, eli 75 % kyselyyn vastanneista museoista, sijoittaa teoksia kuitenkin myös muista kuin kaupungin kokoelmista, osa aktiivisesti, osa satunnaisesti.

Museoilla on käytössään sijoitettaville teoksille erilaisia nimityksiä, kuten *sijoitusteos*, *talletusteos* tai *kaupungin tiloihin lainattava kokoelmateos*. Museot puhuvat myös *sijoitettavasta* sekä *talletettavasta taiteesta*. Sijoitettavista kokoelmista voidaan käyttää myös nimitystä *sijoituskokoelma*.

Osa sijoitettavista teoksista voidaan laskea myös *julkisen taiteen* käsitteen alle. Kaikki julkiset teokset eivät kuitenkaan päädy osaksi kaupunkien kokoelmia tai museoiden sijoitustoimintaa, vaikka taidemuseo olisi mukana koordinoimassa niihin liittyviä hankkeita. Näin esimerkiksi Tampereella, jossa Tampereen taidemuseo avustaa Julkisen taiteen ohjausryhmää ja osallistuu julkisten taidehankkeiden koordinointiin. Vain osa Tampereen kaupungin rakennus- ja kaupunkisuunnitteluhank-

⁷⁸ M1.

keiden kautta toteutetuista julkisista teoksista liitetään osaksi kaupungin kokoelmaa.⁷⁹

Kyselyaineistosta nousi esiin termi *sijoitettavuus*, joka voi liittyä teoksen luonteeseen, aiheeseen tai teoksessa käytettyihin materiaaleihin. Sijoitettavuuteen vaikuttaa luonnollisesti myös kohde, jonne teosta ollaan sijoittamassa. Mika Järvisen Pro gradu -tutkielmassa tuodaan esiin *toimitilataide* ja teosten *sijoituskelpoisuus*. Järvinen haastattelee Valtion taideteostoimikunnan asiakaspäällikkö Jari Aueria, joka kertoo kokoelmahankinnoista:

Kokoelmaan hankittavassa taiteessa on huomioitu taiteen sijoittaminen toimitiloihin, jolloin taiteen sijoituskelpoisuus on oleellisin asia. Kysymykseen minkälainen taide sopii toimitiloihin, Jari Auerin mielestä on helpompi rajata pois asioita, mitkä eivät sovi toimitilataiteeseen. Käyttö rajaa herkästi rikkoutuvat teokset pois, teokset eivät voi viedä liikaa lattiapinta-alaa, tilojen olosuhteet esim. verrattuna museoihin tuo omat vaatimuksensa taiteelle sekä toimitilataiteessa poissuljetaan loukkaavat teokset.⁸⁰

Kyselyaineiston perusteella kaikki kaupungin kokoelmaan kuuluvat teokset eivät välttämättä kuulu sijoitustoiminnan piiriin. Teoksia voidaan rajata pois esimerkiksi niiden kunnon tai herkkyyden vuoksi. Museot eivät välttämättä sijoita myöskään vanhimpia, arvokkaimpia tai helposti varastettavia teoksia. Aina jako "sijoitettaviin ja ei sijoitettaviin" ei kuitenkaan ole näin selkeä tai museon toimesta määritelty. Teoksen kunto, arvo ja merkitys, kuten myös *sijoitettavuus*, voivat vuosikymmenten saatossa muuttua. Eräs vastaajista nostaakin esiin sijoitettavien teosten säilymisen: "Sijoitettavan teoksen kohdalla ymmärretään ja hyväksytään, että muut kuin museaaliset olosuhteet vaikuttavat teoksen elinkaareen ja sen säilymistä ei voida samalla tavalla turvata."⁸¹ Keskeiseksi nouseekin museoammattilaisten päätös siitä, mitä teoksia sijoitetaan ja mitä ei.

⁷⁹ Tampereen kaupungin julkisen taiteen periaatteet -asiakirja. Asiakirja on hyväksytty Tampereen kaupunginvaltuustossa 7.11.2016 (§54).

⁸⁰ Järvinen, "Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla", 38.

⁸¹ M10.

3 KOKOELMATYÖN NÄKÖKULMA

3.1 Kokoelmatyö

Kuten tutkimuksen johdannossa kerrottiin, kokoelmatyöllä viitataan laajasti museon kokoelmien parissa tehtävään työhön. Se pitää sisällään erilaisia kokoelmien kartuttamista, hoitoon ja säilyttämiseen sekä kokoelmien käyttöön ja esilläpitoon liittyviä prosesseja, kuten lainaus-, näyttely- ja sijoitustoiminnan. Museon kokoelmapoliittiseen ohjelmaan kirjataan ne periaatteet, resurssit ja toimintatavat, joilla kokoelmatyötä tehdään. Vaikka teosten sijoittamisesta puhuttaessa keskitytään juuri teosten esilläpitoon, ulottuu sijoitustoiminnan vaikutukset kokoelmahallinnan kaikkiin vaiheisiin, teoksen hankinnasta aina sen mahdolliseen poistoon, ja sitä kautta kokoelmatyön arkeen.

Tutkimuksen taustalla ovat vaikuttaneet havaintoni Tampereen kaupungin kokoelmaan ja sijoitustoimintaan liittyen. Erot Tampereen taidemuseon museokokoelmien ja kaupungin kokoelman välillä ovat osittain selkeät, paikoin häilyvät. Taidemuseon entinen kokoelmapäällikkö tuo esiin, kuinka kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia sijoitetaan virastoihin, julkisiin tiloihin ja kaupunkitilaan. Hänen mukaansa: ”Kysymyksessä ei siis ole museokokoelma sanan varsinaisessa merkityksessä, vaikka se laadultaan yleensä täyttää museokriteerit.”⁸² Jako kaupungin ja museokokoelmien välillä nousee esiin myös nimityksissä, joita kaupungin kokoelmasta on käytetty eri yhteyksissä, kuten *käyttökokoelma*⁸³, *yleinen kokoelma*⁸⁴ tai *sijoituskokoelma*.

⁸² Suominen, ”Tampereen kaupungin kokoelmat”, 8.

⁸³ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 14.

⁸⁴ Suominen, ”Tampereen kaupungin kokoelmat”, 8.

Kun asiaa tarkastellaan kokoelmapoliittisesta näkökulmasta, nousevat keskeisiksi *hankintaan, säilyttämiseen ja poistoon* liittyvät erot. Tampereella sekä museokokoelman että kaupungin kokoelman tärkeimpänä hankintakriteerinä pidetään taiteellista laatua. Kaupungin kokoelman hankinnoissa huomioidaan kuitenkin myös teosten soveltuvuus sijoittamiseen tai tiettyyn kohteeseen, esimerkiksi sisällön tai installoinnin kannalta.⁸⁵ Kokoelman teoksia sijoitetaan julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin, joilta ei vaadita museaalisia olosuhteita. Kokoelmaa myös säilytetään tiloissa, joissa vallitsee ”normaaliolosuhteet”.⁸⁶ Kaupungin kokoelman pysyvyydelle ja säilymiselle ei anneta kokoelmapoliittisessa ohjelmassa samanlaisia takuita kuin muille kokoelmille. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että poistoja voidaan tehdä asianmukaisen ja perusteellisen harkinnan jälkeen.⁸⁷ Muutoin kokoelmatyöhön liittyviä prosesseja ohjataan perinteisistä museaalisista lähtökohdista. Käsittelen museoiden hankintoja, kokoelmien hoitoa ja säilyttämistä, poistoja sekä kokoelmien jaottelua ja luokittelua seuraavissa luvuissa.

3.2 Kokoelmahallinnallinen jaottelu ja luokittelu

Museoilla voi olla käytössä erilaisia kokoelmahallinnallisia järjestelmiä, joiden avulla kokoelmia jaotellaan tai luokitellaan, esimerkiksi käyttötarkoituksen, objektityypin tai arvon mukaan. Näihin liittyvät linjaukset kerrotaan aina museoiden kokoelmapoliittisissa ohjelmissa.⁸⁸

Kyselyaineiston mukaan museoilla on käytössä hyvin erilaisia käytänteitä, ja osalta museoista jaottelu- tai luokittelujärjestelmät puuttuvat kokonaan. Yli puolet vastaajista kertoi, että museon kokoelmia on jaoteltu objektityyppien mukaan, esimerkiksi erillisiksi taide-, esine-, arkisto- tai valokuvakokoelmiksi. Taidekokoelmia voidaan jaotella myös teosten pääluokkien mukaan, kuten maalauksiin, veistoksiin tai installaatioihin. Jaottelu voidaan tuoda esiin teosten luetteloinnissa erilaisten tunnusten kautta.

Osa museoista jaottelee kaupungin kokoelman museokokoelmista erilliseksi kokoelmaksi. Tilanteessa, jossa museo hallinnoi useamman kaupungin tai kunnan kokoelmaa, on kokoelmat jaoteltu erillisiksi kokonaisuuksiksi. Kokoelmia on voitu myös nimetä niiden lahjoittajien mukaan. Osa museoista sijoittaa teoksia myös näistä kokoelmista. Osalle museoista jaottelu koskee kokoelmien käyttöä, jolloin taide-

⁸⁵ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 13–14.

⁸⁶ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 21, 33 (Liite 4). Säilytystilat eivät olen ns. olosuhtetiloja.

⁸⁷ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 16.

⁸⁸ Ekosaari ym., *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*, 6.

kokoelma on jaettu erilliseksi *sijoituskokoelmaksi* ja *museokokoelmaksi*. Arkikielessä *sijoituskokoelma* termiä voidaan käyttää myös tilanteissa, joissa viitataan sijoitettaviin kokoelmiin tai teoksiin. ”Käytämme nimitystä ”sijoituskokoelma” niistä kokoelmista, joiden teoksia voidaan sijoittaa kaupungin yksiköihin.”⁸⁹

Eräs vastaajista kertoo: ”Olemme käyneet keskustelua siitä, että sijoitettavaksi ajatellut teokset luokitellaan tai jaotellaan, mutta toistaiseksi tätä ei ole tehty. Esimerkiksi arvoluokitusta tullaan todennäköisesti hyödyntämään tulevaisuudessa kaupungin kokoelman teosten luokittelussa.”⁹⁰ Osalla museoista arvoluokitusjärjestelmiä on jo käytössä. ”Kokoelmista on tehty riskien hallinnan ja kriisivalmiuden mukainen arvoluokitus.”⁹¹ ”Luokittelujärjestelmä esimerkiksi poistojen kohdalla on käytössä merkitysanalyysin kautta.”⁹² Kyselyaineistosta käy myös ilmi, että osalle museoista elinkaariajattelu ja poistot ovat jo osa kokoelmahallintaa. Museoilla voi olla käytössä esimerkiksi erillinen poistokokoelma.

3.3 Hankinnat ja niiden haasteet

Kokoelmahallinnan alkupäässä on hankinta, jonka vaikutukset ulottuvat kaikkiin kokoelmahallinnan vaiheisiin. Hankintoihin kiteytyy museologian perustavanlaatuisen kysymys siitä, mitä kokoelmiin poimitaan ja mitä ei.⁹³ Susanna Pettersonin mukaan hankintapäätös on monen asian summa, joka muodostuu taiteellisista arvoista, teoksen suhteesta muuhun kokoelmaan sekä taiteilijan muiden kokoelmissa olevien teosten tarkasteluun. Luonnollisesti siihen vaikuttaa myös teoksen hinta ja käytettävissä olevat rahat. Ostopäätös tai sen hylkääminen on kaikkien näiden yhdistelmä: ”Joka on jo tulkinta teoksesta ja sen hetkisestä taidemaailmasta.”⁹⁴ Valinnat, joita museon ammattilaiset hankintojen suhteen tekevät, on myös pystyttävä perustelevaan.⁹⁵ Museot määrittävät omassa kokoelmapolitiikassaan ne painotukset ja arvot, jotka ohjaavat kartuntaa.

Hankinnan myötä avautuu suunta kaikille niille konkreettisille toimenpiteille, joita teos saa osakseen museon kokoelmissa, kuten sen hoidolle, säilytykselle, konservoinnille ja esillepanolle. Nykytaiteen teosten hankinnan yhteydessä museo voi esimerkiksi haastatella taitelijaa, tehdä sopimuksen, huoltokirjan tai muun selvityksen, jossa käydään läpi teoksen kunnossapitoon, esittämiseen ja materiaalien korvat-

⁸⁹ M14.

⁹⁰ M10.

⁹¹ M4.

⁹² M6.

⁹³ Viikuna, ”Museologian vaiheita”, 52.

⁹⁴ Pettersson, ”Taideteos museokokoelmassa – asema ja hierarkiat”, 21.

⁹⁵ Pettersson, ”Taideteokset museokokoelmina”, 195.

tavuuteen liittyviä kysymyksiä.⁹⁶ Muutamat kyselyyn vastanneista museoista kertoivat, että menettely on heillä jo käytössä. ”Hankintatilanteessa käydään taiteilijan kanssa materiaalit läpi, miten teos ripustetaan, onko säilytykselle ohjeita.”⁹⁷ Osalle museoista käytäntö on tapauskohtainen tai suunta, johon ollaan menossa. Hankintojen yhteydessä voidaan huomioida myös teosten hoitoon ja ylläpitoon vaadittavat resurssit sekä museon säilytystilojen riittävyys. Käytännössä jokainen kokoelmaan hankittu teos vaatii resursseja, ainakin pitkällä aikavälillä.⁹⁸ Tutkimusaineiston mukaan reilu puolet museoista toimiikin näin, tai ainakin pyrkii siihen. Samaan aikaan monia museoita vaivaa resurssipula olemassa olevien kokoelmien huoltoon, konservointiin ja säilyttämiseen liittyen.

Kun teos hankitaan kaupungin taidekokoelmaan, se voidaan hankkia myös osaksi sijoitustoimintaa. Hankintojen yhteydessä on mahdollista huomioida teosten *sijoitettavuus*, eli teoksen taiteellisen sisällön, tekniikan tai materiaalin soveltuvuus tiettyyn kohteeseen tai sijoitustoimintaan. Heinonen ja Lahti tuovat myös esiin tämän hankintaperusteen: ”Ratkaisevana on teoksen sopivuus aiottuun tilaan sekä luonteeltaan että aiheeltaan.” Heidän mukaansa sijoitukseen hankitut teokset voivat jonain päivänä nousta merkittäviksi, joten teosten hankintavaiheessa tulisi kiinnittää huomiota myös teosten esteettiseen tasoon.⁹⁹ Reilu puolet kyselyyn vastaajista oli sitä mieltä, että kaupungin kokoelmien hankinnoissa huomioidaan, tai ainakin pyritään huomioimaan, teosten soveltuminen sijoitustoimintaan. Aina tämä ei kuitenkaan toteudu käytännössä. Jos hankintoja tehtäisiin pelkästään sijoitustoiminnan ehdoilla, eivät museoiden määrittelemät muut hankintakriteerit välttämättä täytyisi. Vain yhdessä tutkimukseen osallistuneessa museossa teosten soveltuminen sijoitukseen ei ohjaa hankintapäätöksiä.

Hankinnat kytkeytyvät monella tapaa myös kokoelmahallinnan loppupäähän, eli poistoon. Nina Robbinsin mukaan: ”On teoriassa mahdollista, että jokainen hankinta on potentiaalinen tulevaisuuden poisto, ja näin kokoelmanhallinnalliset ääripäät sitovat toinen toistaan.”¹⁰⁰ Hankintaprosessia tarkastelemalla ja parantamalla voidaan vaikuttaa myös tulevaisuuden poistoihin.¹⁰¹ Robbins nostaa esiin Vilkkunan käyttämät termit *aktiivinen hankinta*, jolla tarkoitetaan museotyöntekijän tekemää hankintapäätöstä, sekä *proaktiivinen poisto*, jolla taas tarkoitetaan hankintavaiheessa

⁹⁶ Esim. Harva ja Rajakari, *Teesejä kokoelmanhoidosta*, 12–16; Jauho, ”Haihtuvaa taidetta”, 41–42.

⁹⁷ M6.

⁹⁸ Esim. Simmons, *Things Great and Small*, 50–51.

⁹⁹ Heinonen ja Lahti, *Museologian perusteet*, 85.

¹⁰⁰ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 85.

¹⁰¹ Esim. Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 192; Weil, *A Deaccession Reader*, 4; Silvennoinen, ”Voiko taidemuseon kokoelmasta myydä teoksen?”, 81.

tiedostettua poistopotentiaalia. Molemmilla viitataan erittäin harkittuun kartuntaan, joista jälkimmäinen huomioi myös mahdollisen poiston.¹⁰²

Hankinnan yhteydessä voidaan tunnistaa teoksen säilymisen rajat ja huomioida tuleva poisto.¹⁰³ Teoksen elinkaari voidaan huomioida jo hankintavaiheessa elinkaarisopimuksella ja teos voidaan poistaa, kun sen elinkaari on tullut tiensä päähän.¹⁰⁴ Elinkaaren määrittelyssä on kyse kuitenkin aina arviosta, sillä todellisen elinajan arviointi on mahdotonta.¹⁰⁵ ”Etenkin prosenttitaidehankinnoissa on hyvä käydä läpi teoksen elinkaari, mahdollinen poisto kokoelmista yhdessä taiteilijan kanssa ja merkattava tämä sopimukseen, jotta asiassa ei ole epäselvyyksiä mahdollista poistoa tehtäessä.”¹⁰⁶

Museolla voi aineiston mukaan olla kehitettävää itse hankintaprosessin suhteen.¹⁰⁷ Hankintojenteon yhteydessä toivottaisiin kiinnitettävän enemmän huomiota myös teosten elinkaareen. Näin myös lyhytikäisemmät teokset voitaisiin hyväksyä osaksi kokoelmia.¹⁰⁸ Tässä konservaattoreilla on merkittävä rooli. Konservaattori voi hankintojen yhteydessä tuoda esiin keskeisiä huomioita teoksen kuntoon, materiaalien säilymiseen ja teoksen mahdolliseen elinkaareen liittyen. Konservaattorin keskeinen merkitys hankintaprosessille nousee esiin monissa vastauksissa. ”Hankintaprosessi ja elinkaaren määrittely on entistä paremmalla pohjalla, kun olemme saaneet vakituisen taidekonservaattorin, joka toimii osana hankintatyöryhmää.”¹⁰⁹ Tilanne ei kuitenkaan ole yhtä hyvä kaikissa museoissa, sillä vain puolella kyselyyn osallistuneista museoista on oma taidekonservaattori. Konservointipalveluiden ostaminen voi osoittautua museolle liian kalliiksi.¹¹⁰ Konservointiresurssin puuttuminen heijastuu luonnollisesti kokoelmahallinnan kaikkiin vaiheisiin, hankinnasta poistoon.

Tutkimusaineistosta kävi ilmi, ettei sijoitustoiminnan tarpeita aina osata hankintojen yhteydessä ottaa huomioon. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, etteivät sijoitustoimintaa hoitavat välttämättä saa ääntään kuuluviin hankintatyöryhmissä.¹¹¹ Hankintoihin voi liittyä myös tietynlaista lyhytnäköisyyttä, joka nousee esiin vii-

¹⁰² Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 30, 70.

¹⁰³ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 12, 27, 109, 164. Elinkaari ja elinkaariajattelu kuuluvat niihin kokoelmahallintaan liittyviin teemoihin, jotka ovat nousseet esiin poistokeskusteluissa 2000-luvun aikana.

¹⁰⁴ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 109, 164.

¹⁰⁵ Jauho, ”Haihtuvaa taidetta”, 50.

¹⁰⁶ M6.

¹⁰⁷ M17.

¹⁰⁸ M11.

¹⁰⁹ M3.

¹¹⁰ M7.

¹¹¹ M17.

meistään siinä vaiheessa, kun tiettyyn paikkaan hankitut teokset, kuten *paikkasidonnaiset* teokset, yritetään sijoittaa uudelleen toisaalle.¹¹²

Hankintoihin liittyvät haasteet voivat aineiston mukaan liittyä myös itse teoksiin ja niissä käytettyihin materiaaleihin. Niitä ovat esimerkiksi nykytaiteen uudet materiaalit ja toteutustavat, joista museoilla ei ole vielä samanlaista kokemusta.¹¹³ Toisaalta myös teosten suuri koko voi osoittautua esteeksi hankinnalle, sillä niille ei löydy enää sijoituspaikkoja eikä toisaalta myöskään säilytystiloja.¹¹⁴ Haasteeksi ovat muodostuneet myös puutteelliset resurssit, kuten hankintoihin osoitetut määrärahat.¹¹⁵ Kaupungin kokoelma voikin karttua lähinnä lahjoitusten ja inventointien myötä.¹¹⁶ Resurssipula liittyy myös kokoelmien tutkimukseen, sillä esimerkiksi hankintojen uudelleen tarkasteluun ja aukkopaikkojen täyttämiseen ei ole riittävästi aikaa tai resursseja.¹¹⁷

3.4 Teosten elinkaari ja elinkaariajattelu

Sijoitustoiminnan yhteydessä on syytä nostaa esiin teosten elinkaari ja elinkaariajattelu. Vaikka kokoelmien säilyttämisen ideaali ohjaa edelleen museoiden kokoelmatyötä, on museoissa tunnustettu myös erilaisten materiaalien säilymiseen liittyvät realiteetit. Teoksen elinkaarikeskustelu liitetään monesti nykytaiteeseen ja nykytaiteessa käytettyihin uusiin materiaaleihin.¹¹⁸ Elinkaariajattelu ei rajaudu kuitenkaan pelkästään nykytaiteeseen. Myös perinteisen taiteen elinkaareen vaikuttavat monet tekijät, joiden takia teosta ei enää voi hahmottaa tai sitä ei pystytä enää konservoimaan. Teos voi olla vielä fyysisesti olemassa, mutta sen elinkaari on tullut taiteellisessa mielessä tiensä päähän. Teoksen materiaaleissa on voinut tapahtua ulkoisia muutoksia, kuten haalistumia tai tummumia, tai teos on voinut vahingoittua tulipalon tai vesivahingon seurauksena.¹¹⁹

Kokoelmahallinnan eri osat, kuten hankinta, säilyttäminen, konservointi ja poisto, asettuvat taideteosten elinkaaren eri vaiheisiin. Siukku Nurminen jakaa taideteoksen elinkaaren kolmeen vaiheeseen, joista ensimmäinen on taiteilijan suunnittelu- ja toteutusvaihe. Toisena vaiheena on teoksen valmistuminen ja siitä syntyvä

¹¹² M3.

¹¹³ M12.

¹¹⁴ M8.

¹¹⁵ M4; M16.

¹¹⁶ M11; M16.

¹¹⁷ M8; M17.

¹¹⁸ Esim. Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 2–3; Holkeri ym., "Elinkaari vai elossa pitäminen?", 56.

¹¹⁹ Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 2–3.

esittämisvaihe. Kolmantena vaiheena on teoksen "kuolema". Teoksen valmistuttua, sen fyysiseen elinkaareen vaikuttavat monet tekijät, kuten siinä käytetyt materiaalit, säilytysolosuhteet ja sen osakseen saama hoito. Kun teoksen fyysinen vaihe tulee päätökseensä, jää siitä jäljelle muisto, joka parhaassa tapauksessa jää elämään hyvänä dokumentointina.¹²⁰

Elinkaariajattelun mukaan kaikkea ei ole tarkoitettu säilymään ikuisesti. Nina Robbinsin mukaan tämän tunnustaminen vapauttaa elinkaariteoksen "seuraaville sukupolville säilyttämisen" -periaatteesta. Elinkaarensa päätepisteeseen tullut teos jää kuitenkin elämään seuraaville sukupolville museon dokumenteissa.¹²¹ Teoksen fyysinen poisto vapauttaa myös resursseja muiden kokoelmien hoitoon.

Kuten hankintoja koskevassa luvussa 3.3 kävi ilmi, teoksen elinkaari voidaan tunnistaa jo hankintavaiheessa. Joskus teoksen elinkaareen vaikuttavat sijoitustoimintaan liittyvät riskit tai sijoituksen pituus. Joskus elinkaaren päähän tulee vain tietty osa teosta tai jokin teoksessa käytetty materiaali, jolloin elinkaarensa päähän tullut teososa tai materiaali poistetaan tai se voidaan korvata uudella osalla.¹²² Tällaisessa tilanteessa voidaan käyttää myös termiä osapoisto.¹²³ Osapoiستojen, kuten myös muiden poistojen kohdalla, on keskustelu taiteilijan kanssa tärkeää, mikäli se vain on mahdollista.¹²⁴

Elinkaariajattelu koetaan keskeiseksi tutkimukseen osallistuneiden museoiden keskuudessa. Suurin osa, eli 80 % kyselyyn vastanneista, oli täysin tai osittain sitä mieltä, että kun teoksia hankitaan osaksi kaupungin kokoelmaa ja sijoitustoimintaa, pitäisi soveltaa enemmän elinkaariajattelua. Noin 40 % kyselyyn osallistuneista museoista on hankkinut kokoelmiin teoksia, joiden lyhyt tai rajallinen elinkaari on tunnistettu hankintavaiheessa. Kuitenkin vastaajista vain kaksi pystyi kertomaan elinkaariteosten tarkan lukumäärän. Eräs vastaajista toikin esiin ongelman, ettei elinkaariteosten lukumäärää voi hakea sähköisestä kokoelmahallintajärjestelmästä.

Varhaisin elinkaarisopimus on aineiston mukaan tehty 1990-luvun alussa. Muiden vastaajien arviot painottuvat 2000-luvun alkupuolelle. Kyselyyn vastanneista puolet arvioi, että kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, joiden elinkaari on päättymässä ja poisto on ajankohtainen. Puolet vastaajista kertoi myös, että kaupungin kokoelmasta on poistettu teoksia, joiden elinkaari on päättynyt.

¹²⁰ Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 2, 60.

¹²¹ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 109.

¹²² Holkeri ym., "Elinkaari vai elossa pitäminen?", 56.

¹²³ Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 3. Siukku Nurminen käyttää tästä myös termiä korvattavuus, jolla on perinteisesti viitattu täydentämiseen osana restaurointiperinnettä. Nykytaiteen myötä käsite on laajentunut huomattavasti.

¹²⁴ Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 3-4; Holkeri ym., "Elinkaari vai elossa pitäminen?" 56; Suominen, "Kokoelmapoistot taidemuseossa", 18; Frontel ja Leskelä "Kain Tapperin "Kasvu" -veistoksen poistaminen ja dokumentointi", 48-49.

Voitaisiinko hankintojen yhteydessä huomioida myös muiden, kuin elinkaari-teosten poisto? Reilu puolet kyselyyn osallistuneista on jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että kaupungin kokoelmaan hankittavien teosten mahdollinen poisto olisi tärkeää huomioida jo hankintavaiheessa. Näkemys kertoo mielestäni elinkaariajattelun ja poistojen yleistymisen ohella sijoitustoimintaan liittyvistä riskeistä sekä arjen todellisuudesta, jonka sijoitustoiminnan parissa työskentelevät ovat kokeneet. Samalla se kertoo museoiden toiveista kehittää hankintaprosessia siten, että se palvelisi mahdollisia poistoja paremmin tulevaisuudessa, unohtamatta muita kokoelmahallinnon vaiheita. Osa vastaajista, eli reilu 20 % oli asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä ja 17 % ei samaa eikä eri mieltä. Näkemysten jakautuminen kertoo myös siitä, että kysymys poistoista ei ole yksinkertainen tai yleistettävissä oleva.

3.5 Poisto

Julkisen poistokeskustelun myötä perinteistä ajatusta teosten säilymisestä on voitu tarkastella kriittisesti. Janne Vilkun mukaan vielä 2000-luvun alussa poisto oli yksi museoalan vaietuimmista alueista. Kun säilytystilat ja resurssien rajat tulivat vastaan, eikä esineiden ikuisen säilyttämisen päämäärä museoissa enää toteutunut, poistoista muodostui työntekijöille *epäonnistumisen manifestaatio*.¹²⁵ Tilanne on parantunut monilta osin, sillä poistoista käydään julkista keskustelua ja poistojen positiivisia vaikutuksia tuodaan esiin. Poisto voidaan tänä päivänä nähdä jopa työkaluna kokoelmien kehittämiseen.¹²⁶

Suomessa poisto on terminä vakiintunut tarkoittamaan museoiden kokoelmapoistoja. Nina Robbinsin mukaan poisto ei sanana vielä avaa poiston moninaisia tasoja tai itse poistoprosessia, vaan se yhdistää alleen niin poistopäätöksen, fyysisen poiston sekä rekisteripoiston.¹²⁷ Hän jakaa kokoelmahallinnallisen poiston kahteen tasoon, eli *poistopäätökseen* ja *fyysiseen poistoon*. Fyysinen poisto taas jakautuu *aktiiviseen* ja *passiiviseen poistoon*. Aktiivisella poistolla viitataan museotyöntekijöiden tekemään harkittuun kokoelmapoistoon. Aktiivinen poisto voidaan jakaa neljään ryhmään, joista ensimmäisessä esineen status muuttuu. Toiseen ryhmään kuuluvat deponoinnit, talletukset ja pitkäaikaislainat. Kolmanteen ryhmään kuuluvat esineet, joiden omistusoikeus muuttuu. Neljänteen ryhmään kuuluvat esineet, jotka tuhotaan.

¹²⁵ Vilkuna, "Kestämätöntä kehitystä", 92.

¹²⁶ Sarantola-Weiss ja Västi, "Deaccessioning and Collections Development in Finnish Museums", 134.

¹²⁷ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 98–99.

Robbinsin mukaan *proaktiivinen poisto*¹²⁸ voidaan liittää hankintaprosessin lisäksi myös yhdeksi aktiivisen poiston osaksi. Passiivisella poistolla taas viitataan niihin tilanteisiin, joissa museoesine tuhoutuu tai katoaa jonkin yllättävän tapahtuman seurauksena. Sen muotoja ovat ajan vaikutus museoesineisiin, huolimattomuus ja vaaratilanteet.¹²⁹

Maria Pietilä käsittelee pro gradu -tutkielmassaan kulttuurihistoriallisten museoiden kokoelmahallintaan, keskittyen erityisesti poistoihin. Pietilän tekemissä haastattelussa nousi vahvasti ilmi, että käytännössä kokoelmahallinnalliseen poistoon liittyy *poistopäätöksen* ja *fyysisen poiston* lisäksi myös kolmas taso, *harkinta*, joka edeltää poistopäätöstä. Robbinsin tutkimuksessa harkintavaihe on katsottu osaksi poistopäätöstä, eli poiston ensimmäistä tasoa. Pietilän mukaan harkinnan esiintuominen poiston ensimmäisenä vaiheena selkiyttäisi niitä aika- ja työvoimaresursseja, joita prosessi itsessään vaatii.¹³⁰

Miten poistot näkyvät osana sijoitustoimintaa ja kaupungin kokoelmia? Kyselyaineiston mukaan suurimmalla osalla museoista on kaupungin kokoelmaa koskeva poistoprosessi ja poistoja on tehty jonkin verran. Poistojen määrä vaihtelee museokohtaisesti yksittäisistä poistoista muutamiin kymmeneen, suurimmillaan vajaan pariin sataan teokseen. Kyselyaineiston mukaan poistoja on tehty niin kaupungin kokoelmista kuin muista museokokoelmista.¹³¹

Museoiden käytössä olevat poistoprosessit toteutuvat poiston monella eri tasolla. Museot ovat aineiston mukaan tehneet poistopäätöksiä ja yli puolet vastaajista kertoo, että teokset on poistettu myös fyysisesti, osa aktiivisesti ja osa passiivisesti. Erään vastaajan mukaan: "Lähtökohtana on, että kokoelmista poistetut teokset eivät jää museon säilytystiloihin."¹³²

Se mitä fyysiselle teokselle tapahtuu poistopäätöksen jälkeen riippuu aina syystä miksi teos on poistettu, asiaa harkitaan aina tapauskohtaisesti. Mikäli teos on kadonnut tai varastettu, sitä ei enää ole. Mikäli teos on osittain vahingoittunut ja todetaan, että sitä ei kannata enää konservoida, se voidaan joko säilyttää kokoelmakeskuksessa tai tuhota, tapauskohtaisesti. Asiassa pyritään aina neuvottelemaan myös taiteilijan tai perikunnan kanssa. Mikäli teos on esillä julkisessa tilassa, se siirretään sieltä pois kokoelmakeskukseen, ja tapauskohtaisesti joko säilytetään tai tuhotaan kuten edellä. Mikäli teos on vaarallinen ja riski esim. muille teoksille, se tuhotaan kokonaan. Prosessi dokumentoidaan aina kokoelmahallintajärjestelmään.¹³³

¹²⁸ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 30, 70, 85 ja 106. Janne Vilkanan mukaan proaktiivisella poistolla viitataan erittäin harkittuun hankintaan. Tällöin jo hankintavaiheessa tunnustetaan tulevaisuuden poistopotentiaali ja objekti voidaan poistaa kokoelmasta. Proaktiivisella poistolla voidaan myös viitata tilanteeseen, jossa hankinta jätetään tekemättä tai lahjoitus vastaanottamatta.

¹²⁹ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 104–107.

¹³⁰ Pietilä, "Harkinta, päätös ja poisto", 58–59.

¹³¹ Osalle museoista kaupungin kokoelma on oma erillinen kokonaisuutensa ja osalle ei.

¹³² M10.

¹³³ M4.

Suurin osa, eli 80 % kyselyyn vastanneista kertoi, että kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, jotka ovat osittain tai kokonaan tuhoutuneet tai kadonneet, mutta joista ei ole tehty poistopäätöstä. Tämän lisäksi 65 % vastanneista on sitä mieltä, että kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, joiden poistoa tulisi harkita. Keskeisimmät syyt poiston harkintaan liittyvät teosten kuntoon tai niiden katoamiseen. Kyselyyn vastaajien mukaan poistoa tulisi harkita myös niiden teosten kohdalla, jotka eivät sovi kokoelmaprofiiliin tai jotka aiheuttavat vaaran.

Inventoinneissa on tullut esille teoksia, joita ei todennäköisesti tulla enää löytämään. Lisäksi on teoksia, joiden kunto on huono ja joita ei joko pystytä konservoimaan tai kyseisiin teoksiin ei ole järkevää suunnata riittämättömiä konservointiresursseja.¹³⁴

Eräs vastaajista nostaa esiin tärkeän huomion kokoelman kokonaisvaltaisesta tilanteesta: "Kaupungin kokoelma tarvitsisi kauttaaltaan ajantasaisen inventoinnin, jolloin teosten lukumäärä, sijainti ja kunto tulisi tarkistetuksi. Sen jälkeen museolla olisi parempi käsitys mahdollisista poistotarpeistakin."¹³⁵

Kyselyaineiston mukaan yli 70 % vastaajista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että sijoitustoiminta altistaa teokset suuremmille riskeille ja sitä kautta poistoille. Näkemys kertoo sijoitustoiminnan lisäksi myös museotyön arjesta ja siitä, millaisiin tilanteisiin museoammattilaiset ovat työssään törmänneet. Huonokuntoiset ja osittain puutteelliset teokset jäävät sijoitus- ja kokoelmatyön kannalta marginaaliin, sillä niitä ei sellaisenaan enää voida sijoittaa. Samaan aikaan teosten säilyttäminen vie museon resursseja. Vaikka on tiedossa, että poistoprosessi vie paljon resursseja, olisi näiden marginaaliin jäävien teosten tilannetta hyvä tarkastella tarkemmin ja *harkita* teosten mahdollista poistoa. Olisi tärkeää pohtia, pystytäänkö näitä teoksia konservoimaan nyt tai tulevaisuudessa, voidaanko puuttuvia teososia korvata uusilla, voidaanko teoksia enää asettaa esille ja halutaanko teoksia edelleen säilyttää aktiivisesti. Kadonneiden kohdalla on muistettava, että joskus pitkään kadoksissa ollut teos voi lopulta löytyä. "Varmistamme ainakin kahden eri inventaari-
on avulla, että niitä ei löydy, ennen kuin aloitamme poistoprosessin niiden osalta."¹³⁶

Museoiden käymä arvokeskustelu ja kokoelmien arvottaminen ovat keskeisessä osassa kokoelmahallintaa ja poistoja. Tätä työtä helpottamaan on luotu useita erilaisia työkaluja, joita käytetään erityisesti kulttuurihistoriallisissa museoissa. Näiden työkalujen avulla museo-objektia voidaan arvottaa ja tarkastella hyvin erilaisista näkökulmista, kuten esimerkiksi museoarvon, kunnan tai kustannusten valossa.¹³⁷ "Kokoelmassa on odottamassa teoksia, jotka eivät ole enää konservoitavissa.

¹³⁴ M10.

¹³⁵ M11.

¹³⁶ M4.

¹³⁷ Sarantola-Weiss ja Västi, *Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt*, 7, 21–25.

Näille tehdään merkitysanalyysi, poistoprosessi dokumentoidaan ja teos fyysisesti tuhotaan.”¹³⁸

3.5.1 Poistojen perustelut

Nina Robbinsin mukaan poiston motiivina voi toimia lainsäädäntö, etiikka tai kokoelmahallinta. Oli motiivi mikä tahansa, poisto vaatii taustakseen aina vankat perustelut. Suomalaisten taidemuseoiden yleisesti hyväksytyt perustelut voidaan jakaa neljään ryhmään. Ensimmäisenä ovat kuntoon liittyvät perustelut, jotka pitävät sisällään muun muassa teoksen vaurioitumisen, tuhoutumisen, heikon kunnon, konservoinnin mahdottomuuden ja sen aiheuttaman vaaran muille kokoelmille. Toisena ryhmänä ovat käytännön kontekstiin liittyvät perustelut, joihin liittyy esimerkiksi elinkaariajattelu, kontekstietojen puute, talletuksen palautus tai se, ettei teoksen museokriteerit enää täyty. Kolmantena ryhmänä ovat taiteelliseen laatuun liittyvät perustelut, joihin liittyy muun muassa harrastelijatasoiset teokset sekä taideväärenökset. Viimeisenä ryhmänä ovat muut perustelut, joita ovat muun muassa kadonneet teokset sekä omistajuuteen liittyvät muutokset.¹³⁹

Kyselyaineiston mukaan yleisimmät perustelut kaupungin kokoelmista tehtyihin poistoihin ovat liittyneet teosten kuntoon, tuhoutumiseen, taiteelliseen laatuun tai siihen, etteivät museokriteerit ole enää täyttyneet. Myös turvallisuuteen liittyvät tekijät nousivat esiin. Monet poistojen perusteluista kytkeytyvät aineiston mukaan suoraan tai välillisesti sijoitustoimintaan. Julkiseen tilaan sijoitettu teos on esimerkiksi vaurioitunut ulkoilman tai ilkeiden seurauksena. Joissain tilanteissa teos on voitu poistaa ympäröivän kaupunkitilan muutoksen seurauksena tai rakennuksen purun yhteydessä.¹⁴⁰ Poistoja on voitu tehdä myös tilanteissa, joissa sijoituksessa olleita teoksia ei ole enää pystytty paikantamaan ja ne on todettu kadonneiksi.¹⁴¹ Poiston syynä on voinut olla myös teoksen aiheuttama vaara ihmisille esimerkiksi sisältämien myrkyllisten ainesosien tai homeen vuoksi.¹⁴² Kokoelmista on saatettu poistaa myös niihin aikojen saatossa liitettyjä teoksia, kuten tuntemattomien opettajien tai oppilaiden töitä, jotka eivät vastaa tämän päivän kokoelmakriteerejä.¹⁴³ Museo on voinut tehdä virallisia poistopäätöksiä myös vuosia tai vuosikymmeniä sitten tuhoutuneista teoksista.¹⁴⁴

Vaikka kyselyaineistossa yhdeksi haasteeksi nousee suurikokoisten teosten säilytys ja uudelleen sijoitus, ei pelkästään koko vaikuta olevan poiston peruste. Sen

¹³⁸ M6.

¹³⁹ Robbins, ”Poisto museokokoelmasta”, 166–168.

¹⁴⁰ M3; M4.

¹⁴¹ M4.

¹⁴² M8; M12.

¹⁴³ M12; M4.

¹⁴⁴ M13.

sijaan paikkasidonnaisuus on joissain tilanteissa ollut osasyynä teoksen poistoon; oli kyse sitten rakennuksen purun yhteydessä tuhoutuneesta teoksesta, kaupunkiympäristön muutoksen vuoksi poistetusta teoksesta tai siitä, ettei teokselle ole enää löytynyt uutta sijoituspaikkaa. Tilausteos on esimerkiksi voitu poistaa sijoituspaikalta kohteen toiveesta turvallisuussyihin vedoten, eikä teokselle ole enää löytynyt uutta sijoituspaikkaa.¹⁴⁵ Paikkasidonnaisten teosten uudelleen sijoittamiseen liittyvät haasteet nousevat esiin myös seuraavassa kommentissa: ”Tiettyyn tilaan hankittuja tai toteutettuja teoksia voi jossain vaiheessa olla tarpeen poistaa kokoelmasta.”¹⁴⁶ Vaikka kyselyyn vastaajat ovat lähes yksimielisiä siitä, että paikkasidonnaisten teosten uudelleen sijoitus on haastavaa, jakaa paikkasidonnaisuus poiston perusteena vastaajien mielipiteet kahtia. Ainakin joissain tapauksissa käytännön kokemus paikkasidonnaisten teosten poistoista näyttäisi vaikuttavan myönteisempään suhtautumiseen.

3.5.2 Poistoihin liittyvät haasteet

Vaikka poistoja on aineiston mukaan tehty, liittyy poistoihin edelleen monenlaisia haasteita. Poisto nähdään aineiston mukaan työläänä ja jopa kivuliaana prosessina, jolle kaivataan enemmän resursseja. Poistoihin liittyy edelleen myös monenlaisia pelkoja. Poistojen pelätään herättävän kuntalaisissa negatiivisia tunteita, kyseenalaistetaan oma päätösvalta poistojen tekoon tai pelätään, mitä taiteilija on mieltä asiasta. Jos resurssit ovat puutteelliset, virheen mahdollisuus kasvaa: ”Ilman laajaa kokoelmatutkimusta ja asiantuntijuutta on vaarana poistaa tulevaisuudessa arvokkaita nousevia teoksia.”¹⁴⁷ Myös itse poistoprosessi voi kaivata kehittämistä.

Poistopaineet tulevat esiin seuraavassa kommentissa: ”Pitkäjänteisen konservointi- ja kaupungin kokoelman kokoelmahoidon strategian puute esim. konservointivelka kasvaa ja jossain vaiheessa on helpompi poistaa teokset eikä ohjata resursseja konservointiin.”¹⁴⁸ Konservointivelan kasvu on luonnollisesti haaste, joka vaikuttaa kokoelmien hoidon ohella myös sijoitustoimintaan, sillä teosten kunto estää niiden sijoittamisen. Aineiston mukaan yli puolet vastaajista on sitä mieltä, että museolla ei ole tarpeeksi resursseja konservoida kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia. Poistoa ei kuitenkaan pitäisi ajatella ”ratkaisuna” resurssipulaan, vaan työkaluna kokoelmahallinnan kehittämiseen. ”Poistoprosessin on oltava todella hyvin perusteltu ja harkittu, sitä ei voi tehdä vain sen vuoksi, että teos on esim. huonokuntoinen.”¹⁴⁹ Museoiden tulisi tarkastella kriittisesti myös muita kokoelmahallinnan

¹⁴⁵ M10.

¹⁴⁶ M14.

¹⁴⁷ M17.

¹⁴⁸ M17.

¹⁴⁹ M6.

vaiheita. ”Poistojen taustalla voi myös olla hankintavaiheessa riittämätön teoksen dokumentointi tai esim. esittämisen ohjeet, teososien korvattavuuteen liittyvät ongelmat.”¹⁵⁰ Esimerkiksi hankintaprosessia korjaamalla voitaisiin vaikuttaa positiivisesti kokoelmahallinnan muihin vaiheisiin.

Kyselyaineistosta kävi ilmi, että poistoihin liittyy epäselvyyksiä. Osa vastaajista ei tiennyt poistojen lukumäärää tai sitä, onko poistoja ylipäänsä tehty. Osa vastaajista kertoi myös, etteivät he tiedä mitä kaupungin kokoelmista poistetuille teoksille on tehty poistopäätöksen jälkeen. Aineistosta kävi myös ilmi, että poistoihin liittyviä tietoja voi olla hankala hakea sähköisestä kokoelmahallintajärjestelmästä. Tämä voi heijastua kokoelmatyön arkeen aiheuttaen epäselvyyksiä esimerkiksi siitä, missä vaiheessa poistoprosessia ollaan minkäkin teoksen kohdalla.

Vaikka säilytystilojen täyttyminen ja kokoelmien kestävä kehitys on liitetty monesti kulttuurihistoriallisten museoiden ongelmaksi, on taidemuseoiden kartuttaluvut nostettu esille jo 2000-luvun alussa.¹⁵¹ Vuonna 2016 ilmestyneessä *Poistojen yhteiset käytännöt* -julkaisussa Tampereen taidemuseon entinen kokoelmapäällikkö ei nähnyt taidemuseoiden poistoarvioinnille vielä yhtä pakottavaa tarvetta verrattuna kulttuurihistoriallisiin museoihin. Hän toi kuitenkin esiin sen, että taidemuseot tulevat vielä olemaan samojen ongelmien edessä kuin kulttuurihistorialliset museot.¹⁵² Kuten edellä kävi ilmi, jopa 70 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että kaupungin kokoelmien säilytystilat ovat täynnä. Se, luoko säilytystilojen täyttymisen paineita poistojen tekoon, jakaa kuitenkin kyselyyn vastanneiden mielipiteet. Suurempi vaikutus säilytystilojen täyttymisellä kyselyaineiston mukaan vaikuttaisi-kin olevan kokoelmatyöhön ja arjen sujumiseen.

3.6 Kokoelmien hoito ja säilyttäminen

Museoiden kokoelmatyötä ja sen toimintatapoja ohjaavat ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteet. Keinoina ovat muun muassa säilytysolosuhteisiin vaikuttaminen, huolellinen käsittely ja turvallisten suojamateriaalien valinta.¹⁵³ Aineiston mukaan lähes kaikissa kyselyyn osallistuneissa museoissa kaupungin kokoelmien hoi-

¹⁵⁰ M17.

¹⁵¹ Vilkuna, ”Kestävä kehitys”, 92.

¹⁵² Suominen, ”Kokoelmapoistot taidemuseoissa”, 23.

¹⁵³ Kecskeméti, ”Papyruksesta megabitteihin”, 40–41; Kecskeméti, ”Papyruksesta megabitteihin”, 37, 40–41. Kecskeméti määrittelee konservoinnin kulttuuriperintöä tutkivaksi ja säilyttäväksi poikkitieteelliseksi tieteenalaksi, joka kuuluu museologian ja heritologian ohella uusiin tieteenaloihin. Hänen mukaansa konservointi-termillä viitataan monesti tekniseen konservointiin. *Tekninen konservointi ja ennaltaehkäisevä konservointi* ovat sille kuitenkin alisteisia termejä. Teknisellä konservoinnilla tarkoitetaan kaikkia niitä teknisiä toimenpiteitä, joita tarvitaan esineen säilymisen turvaamiseksi.

toa ohjaavat samanlaiset periaatteet kuin museon muiden kokoelmien hoitoa. Konservattoreiden ohella kaikki kokoelmien parissa työskentelevät museoammattilaiset ovat vastuussa kokoelmien asianmukaisesta käsittelystä ja säilyttämisestä.¹⁵⁴ Museoammattilaisten yhteinen vastuu kokoelmista huolehtimiseen on kirjattu myös ICO-Min eettisiin sääntöihin.¹⁵⁵ Kuten tutkimuksessa on käynyt ilmi, ei kaikilla museoilla ole omaa konservattoria. Siksi museoammattilaisten yhteinen vastuu ja ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteet ovat ensiarvoisen tärkeitä kokoelmien säilymisen kannalta.

Kun ennaltaehkäisevää konservointia pohditaan julkiseen tilaan sijoitetun taideteen näkökulmasta, on tärkeää nostaa esiin myös museon ulkopuoliset tahot, kuten sijoituskohteiden yhteyshenkilöt tai julkisten veistosten huoltoon osallistuvat tahot. Päivi Kyllönen-Kunnas käyttää termiä *ennakoiva konservointi* ja painottaa varjelevaa työtä, jossa seurannalla on keskeinen rooli. Hänen mukaansa konservattorilla on tärkeä rooli opastamisessa, seurannassa ja ennalta arvioinnissa. Tähän kuuluu esimerkiksi sijoituskohteille osoitettu selkeä ohjeistus sijoitusteoksiin kohdistuvasta toimenpidekiellosta.¹⁵⁶

Kuten luvussa 2.4 kävi ilmi, sijoitusprosessiin kuuluu olennaisesti yhteyshenkilön valinta ja sopimuksen teko, jossa määritellään ehdot taideteosten sijoittamiseen ja esilläpitoon. Kaikilla kyselyyn osallistuneilla museoilla sopimusehtoihin liittyy se, että sijoituskohteilla ei ole oikeutta siirtää, puhdistaa tai korjata sijoitettuja teoksia omatoimisesti. Sijoituskohteiden yhteyshenkilöillä on myös velvollisuus ilmoittaa, mikäli he havaitsevat vaurioita sijoitetuissa teoksissa tai niihin liittyvissä kehyksissä tai jalustoissa.

Sijoituspaikkojen yhteyshenkilöt sitoutuvat noudattamaan sijoitukseen liittyviä ehtoja ja ohjeistuksia allekirjoittamalla sijoitustodistuksen. Heitä pyydetään myös informoimaan muuta henkilökuntaa teoksista ja ohjeistuksista... Teosturvallisuuteen liittyvät perusasiat käydään läpi myös suullisesti ripustuksen yhteydessä.¹⁵⁷

3.6.1 Säilyttäminen ja sijoittaminen

Säilyttäminen on yksi kokoelmahallinnan osista, josta käytetään myös muotoa varastointi.¹⁵⁸ Kokoelmien säilymisen kannalta on tärkeää säilyttää niitä tietynlaisissa olosuhteissa. Sijoitustoiminnan näkökulmasta teoksen ensisijainen säilytyspaikka ei välttämättä ole museon säilytystiloissa, vaan sen päämääränä voidaan jossain mää-

¹⁵⁴ Heinonen ja Lahti, *Museologian perusteet*, 120; Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 19.

¹⁵⁵ Guttorm ym., *Museotyön eettiset säännöt*, 21.

¹⁵⁶ Kyllönen-Kunnas, "Taidekokoelman ennakoiva työ ja sen mieltäminen". Päivi Kyllönen-Kunnas käyttää artikkelissaan sijoituskohteista termiä *hallintokunta*.

¹⁵⁷ M13.

¹⁵⁸ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 90; Harva ja Rajakari, *Teesejä kokoelmanhoidosta*, 23–28.

rin pitää sijoituskohdetta. Teoksia halutaan sijoittaa jo ihan käytännön syistä. "On tärkeää, että teokset pääsevät esille ja varastopaine helpottuu."¹⁵⁹

Hankintatavan mukaisesti teokset voivat olla hetken museon hallussa, kokoelmahallinnan alkupäässä, kunnes ne jatkavat matkaansa sijoituskohteeseen. Jos kyseessä on prosenttitaiteeseen liittyvä hanke tai muu julkinen teos, joka on kiinteästi osa rakennusta, voidaan se toimittaa tai toteuttaa myös suoraan kohteeseen. Kun teos liitetään kokoelmaan, tulee siitä osa museon kokoelmahallintaa, teoksen sijainnista riippumatta.

Kohteet, joihin teoksia sijoitetaan, eivät ole museorakennusten tavoin suunniteltu taiteen ehdoilla.¹⁶⁰ Sijoituskohteiden olosuhteet lämpötilan ja kosteuden suhteen on säädetty sopiviksi niiden käyttäjille, ei taiteelle. Kun teokset sijoitetaan ulkotilaan, joutuvat ne kirjaimellisesti sään armoille. Kun puhutaan museoiden tai säilytystilojen olosuhteista, viitataan olosuhteilla lämpötilaan, suhteelliseen kosteuteen ja valoon.¹⁶¹ Olosuhdesuosituksukset vaihtelevat materiaalin mukaan.¹⁶² Varsinkin orgaaniset materiaalit, kuten paperi, tekstiilit ja puu, ovat herkkiä lämpötilan ja kosteuden muutoksille, sekä UV-säteilyn ja näkyvän valon haitallisille vaikutuksille.¹⁶³ Yhtä ideaalia olosuhdetta kaikille museo-objekteille ei ole olemassa, ja jo taloudellisista syistä kompromisseja joudutaan tekemään.¹⁶⁴ Kokoelmien säilymisen kannalta olisi-kin tärkeää pyrkiä tietynlaiseen vakauteen, jossa olosuhdemuutokset tapahtuisivat hitaasti ja objektit saisivat rauhassa sopeutua muutoksiin ilman, että olosuhteet sahaavat nopeasti annettujen raja-arvojen sisällä.¹⁶⁵

Tutkimusaineiston perusteella suurin osa museoista ei tee kaupungin kokoelmista sijoitettavien teosten ja muiden museokokoelmien välille jakoa säilytysolosuhteiden suhteen. Tampereen taidemuseo tekee tässä poikkeuksen, sillä se on päätenyt olosuhteiden osalta jaotteluun, jossa kaupungin kokoelmalle osoitetussa säilytystilassa vallitsee "normaaliolosuhteet" ja muissa säilytystiloissa lämpötila- ja kosteusolosuhteet ovat hallitut.¹⁶⁶ Poikkeuksen muodostavat kuitenkin ne teokset, kuten veistokset, joiden säilytykseen kyseisen tilan säilytysjärjestelmät tai kalusteet eivät sovellu. Tutkimusaineiston mukaan yksi museo on tilapuuutteen vuoksi päätenyt ratkaisuun, jossa kaupungin kokoelmaa on tilapäisesti säilytetty tilassa, jonka olosuhteet ovat hieman heikommat. Tähän on päätenyt sijoituskohteiden olosuhteiden vuoksi, jotka eivät myöskään ole niin tarkasti säädellyt. Käytännössä olosuhteista

¹⁵⁹ M7.

¹⁶⁰ Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 22.

¹⁶¹ Harva ja Rajakari, *Teesejä kokoelmanhoidosta*, 18–22.

¹⁶² Esim. Heinonen ja Lahti, *Museologian perusteet*, liite 3.

¹⁶³ Bradley, "Do objects have a finite lifetime?", 55.

¹⁶⁴ Hilberry ja Weinberg, "Museum collection storage.", 163.

¹⁶⁵ Esim. Harva ja Rajakari, *Teesejä kokoelmanhoidosta*, 21.

¹⁶⁶ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 21 ja 33 (Liite 4). Säilytystilat eivät olen ns. olosuhdetiloja.

tingitään kuitenkin pakkotilanteen vuoksi.¹⁶⁷ Eräs vastaajista tuo kuitenkin esiin, että jaotteluun voitaisiin tulevaisuudessa ryhtyä:

Mikäli kokoelmista erotetaan selkeänä kokonaisuutena sijoitettavat teokset ja näille pystytään osoittamaan erillinen tila, voi tulevaisuudessa säilytystä ohjata erilaiset periaatteet. Tällöin valikoidut teokset eivät välttämättä edellytä museaalisia säilytysolosuhteita. Niitä voidaan säilyttää lämpötiloiltaan ja kosteudeltaan vastaavissa tiloissa kuin mitä sijoituspaikoissa keskimäärin on.¹⁶⁸

3.6.2 Kokoelmien hoidon ja säilyttämisen haasteet

Museoiden rajalliset resurssit ovat yksi keskeisimmistä kokoelmien hoitoon liittyvistä haasteista. Konservointiin ja kokoelmien hoitoon ei aineiston mukaan ole riittävästi rahaa tai aikaa.¹⁶⁹ Museoihin kaivataan konservattoreiden lisäksi myös muita kokoelmien parissa työskenteleviä, kuten amanuensseja ja museomestareita. Seuraavassa kommentissa nostetaan resurssien lisäksi esiin sijoitustoiminnan ja kokoelmien säilymisen välinen haaste sekä kokoelmapoliittisen ohjelman keskeinen merkitys kokoelmatyössä, toimivia prosesseja unohtamatta.

Yksi isoimmista haasteista on, ettei kokoelmapoliittisessa ohjelmassa ole erikseen määritelty resursseja, kokoelmahoidon "tasoa" ja säilyttämisen suhdetta suhteessa taidemuseon muihin kokoelmiin. Koska pitkäjänteinen strategia puuttuu, asioita tehdään kuukausi ja vuosi kerrallaan ns. sammutetaan tulipaloja.¹⁷⁰

Säilytystilojen täyttyminen on yksi keskeisimmistä säilyttämiseen liittyvistä haasteista. 70 % vastaajista on jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että kaupungin kokoelmien säilytystilat ovat täynnä. Säilytystilojen paine lisääntyy esimerkiksi kohteiden remonttien ja muuttojen myötä:

Jos sijoituskohde muuttuu, sen toiminta lakkaa tai se ei voi muusta syystä pitää teoksia, museolla on oltava riittävästi säilytystilaa ottaa teokset vastaan. Tämä voi muodostua ongelmaksi, jos useat kaupungin toimipisteet tullaan lakkauttamaan tulevina vuosina.¹⁷¹

Museon säilytystilat ovat täynnä, uusien tilojen kartoitus on työn alla. Tähän liittyy epävarmuus siitä, miten museo kykenee ottamaan teoksia säilytykseen, jos esim. sijoituspaikka ilmoittaa, että iso määrä teoksia on haettava pois remontin takia.¹⁷²

Esimerkit kertovat säilytystilojen riittämättömyyden lisäksi myös sijoitustoiminnan luonteesta, joka ei aina ole täysin ennakoitavissa. Esimerkiksi, kun suuri sijoituskohde menee remonttiin, ei museolta välttämättä löydy tarpeeksi säilytystiloja omasta

¹⁶⁷ M16.

¹⁶⁸ M10.

¹⁶⁹ M1.

¹⁷⁰ M17.

¹⁷¹ M11.

¹⁷² M1.

takaa. Teoksia voidaan joutua siirtämään jopa väistötiloihin. Kun teokset ovat säilytyksessä useassa eri kohteessa, tulee niiden hallinnasta ja hoidosta työläämpää. "Taideteosten säilytystilat ovat tällä hetkellä seitsemässä eri paikassa, mikä tuo lisähaasteita kokoelmatyölle."¹⁷³

Säilytystilojen haasteet ulottuvat sijoitustoiminnan ohella myös kokoelmien hoitoon. Erään vastaajan mukaan: "Kokoelman säilyttämiseen ei ole riittäviä tiloja, mikä vaikeuttaa kokoelman hoitoa, käsittelyä ja käyttöä."¹⁷⁴ Kommentti kiteyttää mielestäni hyvin sen, kuinka säilytystilojen täyttyminen vaikuttaa kokoelmatyön arkeen. Säilytystilojen täyttymisen seurauksena monet yksinkertaiset työtehtävät vievät suhteettoman paljon työaikaa. Kun kokoelmatyön prosessit eivät enää toimi toivotulla tavalla, vaikutukset eivät rajoitu pelkkiin museo-objekteihin. Kokoelmatyön haasteet kasautuvat kokoelmatyön arkea pyörittävien museoammattilaisten harteille. Aineiston mukaan museot kaipaavatkin tilojen lisäksi lisäresursseja olemassa olevien tilojen aktiiviseen kehittämiseen ja järjestämiseen, kokoelmien hoitoon ja konservointiin.

¹⁷³ M6.

¹⁷⁴ M10.

4 SIOITUSTOIMINTAAN LIITTYVÄT RISKIT JA HAASTEET

4.1 Sijoitustoimintaan liittyvät riskit

Kulttuuriperinnön säilyttämisestä ja kokoelmien pysyvyydestä on muodostunut arvo, lain edellyttämä päämäärä ja kokoelmatyötä ohjaava eettinen ohjenuora.¹⁷⁵ Säilymiseen liittyy myös hyvin käytännöllinen taso, jossa kokoelmien pysyvyys pyritään turvaamaan monin eri keinoin. Kokoelmatyötä ja kokoelmien hoitoa ohjaavat ennaltaehkäisevän konservoinnin periaatteet ja käytänteet, joiden avulla kokoelmien säilyminen pyritään takaamaan.

Kun asiaa tarkastellaan sijoitustoiminnan näkökulmasta, liittyy sijoittamiseen tietynlainen ristiriita juuri teosten säilymisen kannalta. Esimerkiksi teosten sijoittaminen tiloihin, joiden olosuhteet eivät täytä museo-olosuhteiden vaatimuksia fysiologisten tekijöiden, eli valon, lämpötilan ja kosteuden osalta, vaikuttavat niiden elinikään.¹⁷⁶ Eräs kyselyyn vastaajista toteaa: ”Sijoittamiseen liittyy aina erilaisia riskejä, vaikka niitä pyritään minimoimaan.”¹⁷⁷ Kommentti kuvaa mielestäni hyvin sijoitustoiminnan luonnetta. Museoilla on käytössään monenlaisia keinoja, joilla riskejä voidaan ennaltaehkäistä, ainakin tiettyyn pisteeseen asti. Vaikka riskeiltä pyritään suojautumaan, ei kaikkea voida aina ennakoida, saati estää. Puolet kyselyyn vastaajista olikin sitä mieltä, että sijoituskohteiden olosuhteet ja sijoitustoimintaa liittyvät riskit vaikuttavat teosten säilymiseen. Museoiden resurssit ovat myös hyvin vaihtelevat, eikä kaikilla kyselyyn osallistuneilla museoilla ole esimerkiksi omaa konservaattoria.

¹⁷⁵Museolaki 314/2019; Guttorm ym., *Museotyön eettiset säännöt*, 21.

¹⁷⁶Nurminen, ”Taideteosten elinkaari nykytaiteessa”, 7–8.

¹⁷⁷M10.

Päivi Kyllönen-Kunnas tuo artikkelissaan *Ulkoveistosten ja julkisen taiteen huollon hallinta* esiin listan kymmenestä kulttuuriperintöä uhkaavasta tekijästä. Lista on alun perin ilmestynyt Kanadan konservointi-instituutin uutislehdessä vuonna 1994. Alkuperäistä listaa on päivitetty useaan otteeseen, ja Kyllönen-Kunnas käyttää artikkelissaan listaa, jonka kymmenentenä kohtana on *välinpitämättömyys (custodian neglect)*.¹⁷⁸

1. Mekaaniset vauriot (direct physical forces)
2. Varkaudet, tihutyöt ja siirrot (thieves, vandals, displacers)
3. Tuli (fire)
4. Vesi (water)
5. Tuholaiset (pests)
6. Epäpuhtaudet (contaminants)
7. Säteily, kuten valon vaikutus (radiation)
8. Väärä ja vaihteleva lämpötila (incorrect temperature)
9. Väärä ja vaihteleva kosteus (incorrect humidity)
10. Välinpitämättömyys (custodian neglect)

Kanadan konservointi-instituutin verkkosivuilta löytyy päivitetty lista, jossa *välinpitämättömyys (custodial neglect)* on korvattu termillä *dissociation*. Sillä viitataan objektiin liittyvän informaation tai merkitysten menetykseen.¹⁷⁹

Tätä listaa voidaan hyvin soveltaa myös kaupungin kokoelmateosten ja niitä uhkaavien tekijöiden tarkasteluun. Esimerkiksi Annika Niemelä on hyödyntänyt sitä omassa opinnäytetyössään, jossa hän käsittelee aihetta sijoitetun maalaustaiteen näkökulmasta.¹⁸⁰ Hän nostaa esimerkkiteoksen kautta esiin välinpitämättömyyden, vandalismin sekä ajattelemattomuuden, joista jälkimmäinen kuvaa mielestäni hyvin sijoitustoiminnan arkea. Niemelän mukaan teoksen sijoittaminen vesipisteen viereen tai kapealle käytävälle voivat olla syy vaurioiden syntyyn.¹⁸¹ Yhtä lailla teos voi saada osakseen roiskeita ruokalan linjaston läheisyydessä tai kolhuja sen eteen siirretyn kalusteen tai naulakon vuoksi.

Siukku Nurminen on listannut opinnäytetyössään taideteosten elinkaaren vaikuttavia tekijöitä erityisesti nykytaiteen osalta. Monet Nurminen esittämistä tekijöistä löytyvät myös edellä esitetystä listasta.¹⁸² Näiden lisäksi Nurminen tuo esiin

¹⁷⁸ Kyllönen-Kunnas, "Ulkoveistosten ja julkisen taiteen huollon hallinta", 48. Päivi Kyllönen-Kunnas on käyttänyt listaa artikkelissaan "Ulkoveistosten ja julkisen taiteen huollon hallinta". Alkuperäinen lista oli yhdeksänkohtainen ja se ilmestyi vuonna 1994 Kanadan konservointi-instituutin uutislehdessä: Costain. 1994. Framework for preservation of museum collections. *Canadian Conservation Institute Newsletter* 14:1–4. Listaa on myöhemmin täydennetty Michalskin (1994), Rosen ja Hawkin (1994) ja Wallerin (1995) toimesta, joista Waller lisäsi siihen kohdan kymmenen (10) *välinpitämättömyys (custodial neglect)*.

¹⁷⁹ Government of Canada. "Agents of Deterioration".

¹⁸⁰ Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 22–27.

¹⁸¹ Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 25.

¹⁸² Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 6–11. Nurminen on jakanut tekijät seuraavalla tavalla: fysiologiset (valo, lämpötila ja kosteus), kemialliset (ilmansaasteet ja happi) ja bio-

myös teoksissa käytetyt huonot ja yhteensopimattomat materiaalit sekä riittämättömät taloudelliset resurssit taideteosten ylläpitoon.¹⁸³ Nämä materiaaleihin liittyvät seikat ovat keskeisiä juuri nykytaiteen osalta, sillä ne tuovat omat haasteensa teosten säilymiseen. Myös resurssit ovat mielestäni tärkeä nostaa esiin, oli kyse sitten nykytaiteen elinkaariajattelusta, sijoitustoiminnasta tai kokoelmatyöstä, sillä monesti museoiden resurssit ovat rajalliset ja priorisointia on tehtävä.

Kysyin tutkimukseen osallistuneilta museoilta heidän näkemyksiään sijoitustoimintaa liittyvistä riskeistä. Yhdistin kyselyssä listan kymmenestä kulttuuriperintöä uhkaavasta tekijästä ja Siukku Nurmisen listan taideteosten elinkaareen vaikuttavista tekijöistä. Näiden lisäksi hyödynsin Annika Niemelän opinnäytetyötä sekä omaa kokemustani sijoitustoiminnan parissa. Museot saivat valita alla olevasta listasta heidän mielestään viisi suurinta riskiä.

Valitse viisi suurinta riskiä, jotka mielestäsi kohdistuvat sijoitettuihin teoksiin.

1. Mekaaniset vauriot (kuten iskut, värinä ja käsittelyyn liittyvät vauriot)
2. Fysikaaliset tekijät (kuten valon vaikutukset sekä väärän tai vaihtelevan lämpötilan ja suhteellisen kosteuden vaikutukset)
3. Biologiset tekijät (tuholaiset, homeet ja sienet)
4. Kemialliset tekijät (ilman epäpuhtaudet, ilmansaasteet ja happi sekä huonolaatuiset kehystys-/suojamateriaalit)
5. Teoksessa käytetyt huonot tai yhteensopimattomat materiaalit (esimerkiksi nykytaiteessa käytetyt materiaalit)
6. Välinpitämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys (esim. teosta käytetään pallopelien taustana, teos on sijoitettu vesipisteen viereen tai tilan käyttäjä ei ymmärrä, että kyseessä on taideteos)
7. Ilkivalta
8. Varkaudet
9. Luonnonvoimat, onnettomuudet ja muut katastrofit (kuten tulipalot, vesivauriot, sota)
10. Teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys (eng. dissociation) (tällä viitataan tilanteisiin, jossa teoksen inventaarionumero on kulunut tai irronnut pois, teoksen luettelointi/dokumentointi on virheellinen tai teos on vahingossa heitetty pois, tieto teoksen siirrosta ei siirry museolle tai museo kirjaa sijaintitiedon väärin)
11. Museon osoittamat resurssit sijoitustoimintaan (kuten resurssit teosten konservointiin, teosten huoltoon tai yhteydenpitoon sijoituskohteiden kanssa)

Kysymyksen kautta kaikilla sijoitustoiminnan parissa työskentelevillä oli mahdollisuus jakaa kokemuksiaan sijoitustoiminnan arjesta ja tuoda esiin siihen liittyviä riskejä. Listalla esitetyt riskit kytkeytyvät monella tapaa toisiinsa tai ne voivat olla monen asian summa. Siksi yksittäisen riskin nimeäminen voikin olla vaikeaa. Esimerkiksi mekaanisten vaurioiden riskin voidaan ajatella kasvavan, jos teosta ei tunnista kaupungin kokoelmaan kuuluvaksi tai edes taiteeksi. Tämän lisäksi esimerkiksi resurssipulan vuoksi fysikaalisilta tai kemiallisilta tekijöiltä ei pystytä suojautumaan.

logiset (homeet, sienet ja tuholaiset) tekijät, mekaaniset vauriot sekä luonnonvoimat ja muut onnettomuudet.

¹⁸³ Nurminen, "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa", 6–11.

4.2 Viisi suurinta riskiä ja niiden ennaltaehkäisy

Kyselyyn osallistuneiden vastauksista nousi hyvin selkeästi esiin viisi suurinta riskiä, jotka museot liittävät sijoitustoimintaan. Niitä ovat *fysikaaliset tekijät, välinpitämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys, teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys, museon osoittamat resurssit sijoitustoimintaan sekä mekaaniset vauriot*. Vaikka viisi edellä lueteltua riskiä saivat eniten ääniä, saivat myös kaikki muut riskit vähintään yhden äänen. Seuraavissa luvuissa kerron, miten museot pyrkivät suojautumaan näiltä riskeiltä. Tuon samalla esiin myös sijoitustoiminnan arkea ja siihen liittyviä haasteita.

4.2.1 Teosturvallisuus ja teosvalinnat

Museot sijoittavat teoksia julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin, joilta ei vaadita museoolosuhteita. Lämpötilan ja kosteuden lisäksi teokset altistuvat säteilylle, eli valon eri aallonpituuksille. Näillä tarkoitetaan *fysikaalisia tekijöitä*. Osa materiaaleista kestää paremmin olosuhteiden vaihtelua ja valoa kuin toiset. Siksi itse teosvalinnoilla voidaan vaikuttaa säilymiseen ainakin jossain määrin, eli millaisia teoksia sijoitetaan minnekin. Teosvalinnassa on tärkeää huomioida teoksen ohella siinä käytetyt materiaalit, teoksen koko sekä tila ja sen käyttäjät. Näiden ohella joudutaan miettimään myös teosten taiteellista arvoa, kuten Nina Robbins tuo väitöskirjassaan esiin:

Museoammattilainen joutuu tekemään hallitun kompromissipäätöksen sijoituspaikan olosuhteiden, taideteoksen säilyvyyden ja taiteellisen laadun suhteen. Mitä huonommat ovat etenkin ei-museaalisten tilojen olosuhteet, sitä tarkemmin tilaan valitun taideteoksen säilyvyyttä ja taiteellista arvoa on pohdittava ennen sijoituspäätöstä.¹⁸⁴

Konservaattori Kirsi Hiltusen mukaan valtion sijoitettavat teokset ovat pääsääntöisesti kankaalle maalattuja akryyli- ja öljymaalauksia tai veistoksia. Paperipohjaisten teosten on katsottu olevan liian herkkiä pitkäaikaisiin sijoituksiin kohteissa, joiden olosuhteita ei ole kontrolloitu. Epäsuotuisat olosuhteet ja valo vaikuttavat paperiin rakenteellisella tasolla, eikä alkanutta hajoamisprosessia pystytä pysäyttämään. Tämän lisäksi esimerkiksi akvarellimaalien väriaineet haalistuvat herkästi valon vaikutuksesta.¹⁸⁵

Aineiston mukaan kaupungin kokoelmiin kuuluu paperipohjaisia teoksia, kuten grafiikkaa. Jos teos on herkkä valolle, voidaan se sijoituksen yhteydessä huomioida esimerkiksi seuraavalla tavalla: "Valoherkkiä teoksia ei sijoiteta suoralle auringonvalolle alttiiksi. Teokselle voidaan tehdä ennakoivasti toimenpiteitä, jotta se voi-

¹⁸⁴ Robbins, "Poisto museokokoelmasta", 177.

¹⁸⁵ Hiltunen, "Kokoelmatoiminnan liikkuvuuden haasteet", 271–272.

daan sijoittaa, esim. vaihtaa kuvasuoja UV-lasiin.”¹⁸⁶ Kaikkia kaupungin kokoelmiin kuuluvia teoksia ei kuitenkaan sijoiteta. Teoksia voidaan rajata sijoitustoiminnan ulkopuolelle niiden herkkyyden tai kunnan vuoksi. Myöskään kokoelmien vanhimpia, arvokkaimpia tai helposti varastettavia teoksia ei välttämättä sijoiteta. Käytännössä museo voi rajata teosten käytön hyvin konkreettisesti: ”Ne on merkitty kokoelmanhallintaohjelmaan EI LAINATA -merkillä.”¹⁸⁷

Teosturvallisuudella on keskeinen rooli teosten sijoittamisessa. Aineistosta käy ilmi, että teosturvallisuus huomioidaan sijoitusprosessissa monella tapaa. Kaikki kyselyyn osallistuneet kertoivat siitä, että sijoitusprosessiin kuuluu aina vierailukohteessa. Tämän lisäksi teosten valinta tehdään aina yhteistyössä kohteen kanssa. ”Kaikki talletetut teokset kuratoidaan aina asiakkaan lähtökohdista. Teospaikat valikoidaan tarkasti huomioiden mm. ripustuskorkeus, asennointipaikka, tilojen lämpötila, kosteus ja auringonvalo sekä muita turvallisuuteen vaikuttavia asioita kuten tilojen käyttäjäkunta, asiakasmäärä ja ihmisvirrat.”¹⁸⁸

Sen lisäksi, että teosvalinnalla ja ripustuspaikalla voidaan vaikuttaa teoksen säilymiseen, myös turvallinen ripustus ja taiteen käsittely ovat museoille keskeisiä. Aineistosta käy ilmi, että kaikki museot hoitavat ripustusten suunnittelun. Museot myös huolehtivat siitä, että kehykset ja ripustimet ovat asianmukaiset ja lukitsevat teokset tarpeen mukaan. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, suurin osa kyselyyn vastanneista museoista myös ripustaa teokset kohteisiin itse. Tampereella sijoitettavat teokset ripustetaan museon toimesta vain poikkeustapauksissa. Teokset ripustetaan ulkopuolisten ripustajien toimesta museon ohjeistusten mukaisesti. Toimintaperiaate on kirjattu museon kokoelmapoliittiseen ohjelmaan.¹⁸⁹

4.2.2 Kehystys ja suojaus

Kehystyksellä pyritään vaikuttamaan teokseen kahdella tapaa, koristaen sitä esteettisesti ja suojaen sitä fyysisesti. Laadukkaat kehystyksessä käytetyt materiaalit suojaavat teosta *fysikaalisilta tekijöiltä*, eli vaihtelevilta olosuhteilta ja valolta, tasaten kosteusvaihteluita ja suodattaen UV-säteilyä. Kehys itsessään auttaa myös teoksen turvallisuudessa käsittelyssä. Toisaalta kehystyksessä käytetyt huonolaatuiset materiaalit, tai virheet sen teknisessä toteutuksessa, voivat vahingoittaa teosta ja vaikuttaa sen säilymiseen.¹⁹⁰

Suojauksella voidaan viitata kehystyksessä käytettyihin materiaaleihin, kuten kehykseen kiinnitettyyn akryyliin, lasiin tai muihin suojamateriaaleihin, kuten tausta-

¹⁸⁶ M13.

¹⁸⁷ M7.

¹⁸⁸ M4

¹⁸⁹ Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0, 24.

¹⁹⁰ Harva ja Rajakari, *Teesejä kokoelmanhoidosta*, 36–42.

tasuojiin. Sillä voidaan viitata myös teoksen eteen asennettavaan kaiteeseen tai veistoksen päälle laitettavaan akryylikupuun. Suojauksella voidaan vähentää pölyn, lian, vesiroiskeiden ja muiden epäpuhtauksien kertymistä teoksen pinnalle. Kehystyksen ja suojauksen avulla voidaan suojautua myös *mekaanisilta vaurioilta*, välinpitämättömyydeltä sekä ilkivallalta.¹⁹¹ Teos voidaan myös lukita esimerkiksi seinään tai kehykseen kiinnitettävien lukkojen avulla. Näin voidaan suojautua varkauksilta ja kaatoamisilta, joista varsinkin jälkimmäiset ovat tutkimusaineiston mukaan varsin yleisiä.

Kokoelmien ja sijoitustoiminnan parissa työskentelevät joutuvat pohtimaan, voidaanko teos kehystää tai suojata ja mikä on taiteilijan näkemys asiasta, millaisia arvoja olemassa olevaan kehykseen liittyy ja voidaanko vanha kehys korvata uudella.¹⁹² Suojauksen yhteydessä ei aina puhuta myöskään perinteisistä maalauksista tai grafiikoista. Teosten suojaus täytyykin pohtia aina teos- ja tapauskohtaisesti. Aineiston mukaan kaikkia sijoitettuja teoksia ei kehystetä, suojata tai lukita, vaikka ne nähdään keinoina turvata sijoituksessa olevien teosten turvallisuus ja säilyminen. Kolme kyselyyn osallistuneesta museosta suojaa teokset akryylillä, lasilla, kuvulla tai kaiteella aina, kun se on teknisesti mahdollista. Sen sijaan yli puolet, eli kymmenen kyselyyn vastanneista museoista, toimii näin vain niissä tilanteissa, joissa se katsotaan tarpeelliseksi. Sama linja jatkuu myös lukitusten osalta. Vain yksi museo kertoo lukitsevansa teokset aina, jos lukitus on teknisesti mahdollista toteuttaa.

Suojauksessa käytetyt materiaalit, kuten akryylit, lasit ja taustasuojat ovat uussittavissa, samoin vaihtokehykset. Jotkut kehykset taas konservoidaan ja säilytetään teosten lailla. Oli tilanne kumpi tahansa, myös kehysten konservointi, vaurioiden korjaus, kehyksen ja suojamateriaalien uusiminen vievät resursseja. Kokoelmien kasvaessa ja vanhetessa sekä aktiivisen sijoitustoiminnan ja ajan myötä, myös kehystysten, suojausten ja huollon tarve kasvaa. Tähän ei kyselyaineiston mukaan kuitenkaan aina löydy tarvittavia resursseja. Vain 35 % vastaajista oli jokseenkin sitä mieltä, että museolla on tarpeeksi resursseja huoltaa kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia, kuten kehystää tai uusia teosten suojamateriaaleja. Yli puolet vastaajista, eli 65 %, oli sen sijaan jokseenkin tai täysin eri mieltä museon resurssien riittävydestä.

4.2.3 Teoksiin liittyvän informaation säilyminen

Yksi sijoitustoimintaan liittyvistä riskeistä on *teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys*, eli *dissociation*.¹⁹³ Se voi ilmetä monella tapaa, kuten tilanteissa, joissa

¹⁹¹ Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 23–27, 74–75.

¹⁹² Esim. Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 74; Rantala, "Taulun kehys ja museo". Satu Rantala on tutkinut kehyksen museoarvoa ja asemaa kokoelmissa museologian pro gradu -tutkielmassaan.

¹⁹³ Government of Canada. "Agents of Deterioration".

teoksen inventaarionumero on kulunut pois tai irronnut, teoksen luettelointi tai dokumentointi on virheellinen, tieto teoksen siirrosta ei siirry museolle tai museo kirjaa sijaintitiedon väärin. Äärimmillään se voi johtaa siihen, että teosta ei enää tunnisteta osaksi kaupungin kokoelmaa. Tällöin riski teoksen katoamisesta kasvaa ja äärimmillään teos voi päätyä jopa roskalavalle.

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet museot tekevät sijoituspaikan kanssa erillisen sopimuksen, jossa määritellään ehdot taideteosten sijoittamiseen ja esilläpitoon.¹⁹⁴ Sopimus velvoittaa kohdetta nimeämään yhteyshenkilön, jonka vastuulla on ilmoittaa museolle, mikäli hän havaitsee vaurioita teoksissa tai niihin liittyvissä kehyksissä tai jalustoissa. Teoksia ei myöskään saa siirrellä, puhdistaa tai korjailta omatoimisesti. Kyselyaineiston mukaan suurin osa vastanneista kuitenkin kokee, etteivät kaikki yhteyshenkilöt ole aktiivisia. Esimerkiksi tiedot teosten siirroista tai vaurioista eivät välttämättä siirry museoille. Yhteyshenkilöt saattavat siirtyä muihin tehtäviin, eikä tieto teoksista, niiden omistajuudesta tai niihin liittyvistä vastuista siirry eteenpäin. Tällöin myös riskit teosten vaurioitumisiin tai katoamisiin kasvavat.

Sijoitettujen teosten sijaintitietojen päivittäminen sähköiseen kokoelmahallintajärjestelmään on keskeinen keino hallita kokoelmaa. Kaupungin kokoelman teokset liikkuvat aktiivisesti, joten sijaintitiedon päivittämisellä on keskeinen merkitys myös teosten säilymisen kannalta. Sijaintitietojen päivittämisessä keskeiseksi nousevat myös inventaariot. Inventaarioiden yhteydessä voidaan seurata myös sijoitettuna olevien teosten kuntoa. Sijaintitietojen päivittäminen vaatii museolta resursseja ja sijoituskohteilta aktiivisuutta. Kyselyyn vastanneista museoista vain kolmasosa tekee kohteissa säännöllisiä inventaarioita. Yhtä moni museoista myös pyrkii tähän, mutta ei resurssipulan vuoksi pysty toteuttamaan niitä säännöllisesti. Muutama museo, Tampereen taidemuseon lailla, velvoittaa yhteyshenkilöitä tekemään vuosittaisen inventaarion kohteessa. Tampereella tämä ei kuitenkaan toteudu käytännössä.

Lähes 60 % vastanneista on jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että sijoituksessa olevien teosten sijaintitiedot ovat ajan tasalla. Reilu 40 % on taas asiasta jokseenkin tai täysin eri mieltä. Museot pyrkivät pitämään yhteyttä sijoituskohteisiin ja päivittämään teosten sijaintitietoja. Samaan aikaan sijoitusten kestot ja yhteyshenkilöiden aktiivisuus vaihtelevat suuresti, eikä museoilla välttämättä ole tarpeeksi resursseja yhteydenpitoon. Käytännössä hiljaiselo sijoituskohteen suunnasta ei aina tarkoita sitä, että kaikki olisi teosten osalta hyvin. ”Museon on hankala saada pidettyä ajan tasalla tietoa siitä, mitä sijoitetuille teoksille kuuluu.”¹⁹⁵

Tutkimusaineistosta kävi ilmi, että museot merkitsevät teoksiin inventaariot numerot, teos- ja kokoelmatiedot selkeästi. Niiden säilyminen itse teoksessa on ää-

¹⁹⁴Ainoastaan yksi kyselyyn osallistuneista museoista tekee sopimuksen vain niissä tilanteissa, jossa kohteena on kaupungin ulkopuolinen taho, kuten hyvinvointialue.

¹⁹⁵ M11.

rimmäisen tärkeää. Jos inventaarionumero ja teostiedot ovat haalistuneet näkymättömiin, voi tieto teoksen omistajuudesta kadota. Aineistosta käy ilmi, että joskus vanhojen sijoitusten kohdalla teosmerkinnät voivat olla puutteellisia. Tämä huomio kuvaa mielestäni hyvin sijoitustoimintaan liittyvien toimintatapojen ja ajan kerroksia. Teokset ovat saattaneet olla sijoituksessa useiden vuosikymmenten ajan. Kun ne lopulta palautuvat museolle, esimerkiksi remontin yhteydessä, todetaan, että teostietojen merkinnät ovat haalistuneet näkymättömiin ja teokseen liittyvät luettelointitiedot ovat puutteelliset.

Lähes kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan sijoituksessa olleita teoksia on kadonnut. Tämän lisäksi kaupungin kokoelmiin kuuluu teoksia: ”Joista osia on kadonnut sijoituspaikan toimesta ja jäljelle jääneiden osien kohdalla pohditaan, miten niiden kanssa tulisi toimia.”¹⁹⁶ Kyselyaineiston mukaan kohteiden henkilökunta saattaakin siirrellä teoksia omatoimisesti, kielloista huolimatta. Olen itsekin ollut tilanteissa, joissa teoksia on etsitty komeroista ja kaappien takaa. Joskus teos on voinut kulkeutua työntekijän mukana uuteen työpisteeseen, toiselle puolelle kaupunkia. Riski katoamiseen kasvaa, jos tieto teoksen siirrosta ei siirry museolle. Samalla myös riskit teoksen vaurioitumiseen – tai äärimmillään jopa tuhoutumiseen – kasvavat. Kaksi vastaajista kertoi, että museossa kiinnitetään teosten taakse tarra tai lappu, jossa kerrotaan kokoelmatiedot, kielletään siirtämisestä teosta ja ohjeistetaan käyttäjiä ottamaan yhteyttä taidemuseoon.¹⁹⁷ Näin käytännöllisellä tavalla voidaan ennaltaehkäistä *tietämättömyyteen, teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetykseen* sekä *mekaanisiin vaurioihin* liittyviä riskejä.

Mitä enemmän teoksista on dokumentoitua tietoa, sen parempi. Teoksen dokumentointi – oli kyse sitten teostiedoista, kuvista, kunnosta, tehdyistä toimenpiteistä tai sen sijaintitiedoista – on äärimmäisen tärkeää monestakin syystä. Jos teosta ei esimerkiksi inventaarion yhteydessä löydy, voidaan teos löytää teoskuvan avulla. Jos teos taas todetaan lopullisesti kadonneeksi tai tuhoutuneeksi, jää siitä jäljelle ainakin mahdollisimman kattavat tiedot.

4.2.4 Tiedonjako ja yhteydenpito

Kyselyaineistosta kävi ilmi, ettei tieto sijoitetuista teoksista siirry aina uusille työntekijöille henkilökunnan vaihtuessa. Informaatio kohteen remonteista tai muutoksista ei myöskään aina kulje museolle asti. Yhteyshenkilö on voinut jäädä pois museon tietämättä, eikä uutta ole nimetty. Sijoituspaikan henkilökunta ja käyttäjät eivät välttämättä myöskään tiedä sijoitustoiminnasta, kenen omistamia teokset ovat tai edes tunnista teoksia taiteeksi.

¹⁹⁶ M12.

¹⁹⁷ M10; M13

Kuten edellä kävi ilmi, sijoitusehdoista ja toimenpidekiellosta huolimatta, teoksia saatetaan käsitellä varomattomasti ja siirrellä omatoimisesti pois seiniltä, esimerkiksi kaappien taakse. Teoksia saatetaan myös ripustaa omatoimisesti uusiin paikkoihin, tai sitten teosten eteen siirrellään huonekaluja tai naulakoita. Kohteiden yhteyshenkilöt eivät välttämättä myöskään tee sopimuksen mukaisia inventaarioita. Aineistosta kävi myös ilmi, että teoksia on kadonnut tai varastettu. Näihin kaikkiin voitaisiin vaikuttaa ainakin osittain sillä, että museo pystyisi aktiivisemmin pitämään yhteyttä sijoituskohteisiin sekä jakamaan tietoa teoksista ja sijoitustoiminnasta. Sama havainto nousi esiin myös aineistosta. Säännöllinen yhteydenpito ja sen kehittäminen koetaan tärkeiksi.

Keinot *välinpitämättömyyden, ajattelemattomuuden ja tietämättömyyden* vähentämiseen liittyvät olennaisesti myös tiedon jakamiseen. Aineiston mukaan yhteyshenkilön sitoutuminen sijoitusehtoihin sijoituksen yhteydessä on keskeistä teosten turvallisuudelle. Erään vastaajan mukaan yhteyshenkilöä kehoitetaan informoimaan muuta henkilökuntaa teoksiin ja teosturvallisuuteen liittyen. Lisäksi yhteyshenkilölle lähetetään uutiskirje kaksi kertaa vuodessa. Samainen museo tarjoaa kouluille myös opaspalveluita ja tietoja sijoitetuista teoksista, joita opettajat voivat hyödyntää opetuksessaan.¹⁹⁸

Eräs kyselyyn vastaajista kertoi, etteivät kaikki aina tunnista sijoitettuja teoksia taideteoksiksi.¹⁹⁹ Taiteen tunnistamiseen ja erottautumiseen liittyvä haaste nousee esiin myös Mika Järvisen gradussa, erityisesti toimitilojen näytöille sijoitetun videotaideteen osalta.²⁰⁰ Sen lisäksi, ettei teoksia tunnisteta taideteoksiksi, ne voivat jäädä myös täysin näkymättömiksi. Johanna Ruohonen käsittelee aihetta väitöskirjassaan. Ruohosen mukaan näkymättömyys voi pahimmillaan johtaa teosten tuhoutumiseen.²⁰¹ Ossi Naukkanen kirjoittaa artikkelissaan *Julkisen taiteen kolme muotoa*, että kehys tai jalusta erottavat taiteen ympäröivästä maailmasta.²⁰² Yhden keinon tunnistamiseen tarjoavat myös teoslaput. Annika Niemelän mukaan teoslappu auttaa tilojen käyttäjiä lähestymään teosta taiteena.²⁰³ Teoslappu on teos- ja kokoelmatietojen ohella merkki siitä, että kyseessä on taideteos. Teoslaput ovat kyselyaineiston mukaan käytössä puolella kyselyyn osallistuneista museoista. Osalle käytäntö on varsin tuore ja osa lisää teoslappuja takautuvasti niihin teoksiin, joissa sellaista ei vielä

¹⁹⁸ M13.

¹⁹⁹ M8.

²⁰⁰ Järvinen, "Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla", 51.

²⁰¹ Ruohonen, "Imagining a New Society", 9–10.

²⁰² Naukkanen, "Julkisen taiteen kolme muotoa", 35.

²⁰³ Niemelä, "Aarre Vatanen ja Maalaus I", 75.

ole.²⁰⁴ ”Vuodesta 2010 lähtien teoslaput on laitettu, mutta ennen sitä sijoitetuista teoksista ne puuttuvat.”²⁰⁵

Keinoja yhteydenpitoon ja informaation jakamiseen on monia. Aineiston mukaan ongelmaksi on kuitenkin muodostunut se, ettei museolla välttämättä ole tarpeeksi resursseja aktiiviseen yhteydenpitoon tai tiedon jakamiseen, oli sijoituskohteiden määrä mikä tahansa. Sijoituskohteiden määrät vaihtelevat kymmenistä useisiin satoihin. Yli puolet vastaajista kertoi, että kohteiden määrä on maksimissaan 100. Tampereella sijoituskohteita on yli 300. Loput arviot kohteiden määrästä liikkuvat 100:n ja 300:n välillä. Muutama vastaajista ei osannut arvioida kohteiden määrää. Yksi syy tähän on se, ettei tietoa saa helposti esiin sähköisestä kokoelmahallintajärjestelmästä. Sijoitustoimintaan liittyykin monenlaista informaatiota, joka tukee työtä, mutta jolle ei välttämättä löydy sopivaa paikkaa sähköisestä kokoelmahallintajärjestelmästä.

4.2.5 Sijoitustoimintaan ohjatut resurssit

Vaikka sijoitustoimintaa voidaan pitää lukumäärällisesti varsin merkittävänä taiteen esilläpitomuotona, eivät siihen osoitetut resurssit ole aineiston mukaan riittävät. ”Sijoitustoiminta ei museon henkilöresurssien puutteen vuoksi ole systemaattista, vaan teoksia sijoitetaan ajoittain sijoituskohteiden pyyntöjen mukaan.”²⁰⁶ Sijoitustoiminta ja siihen liittyvät prosessit eivät aineiston mukaan ole aina tuttuja museon omalle henkilökunnalle, ja toimintaa voidaan jopa vähätellä oman talon sisällä.²⁰⁷

Resurssipula nousee tutkimusaineistossa esiin useita kertoja ja se heijastuu toimintaan monella tapaa. Lähes 80 % kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että *museon osoittamat resurssit sijoitustoimintaan* – kuten teosten konservointiin, teosten huoltoon tai yhteydenpitoon sijoituskohteiden kanssa ja inventaarioiden tekoon – on yksi suurimmista sijoitustoimintaan kohdistuvista riskeistä. Vähäiset resurssit tulevat esiin myös siten, ettei teosten kuntoja pystytä seuraamaan tai teosten vanhentuneita ripustuksia, kehystyksiä tai suojamateriaaleja uusimaan.

Puolella kyselyyn osallistuneista museoista ei myöskään ole omaa konservaatortoria, eikä konservointipalveluita välttämättä pystytä hankkimaan taloudellisten resurssien vuoksi.²⁰⁸ ”On paljon teoksia, jotka tarvitsisivat konservaatortorin toimenpiteitä, mutta ei ole tarpeeksi resursseja ostaa palvelua. Konservointivelka kasvaa koko ajan.”²⁰⁹ Vaikka museolta löytyisikin konservaatortori, ei tilanne välttämättä ole sen

²⁰⁴ M4; M11.

²⁰⁵ M2.

²⁰⁶ M11.

²⁰⁷ M5; M12.

²⁰⁸ M7.

²⁰⁹ M6.

helpompi. "Kaupungin kokoelman hoitoon ei ole ohjattu riittävästi konservaattoreiden työaikaa. Konservointivelka kasvaa."²¹⁰

Kun tehtävää on paljon ja resursseja vähän, auttaa selkeä kokoelmapolitiikka työn ja resurssien ohjauksessa ja priorisoinnissa. Kuten jo luvussa 3.6.2 *Kokoelmien hoidon ja säilyttämisen haasteet* kävi ilmi, näin ei kuitenkaan aina ole. Resurssipulan vaikutukset heijastuvat kokoelmatyöhön ja sijoitustoimintaan monella tapaa ja riskit lisääntyvät. "Resurssit ovat pienet, joten teokset saattavat olla sijoitettuna pitkiäkin aikoja ilman seurantaa, jolloin kaikenlaiset riskit lisääntyvät."²¹¹ "Sijoitustoiminta kilpailee samoista resursseista muun kokoelmahoidon ja näyttelytoiminnan kanssa", joka ei helpota tilannetta.²¹²

4.3 Muut sijoitustoimintaan liittyvät haasteet

Uusien sijoitusten toimittaminen kohteeseen ja siihen liittyvä sijoitusprosessi on vain yksi osa sijoitustoimintaa. Sijoituskohteiden muutot, remontit sekä muut kohteissa tapahtuvat muutokset aiheuttavat sen, että teoksia haetaan pois kohteista. "Kaupunki on jatkuvassa muutoksessa ja liikkeessä, joka tarkoittaa yhä enemmän teologis-tiikkaa talletustoiminnassa, jo talletettujen teosten hallinnassa ja ylläpidossa."²¹³ Muutoksista kertoo myös seuraava kommentti: "Kaupungin organisaatiouudistuksen ja toimitilamuutosten takia yksiköt ja henkilökunta muuttavat usein, toisinaan väistötiloihin, joihin emme sijoita taidetta."²¹⁴ Haasteita toimintaan on tuonut myös sote-uudistus. "Henkilöt, toimitilat ja toiminnot ovat jatkuvassa muutoksessa eikä ihmisten yhteystietoja ole missään saatavilla."²¹⁵ Sote-uudistuksen myötä kaupunki on myös myynyt rakennuksia, joissa on ollut prosentitaidetta. Näin ollen myös teoksia on päätetty myydä. "Taidemuseolla ei ole resursseja hallinnoida yksityisomistuksessa olevan rakennuksen taideteoksia."²¹⁶

Sijoitusprosessit voivat välillä venyä varsin pitkiksi. Joskus esimerkiksi prosessin aikana valittujen teosten kunto voi osoittautua odotettua huonommaksi tai sitten kohteessa on tapahtunut henkilöstö tai tilamuutoksia, jolloin teosvalintoja joudutaan miettimään uusiksi. Eräs vastaajista kertoi, että kokoelmasta ei aina myöskään löydy teoksia, jotka vastaisivat kohteiden toiveita.²¹⁷

²¹⁰ M17.

²¹¹ M3.

²¹² M17.

²¹³ M4.

²¹⁴ M13.

²¹⁵ M12.

²¹⁶ M12.

²¹⁷ M7.

Yhdenkin uuden sijoituksen suunnitteluun ja valmisteluun voi mennä yllättävän paljon aikaa, mutta ajoittain pitkällekin suunniteltu sijoitus jää lopulta toteutumatta. Joskus siksi, että sijoituspaikan toiveet ja tarjolla olevat vaihtoehdot eivät kohtaa, joskus siksi, että sijoituspaikassa tulee yllättäviä muutoksia toimintaympäristöön.²¹⁸

Kyselyaineiston mukaan yli puolet vastaajista kokee sijoitustoiminnan ruuhkautuneen ainakin paikoin uusien sijoitusten osalta. ”Uusia talletuspyyntöjä ja kohteita on enemmän kuin mihin voimme vuositasolla vastata.”²¹⁹ Resurssipulan vuoksi osa tehtävistä jää hoitamatta. ”Usein käytettävissä oleva aika ei riitä siihen, että museo pystyisi aina parhaalla mahdollisella tavalla palvelemaan uusia sijoituskohteita ja huolehtimaan jo olemassa olevista sijoituksista.”²²⁰ Joillekin resurssipula voi taas tarkoittaa sitä, että toiminnassa joudutaan keskittymään sijoitusten sijaan lähinnä teosten noutoihin pois sijoituskohteista.²²¹

Vaikka sijoitustoiminta ei pyörisi toivotulla tasolla tai se jäisi uusien sijoitusten osalta tauolle, esimerkiksi resurssipulan, museon oman kokoelmamuuton tai remon- tin vuoksi, jatkuu toiminta monella tapaa aktiivisena. ”Taidemuseossa on parhail- laan menossa kokoelmamuutto, mistä syystä sijoitustoiminnassa on ollut pitkä tauko. Tästä seuraa sijoitustoiminnan ruuhkautuminen.”²²² Vaikka teoksia ei aktiivisesti sijoitettaisi, jatkuvat sijoituskohteiden remontit, muutot ja muut muutokset normaaliin tapaan. Toisin sanoen ”tauko” sijoitustoiminnassa voi käytännössä johtaa uusien sijoituspyyntöjen ja muiden sijoitustoimintaan liittyvien tehtävien kasaantumiseen.

Sijoitusten kestot vaihtelevat paljon. Lähtökohtaisesti teosten sijoitukset ovat pitkäaikaisia, tai tähän toiminnassa ainakin pyritään.²²³ Suurin osa kyselyyn vastan- neista oli kuitenkin sitä mieltä, että sijoitusten kestot ovat lyhentyneet muuttojen ja remonttien vuoksi. Sen seurauksena teoslogistiikka ja huollettavien teosten määrä kasvaa. Samaan aikaan sijoituksesta palautuu museoille myös teoksia, jotka ovat ol- leet sijoitettuina useiden vuosikymmenten ajan. Mitä kauemmin teokset ovat olleet sijoituksessa, sitä todennäköisemmin niiden kehystykset, suojaukset tai ripustukset eivät vastaa enää nykypäivän standardeja. Näin ollen teokset kaipaavat myös enemmän huoltoa.

Kyselyaineiston perusteella kaikki kaupungin kokoelmiin kuuluvat teokset ei- vät ole yhtä *sijoitettavia*. Sijoitettavuus ei myöskään ole pysyvä ominaisuus, vaan se voi muuttua ajan myötä. Aika voi vaikuttaa teosten sijoitettavuuden ohella myös teosten kuntoon, elinkaareen tai arvoon. Museon pitäisi pystyä arvioimaan näitä muutoksia.

²¹⁸ M10.

²¹⁹ M4.

²²⁰ M10.

²²¹ M6.

²²² M15.

²²³ Esim. Tampereen taidemuseo, ”Taiteen sijoituspalvelu kaupungin yksiköille”; Järvi- nen, ”Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla”, 64.

Yksi haaste liittyy monella tapaa aikaan. Mikäli teos sijoitetaan, tunnustetaan se, että teoksen elinkaari saattaa ratkaisevasti pienentyä, vaikka sen estämiseksi tehtäisiin toimenpiteitä. Mikäli sijoitus on syystä tai toisesta hyvin pitkäaikainen, saattaa teoksen merkitys muuttua. Ajan kuluessa teos, joka on katsottu sijoitukseen hyvin soveltuvaksi, saattaa nousta museaalisesti hyvinkin arvokkaaksi. Tässä mielessä elinkaariajattelusta huolimatta, ajoittain myös sijoitustoiminnassa tasapainotellaan museon roolien välillä - milloin tulisi tuoda taidetta lähemmäksi yleisöä sijoitettavien teosten kautta, milloin turvata vielä paremmin jonkin teoksen säilyminen. Oli arvoluokitus käytössä työkaluna tai ei, sijoitettavien teosten arvo voi muuttua suuntaan ja toiseen. Tätä ei pystytä välttämättä arvioimaan riittävän usein.²²⁴

Joskus teosten aiheet tai värimaailma vaikeuttavat teosten sijoittamista, eikä kokoelmista välttämättä löydy esitettyjen toiveiden mukaista taidetta. ”Hankaluus yhdistää nykytaiteen ilmiöt ja sijoituskohteiden toiveet”, joka ulottuu myös teosten hankintaan.²²⁵ Toisen vastaajan mukaan: ”Sijoittamamme kokoelma sisältää pääosin nykytaidetta, joiden aihe tai värimaailma ei miellytä sijoitustaidetta haluvia. Usein halutaan iloisia ja värikkäitä teoksia tuomaan iloa ja viihtyisyyttä.”²²⁶ Ajan myötä myös teosten aiheet voivat vaatia uudelleen tarkastelua. ”Aikanaan kokoelmaan on myös siirretty kaupungille lahjoitettuja teoksia, joiden palautuessa taidemuseolle on havaittu aihepiiriltään sellaisiksi, ettei enää nykykulttuurissa ole mahdollista sijoittaa yleisen hyvän maun nimissä.”²²⁷

Kaupungin kokoelmassa on paljon vaikeasti sijoitettavaa taidetta. Esimerkkinä siitä voidaan mainita eri aikakausina lahjoina saatuja teoksia, esim. ystävyyskaupungeilta ja partnereilta. Ystävyyskaupungin paraatirakennusta esittävä teos ei välttämättä puhuttele paikallista yleisöä enää eikä yhteyttäkään pidetä yllä enää samalla lailla ystävyyskaupunkeihin. Tällaisiin teoksen esittämisen yhteydessä pitäisi kertoa mistä ja minkä takia teos on saatu kokoelmaan (esim. ystävyyskaupunkien merkityksestä). Tähän museolla ei ole ollut resurssia.²²⁸

Myös teosten fyysiset ominaisuudet, kuten siinä käytetyt herkäät materiaalit tai sen fyysinen koko, voivat vaikeuttaa tai jopa estää niiden sijoittamisen. Yhtä lailla haasteeksi voi muodostua myös näiden teosten säilyttäminen:

1980-luvulla on hankittu paljon suuria teoksia, etenkin maalauksia, kun kaupunki rakensi päiväkoteja ja kouluja. Näihin hankittiin prosenttitaiteena paljon taidetta. 2000-luvulla näitä kouluja on joko purettu tai remontoitu ja isot seinäpinnat on hävitetty. Nykyremontoinnissa ei isoja seinäpintoja suosita tai ne ovat täynnä infotauluja tai ilmastointiputkia. Täten meillä on paljon isoja teoksia varastoituna.²²⁹

Mika Järvisen Pro gradu -tutkielmassa käy ilmi, että tilat taiteen sijoittamiseen ovat toimitiloissa vähentyneet. Yksittäisistä työhuoneista on luovuttu, ja työtilat ovat

²²⁴ M10.

²²⁵ M17.

²²⁶ M13.

²²⁷ M12.

²²⁸ M1.

²²⁹ M6.

avoimia avaria tiloja. Myös lasiseinien käyttö on yleistynyt toimistoarkkitehtuurissa.²³⁰ Sama ilmiö toistuu myös kyselyaineistossa. ”Tämänhetkinen toimitilarakkitehtuuri monitilaratkaisuineen ei jätä yhtä paljon tilaa taiteelle kuin aikaisemmat eli teoksia palautuu tilamuutoksien jälkeen normaalia enemmän säilytykseen.”²³¹ Sijoituskohteiden vapaat seinäpinnat täyttyvät muista elementeistä, kuten näytöistä. ”Toimitiloihin sijoitetaan mieluusti isoja digitaalisia näyttöjä kuvataiteen sijaan. Rakentamisessa pahimmillaan sille ainoalle seinälle, jonne teos voitaisiin sijoittaa, isketään joku kyltti, pistorasia tai muuta, joka estää teoksen sijoittamisen isolle alueelle.”²³² Sijoituskohteissa tapahtuneiden muutosten lisäksi myös lisääntynyt etätyöskentely on vaikuttanut toimistotilojen vähentymiseen ja sitä kautta sijoitustoimintaan.²³³

Paljon puhutaan kulttuurihyvinvoinnista, mutta jännästi siinä on jätetty taidemuseoiden tuottama sijoitustoimintapalvelu ja julkinen taide vähemmälle huomiolle. Tutkitusti on havaittu, että taide lisää viihtyisyyttä ja toimii myös sosiaalisena elementtinä esim. keskustelun aiheena. Siksi toivoisinkin, että rakennushankkeissa ja arkkitehtuurissa jätettäisiin enemmän tilaa visuaaliselle taiteelle eri muodoissaan. Ihan seinä- ja lattiapintaa myöten.²³⁴

Jos kohteista ei löydy enää tilaa taiteelle, ei teoksia voida sijoittaa, eikä palvelua tarjota kaupunkilaisille. Samaan aikaan museoiden säilytystilat täyttyvät, joka tuo haasteita kokoelmien hoitoon ja säilyttämiseen. Yksi keino vaikuttaa tähän olisi se, että museot pääsisivät mukaan rakennus- tai remonttihankeisiin jo suunnitteluvaiheessa.

Olemme saaneet paljon palautuksia koulujen ja päiväkotien purkamisen yhteydessä niihin kiinteistöihankintoina (rakennusmäärärahoista hankittuja teoksia) tehdyistä isoista teoksista. Sijoitustoiminta pitäisi nytkin päästä aloittamaan arkkitehdin kanssa jo suunniteltaessa uutta rakennusta. Ehkäpä nämä purkurakennuksista tulleet teokset löytäisivät uuden paikan uudesta rakennuksesta.²³⁵

Sijoituksessa olleet teokset voivat altistua kohteissa esimerkiksi tuhohyönteisille tai sisäilmaongelmille. Tuhohyönteisille altistumiset vaikuttavat aineiston mukaan kuitenkin melko harvinaisilta. Tosin kolmasosa vastaajista ei ollut tietoisia mahdollisista altistumisista. Aineiston mukaan yleisempänä haasteena voidaan pitää sisäilmaongelmia. Yli puolet vastaajista kertoi, että sijoituskohteissa on ilmennyt sisäilmaongelmia. Suurin osa näistä arvioi sisäilmakohteiden lukumääräksi maksimissaan kymmentä. Kaikki eivät kuitenkaan osanneet arvioida kohteiden määrää. Eräs vas-

²³⁰ Järvinen ”Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla”, 73.

²³¹ M4.

²³² M12.

²³³ M8.

²³⁴ M12

²³⁵ M2.

taajista kertoi, että kohteita nousi esiin erityisesti 2010-luvun alussa, mutta ei enää.²³⁶ Tampereella kohteita on ilmennyt huomattavasti enemmän, useita kymmeniä. Tampereella sisäilmaongelmat nousivat esiin erityisesti 2020-luvun molemmin puolin, kun kaupunki remontoi useita sijoituskohteita, kuten päiväkoteja ja kouluja.²³⁷

²³⁶ M2.

²³⁷ Esim. Koskinen, "Sisäilmaongelmista on seurannut uusi riesa".

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä tutkielmassa tarkastelin sijoitustoimintaa ja kaupungin kokoelmia osana taidemuseoiden kokoelmia ja kokoelmatyötä. Tutkimuksen taustalla ovat vaikuttaneet havaintoni kokoelmatyön ja sijoitustoiminnan parissa sekä kokoelmien säilymiseen ja poistoon liittyvät kysymykset. Tavoitteena oli, että tutkimus palvelisi käytännön museotyötä.

Tutkimuksessani keräsin perustietoa sijoitustoiminnasta ja selvitin, miten museot määrittelevät sijoitustoiminnan ja kaupungin kokoelmat. Kysyin myös, miten sijoitustoiminta ja kaupungin kokoelmat kytkeytyvät museoiden kokoelmahallintaan ja kokoelmatyöhön. Lisäksi selvitin, millaisia riskejä ja haasteita sijoitustoimintaan liittyy. Näiden myötä vastasin neljänteen tutkimuskysymykseen, eli miten sijoitustoimintaa voitaisiin kehittää ja mikä sen arvo on. Laadin tutkimusta varten kyselyn, jonka osoitin sijoitustoiminnan parissa työskenteleville. Rajasin tutkittavat museot alueellista taidemuseotehtävää hoitaviin museoihin. Kyselyn kautta halusin päästä tarkastelemaan aihetta käytännön tasolla, ja vastausten perusteella tämä päämäärä toteutui.

Sijoitustoiminnalle ei aineiston mukaan ole vielä yhtä vakiintunutta nimitystä. Sijoitustoiminnalla viitataan yleensä palveluun, jossa teoksia sijoitetaan pitkäaikaisesti tai pysyvästi kaupungin julkisiin tai puolijulkisiin tiloihin. Teoksen sijoittaminen julkiseen tilaan on sijoitustoiminnan näkyvin osa. Samaan aikaan sijoitustoiminta ulottuu kokoelmahallinnan eri vaiheisiin, hankinnasta aina teoksen mahdolliseen poistoon. Tutkimusaineiston mukaan museoiden sijoitusprosessi, jossa teoksia sijoitetaan kohteisiin, sisältää hyvin pitkälti samat vaiheet. Teosvalinnat tehdään yhteistyössä kohteiden kanssa. Prosessissa keskeistä on teosturvallisuus, yhteyshenkilön valinta ja sopimuksen teko, jossa määritellään ehdot taideteosten sijoittamiseen ja esilläpitoon.

Tutkimusaineiston mukaan kaupungin kokoelmat ovat hyvin moninainen joukko erilaisia kokoelmia. Kaupungin kokoelma voi olla oma erillinen kaupungin

mukaan nimetty kokoelma muiden museokokoelmien rinnalla. Se voi olla myös nimitys kaikille museon hallinnoimille kokoelmille jakautuen pienempiin kokoelmiin. Aineisto osoittaa, että museoilla on käytössä erilaisia kokoelmahallinnallisia jaottelu- ja luokittelutapoja, kuten arvoluokitusjärjestelmiä, mutta osalta ne puuttuvat kokonaan tai ovat vasta kehitteillä. Paikoin museot jaottelevat kaupungin kokoelman museokokoelmista erilliseksi kokoelmaksi. Jaottelulla voidaan viitata myös kokoelmien käyttöön, jolloin sijoitettavista kokoelmista voidaan käyttää myös muotoa *sijoituskokoelma*.

Teoksia sijoitetaan tyypillisesti juuri kaupungin kokoelmista. Aineiston mukaan merkittävä osa museoista sijoittaa teoksia myös muista museoiden hallinnoimista kokoelmista. Kaikki kaupungin kokoelman teokset eivät kuitenkaan aina kuulu sijoitustoiminnan piiriin. Jos kaupungin kokoelma muodostuu useasta eri kokoelmasta, voi museo rajata sijoitustoiminnan käyttöön tietyn erillisen kokoelman. Teoksia voidaan rajata toiminnan ulkopuolelle myös niiden kunnon, herkkyyden tai arvon vuoksi. Aina selkeää jakoa *sijoitettaviin teoksiin* ei museon toimesta kuitenkaan ole tehty. Museot sijoittavat teoksia harkiten ja toimintaan liittyvät riskit tiedostaen.

Sijoitettava teos voi olla periaatteessa mikä tahansa taideteos, joka sijoitetaan tiettyyn kohteeseen. Museot käyttävät teoksista erilaisia nimityksiä, kuten *sijoitusteos* tai *talletusteos*. Osa sijoitettavista teoksista kuuluu myös *julkisen taiteen* käsitteen alle. Tutkimusaineistosta nousi esiin termi *sijoitettavuus*, jolla voidaan viitata esimerkiksi teoksen luonteeseen, aiheeseen tai teoksessa käytettyihin materiaaleihin. Kuten teoksen kunto, arvo tai merkitys, myös teoksen *sijoitettavuus* voi muuttua vuosikymmenten aikana. Keskeiseksi nouseekin museoammattilaisten päätös siitä, mitä teoksia sijoitetaan ja mitä ei.

Kokoelmahallinnan alkupäässä, eli hankintojen yhteydessä, museot voivat huomioida teoksen taiteellisen sisällön, tekniikan tai materiaalin soveltuvuuden tiettyyn sijoituskohteeseen tai sijoitustoimintaan. Aina näin ei kuitenkaan toimita, sillä hankintoja ohjaavat myös muut kriteerit, kuten teoksen taiteellinen laatu. Monet kyselyyn osallistuneista toivat esiin konservaattoreiden keskeisen roolin ja asiantuntijuuden hankintaprosessissa. Haasteeksi nousikin, että kaikilla museoilla ei ole omaa konservaattoria. Tämä luonnollisesti vaikuttaa myös muihin kokoelmahallinnan vaiheisiin.

Aineiston mukaan lähes kaikkien kaupungin kokoelmien hoitoa ohjaa samantyyppiset periaatteet kuin museon muiden kokoelmien hoitoa. Suurin osa museoista ei myöskään tee säilytysolosuhteiden suhteen jakoa kaupungin kokoelmista sijoitettavien teosten ja muiden museokokoelmien välille, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Osa museoista kaipaasi lisäresursseja kokoelmien hoitoon, osa teosten säilyttämiseen. Vastuu museoiden kokoelmien säilymisestä kuuluu kaikille kokoelmien

parissa työskenteleville. Tässä yhteydessä on syytä nostaa esiin myös sijoituskohteiden yhteyshenkilöiden keskeinen rooli.

Suurimmalla osalla kyselyyn osallistuneista museoista on kaupungin kokoelmaa koskeva poistoprosessi ja poistoja on tehty. Poistojen perustelut ovat liittyneet esimerkiksi teosten huonoon kuntoon, niiden aiheuttamaan vaaraan tai siihen, etteivät teosten museokriteerit ole enää täyttyneet. Monet perusteluista ovat kytkeytyneet suoraan tai välillisesti teosten sijoittamiseen.

Museot pyrkivät monella tapaa ennaltaehkäisemään sijoitustoiminnan riskejä ja turvaamaan teosten säilymisen. Samaan aikaan resurssipula toistuu aineistossa ja monet museot kaipaavatkin lisäresursseja kokoelmien hoitoon ja sijoitustoiminnan ylläpitoon. Kyselyn vastauksissa nousivat esiin erityisesti *fysikaaliset tekijät, välinpitämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys, teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys, museon osoittamat resurssit sijoitustoimintaan sekä mekaaniset vauriot*.

Riskien lisäksi sijoitustoimintaan liittyy monenlaisia haasteita. Kaupungit ja sijoituskohteet ovat jatkuvassa muutoksessa, mikä heijastuu sijoitustoimintaan. Muutokset liittyvät monella tapaa myös aikaan. Teosten arvo ja kunto voivat vuosikymmenten aikana muuttua. Teokset vaatisivat enemmän tarkastelua niin kunnon seurannan, kuin kokoelmien tutkimisen kannalta. Osa teoksista viettää pitkiä aikoja sijoituksessa ilman museon seuranta. Museoiden pitäisikin pystyä seuraamaan ja arvioimaan teoksiin liittyviä muutoksia aktiivisemmin. Huoli sijoitustoiminnan ylläpitämisestä kohdistuu riittämättömiin resursseihin sekä toiminnan riittämättömään tuntemiseen oman museon sisällä.

Sijoitustoiminnassa korostuu kokoelmien käyttöarvo ja toiminnan merkitys nähdään siihen liittyviä riskejä suurempana. Toimintaa kehittämällä voidaan ennaltaehkäistä sijoittamiseen liittyviä riskejä ja vaikuttaa positiivisesti kokoelmatyön arkeen. Tutkimusaineiston mukaan sijoitustoimintaan liittyvät riskit ja haasteet kytkeytyivät monella tapaa yhteydenpidon ja tiedonjakamisen puutteisiin. Museoiden tulisi lisätä säännöllistä yhteydenpitoa ja jakaa teoksiin liittyviä tietoja kohteisiin, unohtamatta tilojen käyttäjiä. Samalla kohteiden yhteyshenkilöt saataisiin paremmin sitoutettua mukaan toimintaan. Keinoja, joita osalla museoista on jo käytössä, ovat esimerkiksi yhteyshenkilöille puolivuositain lähetettävät uutiskirjeet sekä opetus-tarkoitusta varten tarjottavat tietopakettit. Teosten yhteyteen voidaan myös liittää teoskyltit ja teosten taustapuolelle teostiedot ohjeineen, joissa kerrotaan museon yhteystiedot sekä kielletään teosten siirrot.

Museoiden tulisi tarkastella sijoitustoiminnan ohella myös muita kokoelmahallintaan liittyviä prosesseja, jotta toimintaa voitaisiin kehittää. Tässä sijoitustoiminnan parissa työskentelevien asiantuntemuksella on keskeinen rooli. Tutkimuksessa kävi ilmi, että sijoitustoiminnan tarpeita ei aina osata huomioida kokoelmahallinnan alkupäässä. Hankintoja tulisi tehdä kokoelmatyön ja sijoitustoiminnan kannalta kestä-

vämmin, huomioiden paremmin myös tuleva. Hankintojen yhteydessä olisi tärkeää pohtia esimerkiksi paikkasidonnaisten teosten uudelleen sijoittamista ja kerätä tietoa teosten materiaaleihin, esittämiseen, hoitoon, osien korvattavuuteen sekä mahdolliseen poistoon liittyen. Myös elinkaariajattelua tulisi lisätä. Näin voitaisiin paremmin huomioida myös teosten hoitoon, konservointiin, säilyttämiseen sekä mahdolliseen poistoon liittyviä tarpeita ja helpottaa kokoelmatyötä.

Tutkimuksessa nousi esiin toive kokoelmapolitiikan kehittämisestä siten, että kaupungin kokoelman ja sijoitettavien teosten hoidon taso määriteltäisiin. Näin myös museon resurssit voitaisiin ohjata paremmin. Tässä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi arvoluokitusta ja sijoitettavien teosten selkeää jaottelua, jotka osalla museoista ovat jo käytössä. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että teoksiin ja sijoitustoimintaan liittyvien tietojen hakemiseen liittyi vaikeuksia. Museoiden tulisikin kehittää ja tukea omaa tiedonhallintaa siten, että kokoelmaan ja sijoitustoimintaan liittyvät tiedot olisivat helposti haettavissa ja hyödynnettävissä. Kaupungin kokoelman ja sijoitustoiminnan kokonaisvaltainen tuntemus on keskeistä kokoelmahallinnan kehittämisen ja resurssien ohjauksen kannalta.

Museot pyrkivät tasapainoilemaan eri roolien välillä, teosten esille tuojana ja säilyttäjänä, ennaltaehkäisemällä riskejä ja huolehtimalla teosten säilymisestä. Tämän tasapainon löytyminen ei aina ole helppoa. Kaupungin kokoelmien olemassaolo nostaakin esiin kysymyksen siitä, mikä ylipäänsä on museokokoelma ja millaisia museaalisia prosesseja tulisi kohdistaa mihinkin eri kokoelmaan.

Keräämäni aineisto oli laaja, ja kysymysten määrää olisi näin jälkikäteen ajateltuna voinut supistaa. Myös kysymysten asettelua olisi paikoin voinut selkeyttää. Koska moniammatillisuus ei tässä tutkielmassa toteutunut toivomassani määrin, olisi eri ammattiryhmien näkökulmat mielenkiintoista saada esille jatkossa. Kuten tutkielmassa kävi ilmi, myös kohteiden yhteyshenkilöillä on merkittävä rooli sijoitustoiminnassa. Siksi olisi kiintoisaa tarkastella sijoituskohteiden ohella myös yhteyshenkilöiden kokemuksia, toiveita sekä toimintaedellytyksiä osana sijoitustoimintaa. Aiheesta riittääkin vielä paljon tutkittavaa.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti. *Laadullinen tutkimus 2.0*. 4. painos. Tampere: Vastapaino, 2011.
- Getty Conservation Institute. "Preventive conservation." Teoksessa *Care of Collections*, toimittanut Simon Knell, 83–87. London: Routledge, 1994.
- Bradley, Susan M. "Do objects have a finite lifetime?" Teoksessa *Care of Collections*, toimittanut Simon Knell, 51–59. London: Routledge, 1994.
- Guttorm, Anni, Christine Langinauer ja Lassi Patokorpi, toim. *ICOM Museotyön eettiset säännöt*. Helsinki: ICOM Suomen komitea ry, 2021.
- Ekosaari, Maija, Sari Jantunen ja Leena Paaskoski, toim. *Kokoelmapolitiikan muistilista museoille*. Museo 2015. Helsinki: Museovirasto, 2013.
- Frontel Klaus ja Elina Leskelä. "Kain Tapperin "Kasvu" -veistoksen poistaminen ja dokumentointi." Teoksessa *Poistojen yhteiset käytännöt*, toimittaneet Minna Sarantola-Weiss ja Emilia Västi, 48–54. Helsinki: Suomen museoliitto, 2016.
- HAM Helsingin taidemuseo. Kokoelmapolitiikka. <https://www.hamhelsinki.fi/wp-content/uploads/2023/04/HAMin-kokoelmapolitiikka-2017.pdf>.
- Harva, Kirsti ja Päivi Rajakari, toim. *Teesejä kokoelmanhoidosta: Konservattorin näkökulma*. Helsinki: Valtion taidemuseo, 2007.
- Heinonen, Jouko ja Markku Lahti, toim. *Museologian perusteet*. 3. laitos. Helsinki: Suomen museoliitto, 2001.
- Hiekkanen, Viivi. "Vapaateksteistä standardeihin - Keski-Suomen museoiden kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdos." Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2023.
- Hilberry, John D. ja Susan K. Weinberg. "Museum collection storage." Teoksessa *Care of Collections*, toimittanut Simon Knell, 155–178. London: Routledge, 1994.
- Hiltunen, Kirsi. "Kokoelmatoiminnan liikkuvuuden haasteet." Teoksessa *Kokoelmilla on tekijänsä! Ateneumin kokoelmatoiminnan vaikuttavuus*, toimittaneet Teija-Mari Jyrkkö ja Eija Liukkonen, 269–275. Museologia 4. Helsinki: Valtion taidemuseo, KEHYS, 2010.
- Holkeri, Eeva, Marika Honkaniemi ja Silja Lehtonen. "Elinkaari vai elossa pitäminen? Taideteosten materiaalivalintojen ja elinkaaren vaikutus poistoprosessiin." Teoksessa *Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt*, toimittaneet Minna Sarantola-Weiss ja Emilia Västi, 55–63. Helsinki: Suomen museoliitto, 2016.
- Hyvärinen, Innimari. "Kompastuskiviä ja rapisevia maamerkkejä: Tapaustutkimus julkisten veistosten poistoista ja siirroista Suomessa." Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2018.
- Häyhä, Heikki, Sari Jantunen ja Leena Paaskoski. *Merkitysanalyysimenetelmä*. Helsinki: Suomen museoliitto, 2015.
- Jauho, Johanna. "Haihtuvaa taidetta: Orgaaninen erityisherkkä nykytaide museokokoelmissa." Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2022.
- Järvinen, Mika. "Toimitilataiteen muutoksia 2010-luvulla: Valtion taideteostoimikunnan ja THL:n uuden päärakennuksen taidehankinnat." Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2018.

- Kecskeméti, István. "Papyruksesta megabitteihin: Arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta." Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, 2008.
- Kinanen, Pauliina. "Museologiset objektit." Teoksessa *Museologia tänään*, toimittanut Pauliina Kinanen, 168–186. 3. painos. Helsinki: Suomen museoliitto, 2021.
- Koskinen, Anu Leena. "Sisäilmaongelmista on seurannut uusi riesa: Yksin Tampereella lähes 600 taideteosta on "saastunut" – puhdistaminen millintarkka operaatio." *Yle*, 11.10.2018. <https://yle.fi/a/3-10451412>.
- Kostet, Juhani. "Kokoelmien muodostuminen." Teoksessa *Museologia tänään*, toimittanut Pauliina Kinanen, 136–162. 3. painos. Helsinki: Suomen museoliitto, 2021.
- Kyllönen-Kunnas, Päivi. "Ulkoveistosten ja julkisen taiteen huollon hallintaan." *Rakennettu Ympäristö*, 3 (2006): 47–49.
- Kyllönen-Kunnas, Päivi. "Taidekokoelman ennakoiva työ ja sen mieltäminen." *KURIOSITEETTIKABI.NET*, no. 1 (2016). <https://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201710157201>.
- "Kyselylomakkeen laatiminen." *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 29.7.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>.
- Museolaki 314/2019. Luettu 29.7.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>.
- Myllyntaus, Oona, Sari Karttunen, Inkeri Ruokonen ja Heikki Ruismäki. "Julkinen taide osana opiskeluympäristöä: Lukiolaisten kokemuksia." *Nuorisotutkimus*, 1–2 (2017): 54–79. <http://hdl.handle.net/10138/314234>.
- Naukkari, Ossi. "Julkisen taiteen kolme muotoa." *Alue ja ympäristö*, 1 (2009): 28–38. https://www.ays.fi/alue-ja-ymparisto-lehti/arkisto/pdf/aluejaymp_2009_1_s28-38.pdf.
- Niemelä, Annika. "Aarre Vatanen ja Maalaus I: Maalaustaiteen sijoittaminen julkiseen tilaan konservoinnin näkökulmasta." Opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2021.
- Nurminen, Siukku. "Taideteosten elinkaari nykytaiteessa." Ylempi AMK-opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2009.
- Paldanius, Anne. "Seuraelämää Tampereella : Tampereen Taiteilijaseura 100 vuotta." Teoksessa *SKOOL! Tampereen Taiteilijaseura 100 vuotta*, toimittaneet Marjut Villanueva, Virpi Nikkari ja Tapani Pennanen, 18–48. Tampere: Tampereen taidemuseo, 2020.
- Pettersson, Susanna. "Taideteos museokokoelmassa – asema ja hierarkiat." Teoksessa *Nykytaiteen keräämisestä: Collecting contemporary art*, toimittanut Helga Ketonen, 9–29. Helsinki: Valtion taidemuseo, 1999.
- Pettersson, Susanna. "Taidemuseot 1900-luvulla." Teoksessa *Suomen museohistoria*, toimittaneet Pauliina Kinanen ja Susanna Pettersson, 191–192. 2. painos. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 2020.

- Pettersson, Susanna. "Taideteokset museokokoelmina." Teoksessa *Museologia tänään*, toimittanut Pauliina Kinanen, 187–201. 3. painos. Helsinki: Suomen museoliitto, 2021.
- Pietilä, Maria. "Harkinta, päätös ja poisto: Poiston toteuttaminen museokokoelmasta." Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, 2021.
- Pulkkinen, Ritva. "Poistot museoiden kokoelmanhallinnassa." Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, 2013.
- Rajakari, Päivi. *Taidemuseoiden kokoelmapolitiikka ja resurssit*. Helsinki: Valtion taidemuseo, Taidemuseoalan kehittämissyksikkö KEHYS, 2006.
- Rantala, Satu. "Taulunkehys ja museo: Kehyksen museoarvo ja asema kokoelmissa." Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2013.
- Robbins, Nina. "Poisto museokokoelmasta: Museologinen arvokeskustelu kokoelmanhallinnan määrittäjänä." Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, 2016.
- Ruohonen, Johanna. "Maalaustaiteesta graffitiin. Maalaus julkisena taiteena Suomessa." Teoksessa *Kuinka tehdä taidehistoriaa?*, toimittaneet Minna Ijäs, Altti Kuusamo ja Riikka Niemelä, 73–97. Turku: 2010.
- Ruohonen, Johanna. "Imagining a New Society: Public Painting as Politics in Postwar Finland." Väitöskirja, Turun yliopisto, 2013.
- Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka. "Aineiston määrä ja tutkittavat." KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 2006. Luettu 29.7.2024. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2.html.
- Sarantola-Weiss, Minna ja Emilia Västi, toim. *Kokoelmapoistojen hyödyt käytännöt*. Helsinki: Suomen museoliitto, 2015.
- Sarantola-Weiss, Minna ja Emilia Västi. "Deaccessioning and Collections Development in Finnish Museums." *Nordisk Museologi*, no. 1 (2017): 132–142. <https://doi.org/10.5617/nm.6338>.
- Savia, Satu, toim. *Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0*. Helsinki: Museo 2015, Museovirasto, 2013.
- Seppänen, Janne. *Visuaalinen kulttuuri: Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino, 2005.
- Silvennoinen, Aki. "Voiko taidemuseon kokoelmasta myydä teoksen?" Teoksessa *Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt*, toimittaneet Minna Sarantola-Weiss ja Emilia Västi, 80–81. Helsinki: Suomen museoliitto, 2016.
- Simmons, John E. *Things Great and Small: Collections Management Policies*. 2. painos. Blue Ridge Summit: American Alliance Of Museums, 2017.
- Suominen, Tapio. "Tampereen kaupungin kokoelmat." Teoksessa *Virtauksia : Tampereen kaupungin kokoelmat*, toimittanut Tapio Suominen, 8–37. Tampere: Tampereen taidemuseo, 2007.
- Suominen, Tapio. "Kokoelmapoistot taidemuseoissa." Teoksessa *Kokoelmapoistojen yhteiset käytännöt*, toimittaneet Minna Sarantola-Weiss ja Emilia Västi, 17–23. Helsinki: Suomen museoliitto, 2016.
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. laitos. Helsinki: Tammi, 2009.

- Valli, Raine ja Päivi Perkkilä. "Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa." Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*, toimittaneet Raine Valli ja Juhani Aaltola, 109–120. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 2015.
- Vehkalahti, Kimmo. *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Finn Lectura, 2014.
- Vilkuna, Janne. "Kestämätöntä kehitystä." Teoksessa *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*, toimittanut Janne Vilkuna, 92. Helsinki: Ethnos, 2000.
- Vilkuna, Janne. "Täytetyn tiikerin äärellä : Museologia, mitä se on?" *Tieteessä tapahtuu* 21, no. 7 (2003): 5–10. <https://journal.fi/tt/article/view/57284>.
- Vilkuna, Janne. "Museologian vaihteita." Teoksessa *Museologia tänään*, toimittanut Pauliina Kinanen, 44–65. 3. painos. Helsinki: Suomen museoliitto, 2021.
- Vilkuna, Janne. "The Genesis of Finnish Museology." Teoksessa *Museum Studies: Bridging Theory and Practice*, toimittaneet Nina Robbins, Suzie Thomas, Minna Tuominen ja Anna Wessman. ICOFOM ja Jyväskylän Yliopisto, 2021.
- Vuori, Jaana. "Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan." Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*, toimittanut Jaana Vuori. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, 2021. Luettu 27.7.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/>.
- Weil, Stephen E. *A Deaccession Reader*. Washington, DC: American Association of Museums, 1997.

INTERNET-LÄHTEET

- Government of Canada. "Agents of Deterioration." Luettu 21.9.2024. <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/agents-deterioration.html>.
- ICOM. "ICOMin uusi museomääritelmä käännetty suomeksi." Luettu 27.7.2024. <https://icomfinland.fi/2023/08/19/icom-in-uusi-museomaaritelma-kaannetty-suomeksi/>.
- Julkinen taide. "Julkisen taiteen sanasto." Luettu 26.4.2024. <https://www.julkinentaide.fi/julkisen-taiteen-sanasto>.
- Museovirasto. "Alueellinen taidemuseotehtävä." Luettu 25.4.2024. https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista/alueelliset_vastuumuseot/alueellinen-taidemuseotehtava.
- Tampereen taidemuseo. "Julkinen taide ja prosenttiperiaate." Luettu 26.4.2024. <https://www.tampereentaidemuseo.fi/katukuvassa/julkinen-taide-ja-prosenttiperiaate/>.
- Tampereen taidemuseo. "Taiteen sijoituspalvelu kaupungin yksiköille." Luettu 26.4.2024. <https://www.tampereentaidemuseo.fi/museosta/kokoelma-ja-kuvapalvelut/taiteen-sijoituspalvelu-kaupungin-yksikoille/>.

Valtion taideteostoimikunta. "Keitä me olemme." Luettu 26.4.2024.
<https://www.valtiontaideteostoimikunta.fi/keita-me-olemme/>.

MUUT LÄHTEET

Tampereen kaupungin Julkisen taiteen ohjausryhmän kokous (JORY), pöytäkirja
3.9.2018.

Tampereen kaupungin Julkisen taiteen ohjausryhmän kokous (JORY), pöytäkirja
1.9.2021.

Tampereen kaupungin arkisto, Tampere. Kaupunginvaltuusto, §54, 7.11.2016.
Julkisen taiteen työryhmän perustaminen. Liite: Tampereen kaupungin
julkisen taiteen periaatteet.

Tampereen taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2.0.

Tampereen taidemuseon sähköinen kokoelmahallintajärjestelmä, Muusa.

LIITTEET

Kysely sijoitustoiminnasta 2024

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn! Vastaattehan kyselyyn 23.2.2024 mennessä.

KAUPUNGIN KOKOELMA

1. Kuinka paljon kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia? *
2. Mikä on museon kaikkien kokoelmateosten yhteislukumäärä? *
3. Mitä kaupungin kokoelma pitää sisällään? Kuvaile. *
4. Onko museolla käytössä jokin kokoelmahallinnallinen jaottelu- tai luokittelujärjestelmä? Onko museon kokoelmia jaoteltu esimerkiksi objektityyppien tai käyttötarkoituksen mukaan? Jos on, niin miten kuvailisit kaupungin kokoelman kokoelmahallinnallista jaottelua tai luokittelua? *

Lähde: Ekosaari Maija, Jantunen Sari ja Leena Paaskoski. Kokoelmapolitiikan muistilista museoille. Helsinki: Museo 2015 ja Museovirasto, 2013.

[https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-](https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoille.pdf)

[kokoelmapalvelut/Julkaisut/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoille.pdf](https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/kokoelmapolitiikan-muistilista-museoille.pdf)

SIJOITUSTOIMINTA

5. Sijoitatteko teoksia vain kaupungin kokoelmasta? *
 - Kyllä, teoksia sijoitetaan vain kaupungin kokoelmasta
 - Teoksia sijoitetaan satunnaisesti myös muista kokoelmista
 - Teoksia sijoitetaan aktiivisesti myös muista kokoelmista
 - Ei tietoa
 - Jokin muu, mikä?
6. Käytättekö sijoitettavista teoksista jotain yhteistä nimitystä, kuten sijoitusteos? Mitä sijoitettavalla teoksella teidän museossanne tarkoitetaan? Miten määrittelsitte teoksen, joka sijoitetaan? *
7. Mitä nimitystä käytätte taiteen sijoitustoiminnasta? Voit valita useamman vaihtoehdon. *
 - Sijoitustoiminta
 - Pitkäaikaislaina
 - Talletustoiminta
 - Jokin muu, mikä?
8. Mitä määrittelsitte käsitteen sijoitustoiminta. Mitä sijoitustoiminnalla tai muulla tämällytyypisellä toiminnalla teidän museossanne tarkoitetaan? Kuuluvatko kaikki kaupungin kokoelman teokset sijoitustoiminnan piiriin? *
9. Millä nimellä sijoituskohteita kutsutaan? Voit valita useamman vaihtoehdon. *
 - Hallintokunta
 - Sijoituskohde
 - Sijoituspaikka
 - Jokin muu, mikä?
10. **SIJOITUSPROSESSIIN LIITTYVÄT TYÖVAIHEET:**
Valitse KAIKKI ne vaiheet, jotka kuuluvat museon sijoitusprosessiin ja joista museo vastaa. Lisää puuttuvat vaiheet kohtaan "Jokin muu, mikä?" *
 - Toimeksianto (sijoituspyyntö sijoituskohteesta)
 - Vierailu kohteessa
 - Teosten valinta yhteistyössä kohteen kanssa
 - Uushankintojen teko
 - Kokoelmateosten keräily säilytystiloista
 - Konservattori kuntotarkastaa teokset

- Joku muu kuin konservaattori arvioi teosten kunnot
- Teosten konservointi tarpeen mukaan
- Teosten huolto sijoituskuntoon (kehystys, suojaus jne.)
- Teokset kuljetetaan kohteeseen
- Ripustuksen suunnittelu
- Teosten ripustus
- Jokin muu, mikä?

11. Voit halutessasi kertoa lisää museon sijoitusprosessista.

12. Kuinka paljon teoksia on tällä hetkellä sijoitettuna kaupungin kokoelmasta? *

☐ 0-250	☐ 1501-1750	☐ 3001-3250
☐ 251-500	☐ 1751-2000	☐ 3251-3500
☐ 501-750	☐ 2001-2250	☐ 3501-3750
☐ 751-1000	☐ 2251-2500	☐ 3751-4000
☐ 1001-1250	☐ 2501-2750	☐ Yli 4000
☐ 1251-1500	☐ 2751-3000	☐ Ei tietoa

13. Kuinka moneen eri sijoituskohteeseen (hallintokuntaan tms.) teoksia on tällä hetkellä sijoitettu-na? *

☐ 0-25	☐ 126-150	☐ 251-275	☐ 376-400
☐ 26-50	☐ 151-175	☐ 276-300	☐ Yli 400
☐ 51-75	☐ 176-200	☐ 301-325	☐ Ei tietoa
☐ 76-100	☐ 201-225	☐ 326-350	
☐ 101-125	☐ 226-250	☐ 351-375	

14. Peritäänkö sijoituksen vastaanottajalta maksua? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

15. Tekeekö museo sijoituskohteen kanssa erillisen sopimuksen, jossa määritellään ehdot taideteosten sijoittamiseen ja esilläpitoon? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

16. Onko sijoituskohde velvoitettu nimeämään vastuuhenkilön, joka toimii yhteyshenkilönä? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

17. Onko yhteyshenkilö (vastuuhenkilö) velvoitettu tekemään säännöllisiä inventaarioita sijoituskohteessa? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

18. Onko yhteyshenkilöllä (vastuuhenkilö) velvollisuus ilmoittaa museolle, mikäli hän havaitsee vaurioita

sijoitetuissa teoksissa tai niihin liittyvissä kehyksissä/jalustoissa? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

19. Onko sijoituskohteilla oikeus siirtää, puhdistaa tai korjata sijoitettuja teoksia omatoimisesti? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

20. Tekeekö MUSEON henkilökunta säännöllisiä inventaarioita sijoituskohteissa? *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

21. Tekeekö MUSEO inventaarioiden yhteydessä myös teosten kuntoon liittyvää seurantaa?

Jos kuntoon liittyvä seuranta on toteutettu jollain muulla tavalla, voit kertoa siitä tarkemmin kohdassa "Jokin muu, mikä?" *

- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

KAUPUNGIN KOKOELMA JA HANKINNAT

22. Kaupungin kokoelma on karttunut seuraavin tavoin: Voit valita monta vaihtoehtoa. *

- Osto
- Tilaus
- Lahjoitus

- Testamenttilahjoitus
 - Siirto toisesta kokoelmasta
 - Siirto toisesta organisaatiosta
 - Siirto valtiolta kaupungille
 - Liitetty kokoelmaan
 - Talletus
 - Löytö
 - Ei tietoa
 - Jokin muu, mikä?
23. Kartutetaanko kaupungin kokoelmaa edelleen? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
24. Huomiodaanko hankintavaiheessa teoksen taiteellisen sisällön, tekniikan tai materiaalin soveltuvuus tiettyyn sijoituskohteeseen tai sijoitustoimintaan? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
25. Kun kaupungin kokoelmaan hankitaan nykytaiteen teos, liittyykö hankintaan aina taiteilija-haastattelu, sopimus, huoltokirja tai muu selvitys, jossa käydään läpi teoksen kunnossapitoon ja materiaalien korvattavuuteen liittyviä kysymyksiä? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

KAUPUNGIN KOKOELMIEN HANKINNAT JA TEOSTEN ELINKAARI

26. Onko kaupungin kokoelmaan hankittu teoksia, joiden lyhyt tai rajallinen elinkaari on tunnistettu jo hankintavaiheessa? *
- Kyllä / Teosten lukumäärä
- Ei
- Ei tietoa
- Jokin muu, mikä?
27. Onko hankinnan yhteydessä tehty ns. elinkaarisopimus ja jos on, niin milloin ensimmäinen elinkaarisopimus on tehty? *
- Kyllä / Vuosiluku
- Ei
- Ei tietoa
- Jokin muu, mikä?
28. Kuuluuko kaupungin kokoelmaan teos/teoksia, joiden elinkaari on päättymässä ja poisto on ajankohtainen? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
29. Onko kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia, joiden elinkaari on päättynyt, poistettu kokoelmasta? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

KAUPUNGIN KOKOELMIEN HOITO JA SÄILYTYS

30. Kaupungin kokoelman hoitoa ohjaavat samanlaiset periaatteet kuin muita museon hoitamia kokoelmia. *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
31. Jos kaupungin kokoelman hoitoa ohjaavat erilaiset periaatteet, niin kerro miten ne eroavat ja miksi. *
32. Kaupungin kokoelman säilytyksessä noudatetaan samoja periaatteita kuin muiden museon hoitamien kokoelmien säilytyksessä (esim. säilytystilojen olosuhteilla on samat vaatimukset). *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?

33. Jos kaupungin kokoelman säilytystä ohjaavat erilaiset periaatteet, niin kerro miten ne eroavat ja miksi. *

KAUPUNGIN KOKOELMA JA KOKOELMAPOISTOT

34. Onko museolla kaupungin kokoelmaa koskeva poistoprosessi? *
 Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
35. KOKOELMAPOISTOT JA POISTOJEN LUKUMÄÄRÄ:
Tällä kysymyksellä viitataan poistoihin, joista on tehty virallinen poistopäätös. Jos poistoja ei ole tehty, laita poistojen lukumääräksi 0 (nolla). Jos et tiedä poistojen lukumäärää, voit vastata "ei tietoa".
Kaupungin kokoelma: *
 Onko poistoja tehty? Kyllä / Ei
 Poistojen lukumäärä: (lukumäärä tai "ei tietoa")
Muut museokokoelmat: *
 Onko poistoja tehty Kyllä / Ei
 Poistojen lukumäärä: (lukumäärä tai "ei tietoa")
36. Millaisia perusteluja tai syitä kaupungin kokoelmien poistoihin on liittynyt?
Jos et tiedä poistopäätösten perusteluja tai syitä, niin vastaa "en tiedä". Jos poistoja ei ole kaupungin kokoelmasta tehty, voit vastata "poistoja ei ole tehty". *
37. Jos kaupungin kokoelmasta on poistettu teos/teoksia, niin mitä niille on tehty poistopäätöksen jälkeen?
Ovatko teokset jääneet museon säilytystiloihin vai onko ne poistettu fyysisesti, kuten esimerkiksi tuhottu? Tämä kysymys koskee vain niitä teoksia, joista on tehty poistopäätös. Voit vastata "en tiedä", jos sinulla ei ole tietoa asiasta. Jos poistoja ei ole kaupungin kokoelmasta tehty, voit vastata "poistoja ei ole tehty". *
38. Kuuluuko kaupungin kokoelmaan teoksia, jotka ovat esimerkiksi osittain tai kokonaan tuhottuneet tai kadonneet, mutta joista ei ole tehty poistopäätöstä? *
 Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
39. Kuuluuko kaupungin kokoelmaan teoksia, joiden poistoa pitäisi harkita? *
 Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
40. Jos vastaus edelliseen kyllä: Voit kertoa lisää teoksista, joiden poistoa pitäisi harkita. *

SIJOITUSTOIMINTA JA TEOSTEN SÄILYMINEN

41. Suojataanko kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia, jotka sijoitetaan? Esim. akryyli, lasi, kupu, kaide tms.
Kysymys koskee vain sisätiloihin sijoitettavia teoksia, jotka voitaisiin esim. näyttelytilanteessa esittää ilman suojausta, kuten maalaukset tai veistokset. *
 Teokset suojataan aina, jos mahdollista (jos suojaus on teknisesti mahdollista toteuttaa)
 Teokset suojataan vain niissä tilanteissa, joissa se katsotaan tarpeelliseksi
 Teoksia ei suojata
 Ei tietoa
 Jokin muu, mikä?
42. Lukitaanko kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia?
Kysymys koskee vain sisätiloihin sijoitettavia teoksia, jotka voitaisiin ripustaa tai asettaa esille ilman lukitusta, kuten maalaukset tai grafiikat. *
 Teokset lukitaan aina, jos mahdollista (jos lukitus on teknisesti mahdollista toteuttaa)
 Teokset lukitaan vain niissä tilanteissa, joissa se katsotaan tarpeelliseksi
 Teoksia ei lukita

- Ei tietoa
 - Jokin muu, mikä?
43. Merkitäänkö kaikkiin kaupungin kokoelman teoksiin selkeästi inventaarionumero, teostiedot ja kokoelmatieto? Kysymys koskee vain sellaisia teoksia tai niihin liittyviä suojamateriaaleja, joihin voi tehdä merkintöjä. *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
44. Kaikkien sijoituksessa olevien teosten yhteyteen laitetaan teoslappu. *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
45. Ketkä ripustavat kaupungin kokoelman kuuluvat teokset sijoituskohteeseen:
- Museon henkilökunta ripustaa kaikki teokset itse
 - Museon henkilökunta ripustaa teokset itse vain poikkeustapauksissa
 - Museon henkilökunta ei ripusta teoksia itse
 - Ei tietoa
 - Jokin muu, mikä?
46. Millä keinoilla pyritte turvaamaan sijoituksessa olevien teosten turvallisuuden ja säilymisen? *
47. Onko sijoituskohteissa todettu olevan sisäilmaongelmia? *
- Kyllä / Ei / Ei tietoa / Jokin muu, mikä?
48. Jos vastaus edelliseen kyllä:
☐ 0-10	☐ 41-50	☐ 81-90	☐ Jokin muu, mikä?
☐ 11-20	☐ 51-60	☐ 91-100	
☐ 21-30	☐ 61-70	☐ Yli 100	
☐ 31-40	☐ 71-80	☐ Ei tietoa	
49. Valitse viisi suurinta riskiä, jotka mielestäsi kohdistuvat sijoitettuihin teoksiin. Millaiset riskitekijät nousevat esiin sijoitustyön arjessa? Mitkä riskit nostaisit esiin oman työkokemuksesi kautta? Sinun ei tarvitse olla konservattori vastataksesi tähän kysymyksen. *
- (Lähteet: Kyllönen-Kunnas, Päivi. Ulkoveistosten ja julkisen taiteen hallintaan. Rakennettu Ympäristö, (3) 2006; Nurminen, Siukku. Taideteosten elinkaari nykytaiteessa. Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2009; Government of Canada. "Agents of deterioration". Luettu 30.1.2024. <https://www.canada.ca/en/conservation-institute/services/agents-deterioration.html>.)
- Mekaaniset vauriot (kuten iskut, värinä ja käsittelyyn liittyvät vauriot)
 - Fysikaaliset tekijät (kuten valon vaikutukset sekä väärän tai vaihtelevan lämpötilan ja suhteellisen kosteuden vaikutukset)
 - Biologiset tekijät (tuholaiset, homeet ja sienet)
 - Kemialliset tekijät (ilman epäpuhtaudet, ilmansaasteet ja happi sekä huonolaatuiset kehystys-/suojamateriaalit)
 - Teoksessa käytetyt huonot tai yhteensopimattomat materiaalit (esimerkiksi nykytaiteessa käytetyt materiaalit)
 - Välinpitämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys (esim. teosta käytetään pallopelien taustana, teos on sijoitettu vesipisteen viereen tai tilan käyttäjä ei ymmärrä, että kyseessä on taideteos)
 - Ilkivalta
 - Varkaudet
 - Luonnonvoimat, onnettomuudet ja muut katastrofit (kuten tulipalot, vesivauriot, sota)
 - Teokseen liittyvän informaation tai merkitysten menetys (eng. dissociation) (tällä viitataan tilanteisiin, jossa teoksen inventaarionumero on kulunut tai irronnut pois, teoksen luettelointi/dokumentointi on virheellinen tai teos on vahingossa heitetty pois, tieto teoksen siirrosta ei siirry museolle tai museo kirjaa sijaintitiedon väärin)
 - Museon osoittamat resurssit sijoitustoimintaan (kuten resurssit teosten konservointiin, teosten huoltoon tai yhteydenpitoon sijoituskohteiden kanssa)

50. Millaisia muita riskejä sijoitustoimintaan ja teosten säilymiseen mielestäsi liittyy? Voit myös kertoa lisää valitsemistasi riskeistä. *

KAUPUNGIN KOKOELMA JA SIJOITUSTOIMINTA

51. KAUPUNGIN KOKOELMAAN KUULUVAT TEOKSET JA SIJOITUSTOIMINTA *

	Kyllä	Ei	Ei tietoa
Sijoituksessa olleita teoksia on varastettu	☐	☐	☐
Sijoituksessa olleita teoksia on kadonnut	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, jotka ovat niin huonokuntoisia, ettei niitä voi enää sijoittaa	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, jotka ovat niin suuria, että niille on vaikea löytää sijoituspaikkaa	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, jotka ovat niin herkkiä, ettei niitä voi sijoittaa	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, joiden aihe vaikeuttaa niiden sijoittamista	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmaan kuuluu teoksia, jotka ovat altistuneet koille tai muille tuholaisille	☐	☐	☐

52. Millaisia haasteita sijoitettaviin teoksiin liittyy? Voit myös perustella antamiasi vastauksia. *

53. SIJOITUSTOIMINTA

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei tietoa
Kaikkien sijoituksessa olevien teosten sijaintitiedot ovat ajan tasalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kaikkien sijoituskohteiden yhteyshenkilöt ovat aktiivisia ja ilmoittavat museolle, jos he huomaavat teoksissa, kehyksissä tai jalustoissa vaurioita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kaikkien sijoituskohteiden yhteyshenkilöt ilmoittavat museolle ajoissa, jos teokset tulee noutaa kohteesta pois esimerkiksi remontin tai muuton vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sijoitusten kestot ovat lyhentyneet esimerkiksi muuttojen ja remonttien vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uudet sijoitukset: toiminta on ruuhkautunut museon päässä, eli sijoituspyyntöjen ja toteutuneiden sijoitusten väliset aikataulut ovat pitkittyneet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uudet sijoitukset: sijoituskohteiden tilamuutokset, kuten avokonttorit ja monitoimitilat, ovat tuoneet haasteita teosten sijoittamiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sijoituksesta poistetut paikkasidonnaiset* teokset on vaikea sijoittaa uudelleen toiseen kohteeseen (Huom. poistolla ei tässä yhteydessä tarkoiteta kokoelmapoistoa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sijoituskohteiden olosuhteet ja sijoitustoimintaan liittyvät riskit vaikuttavat teosten säilymiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

*Paikkasidonnainen taide = Teos, joka on luotu ja toteutettu juuri tiettyyn paikkaan. Paikkasidonnainen taideteos ottaa huomioon kyseisen tilan erityispiirteet fyysiset ominaisuudet, käyttötarkoituksen tai esimerkiksi paikan historiaan (Lähde: <https://www.julkinentaide.fi/julkisen-taiteen-sanasto>)

54. Millaisia haasteita sijoitustoimintaan liittyy? Voit myös perustella antamiasi vastauksia. *

KAUPUNGIN KOKOELMA: HANKINNAT

55. Kaupungin kokoelma ja hankinnat: *

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei tietoa
Hankinnan yhteydessä huomioidaan aina teoksen soveltuminen sijoitustoimintaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hankinnan yhteydessä huomioidaan aina teoksen hoitoon ja ylläpitoon tarvittavat resurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hankinnan yhteydessä huomioidaan aina museon säilytystilojen riittävyys	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hankintaprosessin aikana hyödynnetään aina konservاتورin asiantuntemusta ja näkemystä liittyen teoksen kuntoon, teoksessa käytettyjen materiaalien säilymiseen ja teoksen mahdolliseen elinkaareen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hankintaprosessin aikana pyritään aina tunnistamaan teoksen lyhyt tai rajallinen elinkaari	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hankintaprosessin aikana keskustellaan aina teoksen poistoon liittyvistä asioista taiteilijan kanssa, mikäli teoksen elinkaari on lyhyt tai rajallinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kun teoksia hankitaan osaksi kaupungin kokoelmaa ja sijoitustoimintaa, pitäisi hankintojen yhteydessä soveltaa enemmän elinkaariajattelua *	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* Elinkaariajattelulla viitataan siihen, ettei kaiken julkisen taiteen tarvitse säilyä satoja vuosia. (Lähde: Fontel, Klas ja Elina Leskelä. "Kain Tapperin "Kasvu" - veistoksen dokumentointi ja poisto." Julkaisussa Poistojen yhteiset käytännöt, toimittaneet M. Sarantola-Weiss ja E. Västi, 48–54. Helsinki: Suomen museoliitto, 2016.)

56. Millaisia haasteita kaupungin kokoelman hankintoihin liittyy? Voit myös perustella antamiasi vastauksia. Tässä sinulla on myös mahdollisuus kertoa, mikäli museolla ei ole omaa konservattoria.
*

KAUPUNGIN KOKOELMA: HOITO JA SÄILYTYS

57. Kaupungin kokoelman hoito ja säilytys: *

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei tietoa
Museolla on tarpeeksi resursseja huoltaa kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia, kuten kehystää tai uusia teosten suojamateriaaleja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Museolla on tarpeeksi resursseja seurata sijoituksessa olevien teosten kuntoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Museolla on tarpeeksi resursseja konservoida kaupungin kokoelmaan kuuluvia teoksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kaupungin kokoelmaan kuuluvien teosten säilytystilat ovat täynnä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

58. Millaisia haasteita kokoelman hoitoon ja säilyttämiseen liittyy? Voit myös perustella antamiasi vastauksia.

KAUPUNGIN KOKOELMA: POISTOT

59. Kaupungin kokoelma ja poistot: *

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	Ei tietoa
Kaikkien kaupungin kokoelmaan hankittavien teosten mahdollinen poisto olisi tärkeää huomioida jo hankintavaiheessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kaupungin kokoelmien säilytystilojen täytyminen tuo paineita kokoelmapoistojen tekoon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Teosten paikkasidonnaisuutta voidaan pitää yhtenä poiston perusteluna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sijoitustoiminta altistaa teokset suuremmille riskeille ja sitä kautta mahdolliselle poistolle	☐	☐	☐	☐	☐	☐

60. Millaisia haasteita kaupungin kokoelman poistoihin liittyy? Voit myös perustella antamiasi vastauksia. *

61. Kiitos kun osallistuit kyselyyn!

Voit halutessasi antaa palautetta tai kommentoida kyselyä.

Voit myös kertoa, mikäli vastaaminen tuotti sinulle haasteita. Oliko sinulla esimerkiksi vaikeuksia löytää vastauksia tiettyihin kysymyksiin museon sähköisestä kokoelmahallintajärjestelmästä?